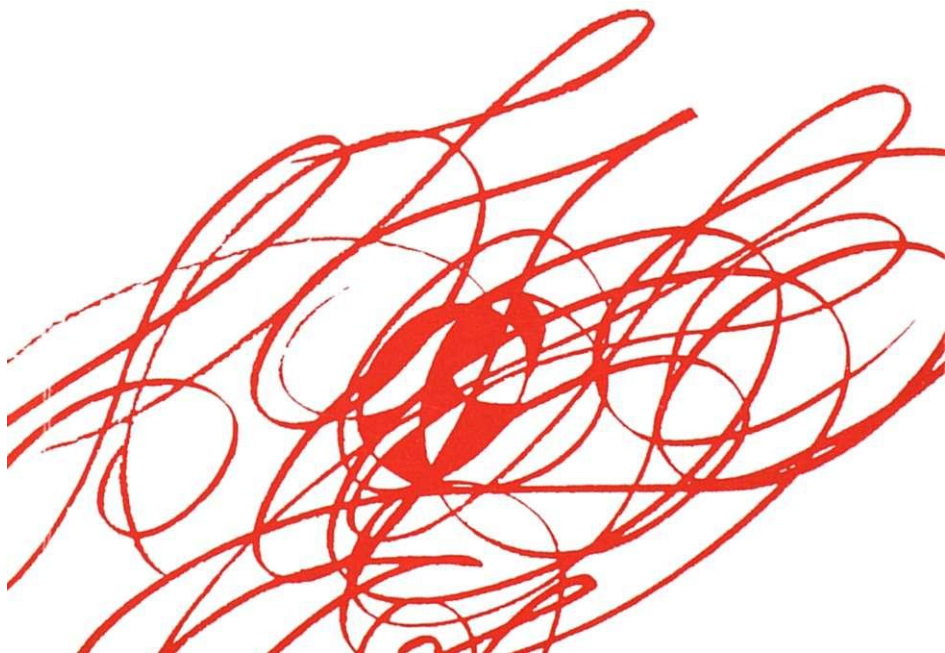

Lidové
tance
z Čech,
Moravy
a Slezska

VII.

Slovácko

část 1.

LIDOVÉ TANCE Z ČECH, MORAVY A SLEZSKA

Díl VII.

část 1.

S L O V Á C K O

Moravské Kopanice, Hornácko a Luhačovské Zálesí

POPISY TANCŮ

ke stejnojmenné videokazetě

Zpracovala:

Zdenka Jelínková

Ústav lidové kultury

Strážnice

1996

Redakční rada:

Prof. Zdenka Jelínková

Mgr. Jan Miroslav Krist

PhDr. Hannah Laudová, CSc.

PhDr. Karel Pavlišťík, CSc.

ÚVOD

Slovácko leží v nejjižnějším cípu východní Moravy. Rozlohou patří k nejrozsáhlejším moravským národopisným oblastem. Rozkládá se přibližně od Napajedel až k soutoku řeky Moravy s Dyjí. Na jihu hraničí s Rakouskem, na východě se Slovenskem, na severu a severozápadě s Hanou a Brněnskem. Směrem západním od Moravskokrumlovsko až k Pálavě sahá nově osídlené území.

Slovácko odděluje od Brněnska a Hané masív Ždánského lesa a pahorkatina Strážovská. Na severu je lemováno Chřiby. Východní hranici od Vlárského průsmyku až téměř ke Strážnici tvoří pásmo Bílých Karpat s nejvyššími vrcholy Javořinou a Lopeníkem. Hornaté a kopcovité části Slovácka spadají do rovin, jejichž středem protékají řeky Olšava, Morava s četnými přítoky, Kyjovka a Dyje.

Hornaté části Slovácka se výrazně liší svým charakterem, způsobem života i projevy lidové kultury od rovinných území v Pomoraví a v Podyjí. Z hlediska národopisného se Slovácko (dříve označované jako Moravské Slovácko, ba dokonce i Moravské Slovensko) dělí na četné podoblasti.

K horským oblastem patří Moravské Kopanice v okolí Starého Hrozenkova, Březová u Uh. Brodu s Olšovcem, který sousedí se slovenskou Novou Bošácou. Dále sem patří Strání s Květnou v průsmyku straňanském v sousedství rovněž již slovenského Moravského Lieskového. Pod Javořinou se pak rozkládá Hornácko s deseti obcemi, jehož střediskovou obcí je Velká nad Veličkou. Přechodným územím mezi Valašskem a Slováckem je mírně kopcovité Luhačovské Zálesí, které sousedí s rovinným Uherskobrodskem v povodí řeky Olšavy.

V Pomoraví od Napajedel až k Hodonínu leží rozsáhlá oblast Dolňácka, které se dále dělí na Napajedelsko. Uherskohradištsko s Uherskoostrožskem. Veselsko s Moravskopíseckem a Bzenecem a Strážnicko s Kyjovskem.

Směrem od Hodonína k soutoku řeky Moravy s Dyjí je Podluží, jehož část na pravém břehu řeky Moravy zasahovala až na rakouské území do Moravského Pole (Marchfeldu) a ještě v první třetině 19. století se nelišila jak křojem, tak tanci, zpěvy a hudbou od Podluží. Národnostní enklávu slovanskou tvoří na Mikulovsku území Moravských Chorvatů na bývalém panství

Drnholeckém, krojově i tanečně spřízněné jak s Podlužím, tak se zmíněným územím dolnorakouských Slováků.

Přechodnou oblastí mezi Brněnskem na jedné straně a Podlužím, Kyjovskem a Hodonínkem, je území slováckých Hanáků v okolí Čejkovic, Ždánic, Klobouk u Brna, Velkých Pavlovic a Velkých Bílovic až k Podivínu.

Všechny uvedené podoblasti a území Slovácka se od sebe liší krojem, lidovou architekturou a tanci, písněmi i hudbou. Zatímco v rovinných krajích lze pozorovat souvislosti se starou kulturou rolnickou, Kopanice s Hornáckem, Stráním a okolím a zčásti i Luhačovské Zálesí poukazují na přibuzenství s lidovou kulturou karpatskou.

Sedmý díl antologie lidových tanců z Čech, Moravy a Slezska obsahuje výběr charakteristických tanců z jednotlivých částí Slovácka.

Po taneční, hudební a pěvecké stránce je Slovácko charakterizováno především starými párovými tanci osobité pohybové dikce i skladby, tzv. tanci točivými, a skočnými mužskými tanci skočnou-do skoku a cifrováním-grepčením tanečníků před muzikou, ze kterého se později vyvinul verbuňk s četnými regionálními obměnami. K starší vrstvě tanců náleží také mužské taneční hry obratnosti i napodobivého rázu (palicové, slámkové, trefa, žabský), některé taneční hry žen a smíšené taneční hry zábavného rázu (káčer).

Nejnovější vrstva tanců, založených zhusta na krocích a prvcích tanců kolových (valčíku, polky, třásáku, kvapíku, obkročáku i šlapáku a mazurky) je zastoupena tanci tzv. figurálními, vázanými po skladebné stránce na jedinou taneční píseň, a zmíněnými již tanci kolovými. Zvláštní skupinu tvoří tance obřadní jednak výročního (konopě - konopice). jednak rodinného zvykoslovného cyklu.

Všechny tyto taneční druhy a rody mají v jednotlivých oblastech své charakteristické představitele, které se však od sebe liší někdy výraznějšími, jindy méně výraznými odchylkami v jednotlivých tanečních prvcích a krocích, v technice provedení, v tanečním držení, postoji, gestikulaci i v celkovém tanečním stylu.

Některé z tanců a tanečních druhů se až do současné doby zachovaly jen v určitých krajích (ostatkové konopice - konopě na

Hornácku, palicové a slámkové tance na Kopanicích, ale i na Podluží a Kyjovsku, slavnostní hodové zavádky u slováckých Hanáků atp.).

Tance na kazety byly vybírány tak, aby byly v celkovém přehledu zastoupeny všechny charakteristické druhy, zvláště pokud jde o tance starší vývojové vrstvy (tance točivé, mužské skoky, tance obřadní, některé starobylé taneční hry atp.). Stejně tak byly zařazeny do celkového výběru i mladší druhy (tance figurální a některé tance kolové), které začaly vnikat do původního domácího repertoáru v některých případech již od dob obrozenských (polka, třasák, mazurka, kvapík, strašák, hulán - holán), jinde šířením z jiných oblastí (hanácká). Četné tance se rozšířily z Čech jednak z besed, jednak přirozenou expanzí některých oblíbených tanečních druhů (český hrách - moravská šátečková - jatelinka, některé tance řemeslnické, židovská atp.). Variačním procesem doznaly i na Slovácku mnohdy značných změn (např. šotyšky).

Vybrané tance ze Slovácka, jejichž úhrnný počet je přes 150, rozdělujeme do tří kazet. Ke každé kazetě je připojena samostatná brožura s popisy příslušných tanců.

První část obsahuje popisy tanců z Moravských Kopanic, Březové u Uh. Brodu a Strání (signatura A), z Hornácka (signatura B) a z Luhačovského Zálesí (signatura C).

U jednotlivých popisů používáme podobně jako u předcházejících moravských svazků tyto značky:

CH = chlapec, muž	CH CH = chlapci, muži
D = dívka, žena	D D = dívky, ženy

Označení taktů, dob a jejich členění

Pořadí taktů označujeme arabskými číslicemi (1. takt, 2. takt atd.), doby (čtvrté noty) v taktu označujeme malými písmeny s dvojtečkou (pro 2/4 - a:, b:, pro 3/4 - a:, b:, c:), je-li potřeba popis dále členit, označujeme osminové noty malým písmem a arabskou číslicí s dvojtečkou (a1 :, a2 :, b1 : atd.) s výjimkou 3/8 taktu, kde je označujeme jen malými písmeny s dvojtečkou (a:, b:, c:). U složitějších a obsáhlejších popisů používáme i slovních termínů:

1. doba. 2. doba nebo 1. osmina. 2. osmina atd.

Vlastní popis obsahuje:

1. Postavení a držení tanečníků (dvojic, trojic, kolon atp.) vzhledem k prostoru a k tanečnímu půdorysu jednotlivých tanečních párů nebo trojic, řad, kolon atp. a k vzájemnému držení dvojic, např. držení jako ke kolovému tanci zavřené, polootevřené a otevřené. Nebo držení v postavení dvojic vedle sebe, D obvykle po pravici CH (za vnitřní paže v připázení, ve skrčení připážmo atp.) nebo čelem proti sobě atp. Při jednotlivých družích vzájemného držení tanečníků si všímáme poloh paží i druhu držení rukou (oba hřbety nahoře, CH dlaň vzhůru, D hřbet nahoru).
2. Popis tance podle jednotlivých tanečních kroků, prvků, pohybů končetin, pohybů trupu (klonů, vzpřímů), změny postojů a poloh (podřepy, dřepy, kleky, sedy, lehy, vztyk atp.) - vše v souladu s pohybovou tělovýchovnou soustavou, vycházející z Tyršova názvosloví a postupně doplňovanou o další pojmy. V této části je důležitá i poznámka o způsobu provádění jednotlivých tanečních kroků, pohybů a prvků, dále o výrazové stránce a o celkovém tanečním stylu, který se v jednotlivých regionech od sebe liší.
3. Poznámky k taneční skladbě a k celkovému provedení tance.
4. Poznámky o funkci tance (obřadní, zábavný atp.) a o hudbě a provedení tanečních písní.

Tance popisujeme sice jednoduše, bez uvádění všech detailů, ale popis přesto má být spolehlivým vodítkem při jejich nácviku. Mužské tance verbuňky a odzemek nepopisujeme vůbec pro přílišnou obšírnost a složitost popisu. Hlavním vodítkem při nácviku všech tanců bude spolu s našim písemným materiálem obraz na videokazetě.

Tance jsou v této publikaci uváděny pod stejným alfabeticke-číselným označením jako na videokazetě. V závorce pod názvem tance je uveden čas začátku tance na videokazetě od počátku záznamu na kazetě, a to v pořadí hodina - minuta - sekunda. Letopočty, uvedené v závorkách za jmény interpretů, označují rok jejich narození (příp. úmrtí).

Jednotlivé tance doprovázejí muziky v typickém nástrojovém obsazení: muzika gajdošská, hudecká, cimbálová, ale i dechovka a výjimečně i harmonika.

Péče byla věnována i krojovému vybavení a variantám oblečení podle oblasti, věku a příležitosti.

Děkuji všem jednotlivcům a kolektivům, kteří se na vytvoření videokazet podíleli, za ochotnou spolupráci.

Strážnice 15. dubna 1996

Zdenko Jelínková

A. MORAVSKÉ KOPANICE

(0:02.55)

O tancích z Moravských Kopanic, Březové u Uherského Brodu, Strání a Květné

Moravské Kopanice se spádovou obcí Starým Hrozenkovem a s řadou horských osad, rozházených po okolních horách (Vápenice, Vyškovce, Žitková, Bošacky směrem k bošácké dolině a Lopeník v dolině pod Lopenickým sedlem) si uchovaly až do současné doby především dynamický točivý tanec zvaný hrozenká, - ý (v Lopeníku lopenická, - ý nebo dúpaná - podle Josefa Černíka též sedlecká, - ý). Tento tanec podobně jako ostatní točivé tance je vázán na velké množství tanečních písní, které tanečníci předzpěvují k tanci po jednotlivých slokách (viz písňové sbírky z Kopanic Josefa Černíka). Po předzpěvu jedné sloky některé z tanečních písní (zpívají obvykle muži) následuje vlastní tanec, který spočívá ve víření dvojice kolem společné osy (D zpočátku po pravici CH v držení polootevřeném - D víří pozpátku, "zadkuje", CH vpřed - "predkuje"). Při víření vpravo v držení polootevřeném tančí buď oba stejným krokem (poskočným) nebo CH poskočným a D jiným podle popisu u jednotlivých tanců. Na konci nápěvové fráze (někdy až ve 2/3 nápěvu) ukončí víření vpravo obvykle podupy a na další část nápěvu si přehodí CH D ke svému levému boku do "čardášového" držení v objetí a dvojice víří doleva buď kroky s podřepy na vnitřní nohu nebo krokem s určitou obměnou (viz popisy). V předposledním taktu ukončí dvojice víření a D se dostane po pravici CH (čelem vpřed) zvrtnutím (viz popis), které charakterizovali Kopaničáři pojmem "ricú zakrúcić".

Ve Starém Hrozenkově se tančí hrozenká poněkud mírněji nežli např. na Vyškovci, kde je celkový projev i kroky dynamičtější (viz manželé Šopíkovi z Vyškovce - "V jamě"). V Lopeníku pro dupavý ráz kroku při přenášení váhy i při společném víření nazývali tanec "dúpanou". V Lopeníku se jak tanec, tak i kroj blíží více "Březové" (spisovně Březové u Uh. Brodu).

V jednotlivých částech Kopanic přistupují k běžným tanečním krokům a figurám některé prvky např. ze sousedních bošáckých

Kopanic nebo z Drietomy. Je to prvek naskočení nebo náklek D na pokrčené koleno nebo "klb" CH nebo nasednutí D na pravé stehno CH. Ne vždy byly tyto pro Kopanice cizí prvky přijímány Kopaničáři zcela příznivě, jak o tom svědčí záznam z Hrozenkova v Bartošově pozůstalosti. V tomto záznamu srovnávají místní obyvatelé svůj vlastní tanec s tancem z pitínských Kopanic za Žitkovou, na rozmezí moravsko-slovenském: "Pitěnský tanec, to je mi za tanec, to len hore, dolu, hore, dolu. Ale hrozenký tanec, to je tanec: zadkovac, predkovac, ricú zakrúciť, aj nohami cifrovac."

Variantou hrozenké je žitkovská obtáčaná. Jak už název tance napovídá, je v ní navíc proti jednodušší hrozenké, které se obtáčaná podobá charakterem vířivého kroku a celkového umírněnějšího provedení, obíhání - "obtáčání" D okolo CH. Tanec začíná vířením dvojice v polootevřeném držení vpravo, prokládaným podupy, následuje "obtáčání", tj. vedení tanečnice CH kolem sebe. a tanec je ukončen vířením v "čardášovém" držení vlevo a oběhnutím D okolo CH.

Další variantou hrozenké je lopenická dúpaná, kterou lze srovnat s "brezovskou" z Březové pod Lopeníkem (viz příslušné popisy).

Ze slovenské strany pronikl na Kopanice čardáš. Druhem kroku se většinou přizpůsobil hrozenké s výjimkou Vyškovce, kde při víření doleva v čardášovém držení je krok ráznější a odlišný od kroku při víření doprava. Podobně jako u hrozenké např. František Šopík při vířivém kroku doleva na první dobu nakročí s mírným podřepem na vnitřní - levou nohu. druhá noha ohne v koleně zánožmo (obě kolena těsně u sebe) a na druhou dobu při otočení provedeném vypnutím pokrčeného levého kolena prudce nahoru rázně napnutím pokrčené pravé nohy přirazí při dokončení kroku mírným obloukem (kolena stále u sebe) pravou nohu vnitřní stranou holeně i chodidla k noze levé. Poněvadž na Vyškovci tančívali v holínkách, je každé přiřazení doprovázeno lusknutím holínek a podpatků o sebe. D přitom obíhá mírněji, bez pohybů popsaných u muže. Čardášů je na kopanicích několik. Na Vyškovci i ve Vápenici se tančil tzv. "prechýtaný čardáš" (tanečníci si při individuální figuře mění navzájem tanečnice) a "prešlapovaný čardáš" (se zvláštním druhem dvojkročky v polootevřeném držení). V čardáši se postupně mírně zrychluje tempo. V jeho skladbě se objevují navíc dvě figury, které v hrozenké a jejích

regionálních variantách nejsou; individuální projev CH a D: D se otáčí na místě kolem vlastní osy vpravo krokem s mírným podřepem v první době taktu. CH při ní nebo kolem ní drobně "cifruje". Po společném víření přidřepávaným krokem na vnitřní nohy oběma směry (v postavení pravými a levými boky u sebe, CH s luskáním holínek u sebe), následuje ještě figura, kdy dvojice v postavení čelem proti sobě cifruje. Při víření a cifrách se tempo zrychlí do "friška". Po určité době se opět tempo zvolní, případně se znovu zazpívá další sloka čardášové písně a tanec se zase postupně zrychluje až do závěru.

Tomuto cifrování se říká. zvláště u mužů i "nohámí prepletac". Zajímavé je, že se na Kopanicích nezachoval a patrně se zde ani netančil odzemek i když v blízké Korytné i Nivnici jsou stopy po "zbojnickém" s písní Zbojníci zlodějé, kdože vás oděje, která byla na Kopanicích rovněž zaznamenána a je pravděpodobné, že tento tanec, který patří do okruhu tanců pastýřsko-zbojnického původu, se zde rovněž tančil.

Rovněž o verbuňku - čardáši není nyní na Kopanicích ani zmínky i když by se v některých mužských cifrách v čardáších zvláště u starších pamětníků (M. Kročil, F. Šopík, J. Lebánek aj.) daly některé osobité kopanické prvky mužských skočných tanců vystopovat.

Ze starších tanců by bylo možno poukázat na Bartošem uváděný fašankový tanec ze Starého Hrozenkova Chodzí káčer po barine, tančený všemi přítomnými v úterý večer. Při něm tanečníci a tanečnice pobíhali v řetězu na způsob kota sem a tam po taneční místnosti. Nakonec vyběhli ven k potoku, kde "máčali konopice". Hudeci zahráli "hrozenský tanec", každý tanečník popadl nejbližší tanečnici a tančil s ní i ve vodě a "kerý kerého může, shodí do vody".

Hrozenská - "hrozenský tanec" - se podle Bartošovy pozůstalosti tančívala při všech příležitostech. Např. ve Starém Hrozenkově se sousedé scházeli u některého hospodáře při žatvě "na mesjáčkách" - při svitu měsíce. Sousedé se sešli a pomáhali sežat obilí. Obvykle býval při tom gajdoš i pálenka. Chvíli se žalo, chvíli tancovalo. "Za tú muzigú nahňalo sa moc sveta a žalo". Podobně chodili chlapi s muzikou "vybérac na máj" k děvčatům pod okna.

Na Vyškovci, ve Vápenici i jinde na Kopanicích se tančily palicové tance. Dvojpalicový z Vyškovce přes dvě překřížené palice připomíná Josef Kopunec, místní rodák, ředitel školy a sběratel písní. Dvojpalicový, trojpalicový a štyrpalicový uváděl jeho jmenovec z Vápenice, rodem z Vyškovce. Jde o starý tanec, který se v mnoha oblastech u nás i na Slovensku tančil jako slámkový. V podstatě je to druh tance obratnosti, neboť tanečník (někdy současně přeskakují podle určitého řádu dva tanečníci - CH CH nebo CH a D) nesmí rozházet při přeskokcích z palic nebo slámeček sestavený obrazec (kříž, dvojitý kříž atp.) Tento tanec, známý i jako zaječí, zajačí, zajac, byl znám podle různých pramenů a vyobrazení již ve středověku téměř po celé Evropě.

Z mladší taneční vrstvy se ujalo na Kopanicích jen málo tanců. Z figurálních tanců je to např. krajčovský (Když Jalovec gatě stříhal). Moja milá zadrímala, zvaná "kúbový" a Janko z Bánovce. V obou případech jde o ustrnulé prvky čardáše a tance s vyhazováním "na kúb" - "na klb" v pevném sledu figur na známé slovenské písni. Dvojicový tanec Za našima huménkama roste kmínek... (kmínek) je jednoduchá taneční forma s vířením dvojice střídavě vpravo a vlevo obyčejnými kroky v čardášovém postavení a držení na místě a s potlesky do dlaní v závěru tance. Z kolových tanců se s oblibou tančila polka, zvláště tzv. dúpaná polka - trejpolka na píseň Oženil sa Kulibaj. . . . Při ní CH v každém lichém taktu v prvních třech osminách třikrát zadupe a v sudém taktu se vždy pouze otočí na jedné noze, druhá mírně pokrčena přínožmo. D tančí po celou dobu hladkou polkou. Tančily se ještě i další figurální tance, jako trojicový šátečkový atd., ale ty už většinou zanikly.

K tancům na Kopanicích hrávala gajdošská muzika nebo pouze gajdy (viz Bartošovu pozůstalost); nebo malá hudecká muzika (dvoje housle a malá basa). Toto trio se někdy rozšiřovalo ještě o další housle. V tomto obsazení hrávali kopaničářští hudci ještě občas v 50. - 60. letech. Později je nahradila muzika souboru Kopaničář z Hrozenkova, ve které se vystřídali různí místní primáši. Nyní hraje prim Jan Rapant, rodák ze Žitkové.

Všechny údaje z Bartošovy pozůstalosti, citované v tomto příspěvku, jsou otištěny v článku: Zprávy o lidovém tanci a hudbě na Moravě a ve Slezsku v Bartošově pozůstalosti, ve sborníku

Slovácko v roce 1987 (vyd. Slovácké muzeum v Uh. Hradišti 1988. str. 89- 106).

Březová u Uh. Brodu byla známa svými zpěvy, tancem a hudbou již v minulém století. Sem vedly sběratelské cesty Leoše Janáčka stejně jako do Strání. Osada leží v dolině stulena pod Lopeníkem, na křižovatce cest z obce Lopeníku do Strání a Korytné. Dolní část obce. zvaná Olšovec, leží pak na cestě, která spojuje bošáckou dolinu s Moravou. Podle straňanského učitele a sběratele Aloise Doufalíka měli Březované tři druhy písní: táhlé pro hory. písně polní a luční a písně taneční. Ty se pojily k tanci "brezovská". nazývané též "hodová" - sedlcká. Dále podle Doufalíka k tanci hrávali koncem minulého století tři hudci rodiny Pobehajů: otec na basičku a dva synové na housle. V hospodě "na šancoch" v bošácké dolině hrával často i gajdoš "Fraňo", řečený "Strelec"; při jeho prý čarovných gajdách Brezovjané často tančovali svoji "brezovskou".

Nejstarší zpráva o muzice v oblasti Kopanic je právě z Březové. Je v Guberniální sbírce z roku 1819. Jan Zapletal, školní učitel z Březové v ní sděluje německy úřadům mj., že "obvyklý doprovodný nástroj jsou zde dudy, obecně zvané "šutky". Při slavnostních však příležitostech musely být dvojce housle a velké dudy...."

Březovská sedlcká se velmi podobá lopenické dúpané, a to především svým rázným odráživým krokem žen (podobně tančovala i Tereza Šopíková, vynikající tanečnice z Vyškovce) a poskočným nebo zvláště podtrhávaným krokem mužů. prokládaným pravidelně spolu s partnerkami podupy. Víření se provádí v první části v držení polootevřeném. Takto s mezidupy se tančí asi po dobu 2/3 nápěvu. Pak po podupech na konci druhé fráze se mění postoj i držení. Někdy bývá velmi zvláštní držení vnějších rukou (ohnutá předloktí dovnitř před obličej). V závěru víření doleva oběhne D CH kolem jeho levého boku až na své místo po jeho pravici, viz popisy. Takto se tančí lopenická "dúpaná" v Lopeníku a na Kopanicích na úbočí Velkého a Malého Lopeníku, a v Březové a v Olšovci "brezovská". Písně předzpěvují muži. Hudba opakuje předzpívaný nápev k tanci podle délky písně 1x - 2x. V závěru tance se zahraje dohrávka, na kterou dvojice víří doleva.

První zmínky o pohybové stránce jsou v Bartošově pozůstalosti v popisu aldamáše (oldomáše) u Zapletalů. Bartoš je cituje dokonce 2x. Poprvé jsou uvedeny jako "Náš tanec na aldamášu. Tančí tam a tam, ale na jednom místě, jen dúpe při tom do taktu. Točí se chvíli na tu, chvíli na onu stranu. Pohyby nohou do tempa dva tři a při tom dupoty úměrné...". Druhý záznam je nazván: "Oldomáš u Zapletalů". Jde o obsáhlejší popis, z něhož vyjímám pouze poznámky o tanci:

- "1. Hraje na harmoniku, levá hraje na basy rychle, přerychle... Vůbec se hraje co nejrychleji, divoce a divoce se tančí. Tanečnice se před ním vrtí, on jí tleská.
2. K tanci si zpívají, t. j. nyní se zazpívá, zpívá muzikanec nebo hlavní tanečník, přitom se už tancuje. Potom touže melodii hraje muzikant sám a ostatní jen tančí. Tanec a zpěv souvisí."

V národních písních moravských, Brno 1889, č. 742 u písně Na dolině, v dolině.... popisuje F. Bartoš pod čarou tanec, který nazývá "hodová". "Tančí se v hody... dva kroky vpřed, dva vzad, otočí a dupne si." Bartoše cituje i Josef Černík v Moravském Slovensku II, kap. IX. - Umění hudební, s. 654 ("Hodová z Březové.... jakýsi druh "sedlckého").

Kromě "březovské", která dosáhla velké tvarové i stylové dokonalosti (viz ještě tanečníky a tanečnice o svatbě začátkem šedesátých let - potomky informátorů Janáčkových), se tančilo v Březové u Uh. Brodu ještě několik tanců figurálních (šátečková I, šátečková II - zahradnická, šotyška, židovka - kavalír, reznická a tanec čtyř párů čtverylkového typu "sárečka - "saroča"). Z obvyklých tanečních her je to ovčák (Chodí ovčák po ovčírně) a holúbek.

"Straňanská" je točivý tanec ze Strání. Je rychlého tempa, rychlého přízemního běhového kroku víření, který je u mužů na začátku víření vpravo v držení polootevřeném, (žena couvá, muž postupuje vpřed kolem společné osy) nahrazen měkkým, nízkou podtrhávaným krokem poskočným (jeden poskok v taktu). Nebo někdy poskočí tanečník pouze v prvním taktu a od druhého taktu již obíhá drobnými rychlými přízemními krůčky kolem společné osy. V polovině víření dvojice asi 2x dupne vnitřní a vnější nohou a pak víří v obměněném postoji a držení (mírně natočení bočně k sobě - držení za paže v loktech, předloktí složená na sobě doleva). V závěru víření pak tanečník tanečnici někdy posílá za

sebe. Ona jej oběhne a postaví se opět na své místo po jeho pravici. U straňanské podobně jako u sedláckých z horských obcí Hornácka (Vápenek a Nové Lhoty) navazuje na víření individuální projev. D se při něm rychle otáčí na místě vpravo přešlapováním z nohy na nohu, CH při ní poskakuje, tleská do dlaní ap. Při předzpěvu písně (vždy jen jedné sloky) se dvojice buď drží v objetí nebo za vnitřní ruce, nebo se nedrží vůbec (Viz film Fašanek ve Strání z roku 1949).

Obměnou straňanské je tzv. "palagrija" (podle písně s tímto refrénem). Je to straňanská tančená pouze na jedinou píseň "Zasadil som bobkovníček", proložená pohyby nohou uprostřed nápěvu s doteky země špičkou dovnitř a zevnitř. Po vzoru slovenských tanců z Mor. Lieskového se zřejmě uchytil ve Strání "klábak" s vířením v polootevřeném držení vpravo a vlevo a s vyhozením tanečnice "na kláb", nebo tanečnice nasedne několikrát po sobě na pravé stehno tanečníka. Z ostatních tanců se tančila hubičková - holúbek, žabská, židovka a šátečková - zahradnická.

Nejvýznamnějším tancem ve Strání je mečový fašankový tanec zvaný "podšable". Tančil se při fašankové občůzce v každém domě. Jeho existence a původ zajímaly mnohé badatele (Frant. Pospíšil, L. Janáček), ale i domácí učitele (Al. Doufalík aj.). Tančival se při gajdách, později jej doprovázela hudečka muzika. Jeho podrobný popis uvádíme ve sbírce. Je zachycen v podání dvou generací ve zmíněném filmu Fašanek ve Strání, jednak s hudbou hudeckou, jednak s gajdošskou. Mladší tanečníci jej tančí v holínkách, starší při gajdách v krpcích. Podšable končí scénou "vytínáním a vyplácením provinilce."

Kromě podšablí se ve Strání netančí ani verbuňk ani žádný jiný mužský tanec. Zřejmě tomu však tak vždy nebylo. Svědčí aspoň o tom zpráva v článku J. Rudczynského Die Straniaken z roku 1808 o tanci Straňáků na nádvoří ostrožského zámku. Podle této zprávy prý předváděli Straňáci kolem roku 1784 v přítomnosti svého knížete "s velkou dovedností u nich obvyklý zbojnický tanec, ozbrojení šavlemi a dřevařskými sekerami, a kteří směle a divoce s tímto vražedným náradím šermovali, snažíce se navzájem poranit. A krvácejíce ještě chladnokrevně odvrhovali bolest." Patrně šlo o druh zbojnického odzemku s použitím šavlí a obušků. Začátkem 30. let tohoto století tančival ve Slovákém knížku v Brně vysokoškolák Hubert Kohútek ze

Strání-Květné odzemek, který výborně ovládal. Původ jeho odzemku není přesně znám. pravděpodobně jej zachytil od některého ze starších pamětníků z Květné.

Nejstarší zprávy o hudbě ve Strání jsou zřejmě v Bartošově pozůstalosti. Zde čteme jednak, že zde byl "dudanár" - "gajdoš". Jednak: "Muziga: dvoje housle a bas; pro místo basy - gajdy". V těchto sestavách hrávala podle Bartoše muzika na Slovácku např. v Blatnici, Kunovicích, na Hornácku (Kuželov, Velká), v Žeravinách, Tvrdonicích aj.

A. 1 HROZENSKÁ ZE STARÉHO HROZENKOVA

(0:03.00)

a)

Čo som sa Hro - zen - ka na - ba - no -
švar - né - ho dzjév - ča - ca na - mi - lo -
val val, a to za to, že som bla - to,
na svo - jich čiž - mič - kách roz - ha - dzo - val.

Prečo sa dzjévčence něvydáce,
prečo si čarovac něněcháce
a já mám v zahrádce taký koreň,
kerá mi zapláci, já jej povjem.

b)

Za - hraj - ce mi, hu - slič - ky,

z ja - vo - ro - věj deš - čiž - ky

a já mo - sím do - mů í - ci,

le - bo ně - mám za čo pí - ci.

Úvrace

1. 2.

Dočkaj, milá, na bále, až muziga zahraje,
[: potom ca já vyprovodzim, lebo ci já njéčo povím. :]

Tančí dvojice smíšené volně rozestaveny před hudbou.

Základní postavení dvojice při tanci:

D stojí po pravici CH. CH ji obejmě pravou rukou v pase, D položí levici ohnutou v lokti na jeho pravé rameno. Vnější ruce jsou připaženy. CH gestikuluje někdy při zpěvu taneční písně volnou levicí. Na začátku tance se držívali dvojice též pouze za vnitřní ruce, vnější připaženy. Volná levice CH při zpěvu gestikuluje.

1. *Zpěv taneční písně s přenášením váhy těla* vpřed na vnější nohu (liché takty) a vzad na vnitřní nohu (sudé takty):

1. takt - a: Malý krok vnější nohou vpřed, noha došlápne na celé chodidlo, koleno mírně napjato.

b: Přisun vnitřní nohy k noze vnější s malým hmitem podřepmo (noha se nepřisouvá úplně, zůstává asi o půl chodidla posunuta vzad).

2. takt - a: Malý krok vnitřní nohou vzad. noha došlápne na celé chodidlo.

b: Vnější noha se přisune k vnitřní s malým hmitem podřepmo.

Tyto pohyby se opakují až do konce předzpěvu první sloky taneční písně. Pokud se drží dvojice za vnitřní ruce (viz zahájení tance), v lichých taktech spojené paže kmihnou vpřed, dvojice se nepatrně od sebe odvrátí. V sudých taktech pak spojené paže kmihnou vzad a dvojice se k sobě nepatrně pootočí.

Charakter pohybu při přenášení váhy těla vpřed a vzad: mírně houpavý; pohyb hlavně u CH vychází až z pánve - pánev se vysunuje mírně vpřed, horní část trupu jakoby se mírně zaklonila, v sudých taktech pak opačným směrem.

Pokud se dvojice drží v těsnějším držení - CH drží D pravou rukou kolem pasu. D položí levici na jeho pravé rameno - zůstávají obvykle vnější paže připaženy (aby mohl CH volnou levicí při zpěvu gestikulovat). Dvojice se při pohybu vpřed od sebe neodvrací - přenášení váhy těla se provádí čelem vpřed směrem k muzice (liché takty) a směrem vzad (sudé takty).

Někdy se uchopili tanečník s tanečnicí i vnějšíma rukama, CH levicí shora uchopí pravici D - hřbety obou nahoře, prsty lehce sevřeny (viz dále u víření). V tom případě při přenesení váhy těla

na vnější nohu spojené vnější paže udělají kmih vzhůru a při zpětném pohybu v sudých taktech kmihnou dolů.

Při přenášení váhy těla některé dvojice téměř druhou nohu nepřisouvají, pouze přenášejí váhu těla s nohy na nohu. V lichých taktech při přenesení váhy těla na vnější nohu se vnitřní noha uvolní patou od země, špice zůstává na místě, koleno mírně povolí. Při přenesení váhy těla vzad na vnitřní nohu se vnější noha uvolní patou od země atp.

11. Víření dvojice na místě kolem společné osy v polotevřeném držení (viz popis držení nahoře):

Hudba opakuje nářez předzpívané písně k tanci.

V taktech 1 - 16 víří dvojice poskočným krokem kolem společné osy vpravo (D couvá. CH postupuje vpřed). (Při víření je nutno, aby se dvojice držely i vnějšíma rukama.)

1. takt - a: CH krok vnější (levou) nohou vpřed po obloučku, špice mírně natočena dovnitř, noha došlápne na celé chodidlo. D krok vnější (pravou nohou) vzad (noha došlápne za patu vnitřní nohy). Vnější noha je na přední části chodidla.

b: CH i D mírný poskok na výkročné noze (vnější) s pootočením asi o 1/4 kruhu vpravo, druhá noha mírně pokrčena přednožmo, chodidlo téměř vodorovně se zemí asi 10 cm od země.

2. takt - a: CH malý krok vnitřní nohou vpřed, noha došlápne na celé chodidlo, špička mírně vytočena doprava. D malý krok vnitřní nohou vzad. pata vytočena zevnitř (doleva), noha došlápne na přední část chodidla.

b: CH i D mírný poskok na vnitřní noze s otočením asi o 1/4 kruhu vpravo, vnější noha pokrčena mírně přednožmo, chodidlo vodorovně se zemí asi 10 cm od země.

Pohyby taktů 1. a 2. se opakují až do konce 16. taktu. V 16. taktu se dvojice zastaví čelem k hudbě, pustí se vnějšíma rukama:

16. takt - a: Dvojice dokročí vnitřní nohou na zem čelem k hudbě (současně se pouští vnějšíma pažemi).

b: Výdrž ve stoji čelem k hudbě.

17. - 24. takt: Dvojice víří doleva v "čardášovém" postavení a držení: CH i D se postaví levými boky k sobě. CH uchopí D oběma rukama kolem těla, D mu položí obě paže ze strany na

ramena. V tomto postavení a držení víří dvojice krokem s mírným předřepáváním na vnitřní nohu až do konce písne.

17. takt - a: CH i D malý krůček levou nohou, noha došlápne na celé chodidlo, koleno mírně povolí.

b: Vnitřní noha odpěruje nahoru, krok vnější nohou vpřed na celé chodidlo.

Stejně v dalších taktech. V každém taktu (každým krokem) se pootočí dvojice asi o 1/4 kola.

U některých dvojic se projevuje náznak čardášového zvrtnu na vnitřní noze a v druhé době tvrdší dokrok na vnější nohu s poněkud ostřejším vypnutím v koleně.

Přechod z postavení vedle sebe z konce 16. taktu do postavení "čardášového" levými boky u sebe se provede na začátku 17. taktu současně se zahájením víření doleva.

Zakončení víření doleva: CH "zvrtně" obvykle v posledním taktu víření D před sebou a vrátí ji zpět do původního postavení vedle sebe. držení pravici kolem pasu.

24. takt - a: Po dokončení víření doleva se dvojice natočí čelem k sobě (CH drží D oběma rukama kolem těla. D paže na jeho ramenou ze stran). V tomto postavení a držení CH zkroutí D podle sebe doleva mírně k svému levému boku. D při tomto pohybu přešlápne na pravou nohu s pootočením doprava k levému boku CH, pravá noha v koleně pokrčí, levá noha D se opírá přední částí chodidla o zem a přitočí se mírně patou k pravé patě.

b: CH zpětným zvrtem vrací D do postavení čelného po své pravici, přitom ji pouští levou rukou, zatímco pravá ruka drží D kolem pasu.

D z postavení čelem k CH se přetáčí o 180° doprava (do stejné po jeho pravici); pravou rukou se pouští, levá ruka zůstává na pravém rameni CH. Přitom přenese váhu těla mírným přešlapem na levou nohu, ke které rychle přikročí noha pravá.

Poznámka k závěrečnému zvrtnu: V současné době provádějí tanečnice závěrečný zvrtní umírněněji, nežli tomu bylo dříve. Dříve byl tento pohyb daleko razantnější.

Podobně se zpívá i tančí další sloka - při zpěvu zůstává dvojice v držení: CH obejmě D pravicí kolem pasu, D položí levici na jeho pravé rameno. Vnější paže D připažena. CH volnou levicí gestikuluje. Při víření po zpěvu druhé sloky se dvojice opět uchopí popsaným způsobem vnějšíma rukama.

Stejně na další píseň v proporcích tohoto nápěvů (zde např. 16 taktů).

Po dokončení další taneční písně (nebo dalších tanečních písní) zahraje hudba tzv. "úvrace". Dvojice pokračuje ve víření doleva a v závěrečných akordech této dohrávky (úvrací) zakončí tanec zvrtem D. Někdy dávají pokyn k závěrečné dohrávce tanečníci zvoláním: "Úvrace!".

Tančí a hrají členové souboru Kopaničár ze Starého Hrozenkova Miroslav Jurák (1967) a Jana Juráková (1970). Oldřich Křížka (1965) a Jana Babrňáková (1969). Jiří Zapletal (1976) a Marcela Vocílková (1972), Josef Zapletal (1973) a Klára Lacinová (1976). Pavel Zapletal (1967) a Ivana Křížková (1968), muzika ve složení: Jan Rapant (1940) primáš. Ladislav Gabrhel (1950) a Marian Rapant (1968) housle kontry a Josef Kubáník (1951) kontrabas.

A. 2 OBTÁČANÁ ZE STARÉHO HROZENKOVA (0:05:49)

Pred na - ši - mi, za na - ši - mi

za - hrád - ka tr - ně - ná, tr - ně - ná,

Natrhaj si, moja milá, téj růže, [: téj růže:],
a nascel jěj šohajkovi do lože, [: do lože:].

Obtáčaná ze St. Hrozenkova je variantou hrozenské. Je obohacena o obcházení dívky okolo CH ("obtáčání"). Písňe k obtáčané jsou tytéž jako k hrozenské. Stavbě písni odpovídá i stavba tance - především délka jednotlivých tanečních částí. Tančila se i na Žitkové.

Tančí dvojice smíšené, volně rozestavěné před hudbou.

Při zpěvu taneční písňe stojí D po pravici CH, oba čelem k hudbě. Drží se za vnitřní ruce v připazení. Vnější ruka D připazena, CH může volnou levicí gestikulovat.

I. **Zpěv taneční písňe** v uvedeném postavení a držení s přenášením váhy těla vpřed na vnější nohy (liché takty) a vzad na vnitřní nohy (sudé takty). Pohyby tytéž jako u hrozenské A.1.

II. **Hudba opakuje nápěv poprvé.** Dvojice se uchopí k víření jako ke hrozenké: CH obejmě D v pravici kolem pasu, D položí levici ohnutou v lokti na jeho rameno. Za vnější ruce se uchopí podobně jako u hrozenké: CH nastaví levou dlaň proti pravé dlani D, palce se zaklesnou za sebe a prsty pravé ruky D jsou shora přes prsty levé ruky CH. V tomto postavení a držení víří dvojice vpravo kolem společné osy, D couvá, CH postupuje vpřed. Víření je prokládáno vždy ve dvou taktech výdupy vnějšíma nohama vpřed a vnitřními vzad.

1. takt - a: Výdup vnější nohou vpřed (noha došlápne na celé chodidlo, koleno povoleno).

- b: Poskok na vnější noze, vnitřní noha pokrčena přednožmo, chodidlo nízko nad zemí.
2. takt - krokem jako u hrozenské se otočí dvojice o 180° doprava
D couvá, CH postupuje vpřed.
a: CH vykročí vnitřní (pravou) nohou mírně vpřed, D vnitřní (levou) nohou mírně vzad, pata vytočena zevnitř. Nohy došlápnou měkce na celé chodidlo.
b: Poskokem na noze výkročné (vnitřní), vnější nohy pokrčeny přednožmo, chodidlo nízko nad zemí, se dvojice otočí o 180° doprava.
3. takt = 2. taktu, ale opačnými nohama (vnějšíma). Dvojice se otočí o 180° doprava (opět čelem k hudbě).
4. takt - a: CH i D zakročí vnitřní nohou (CH pravou, D levou); došlap je rázný, celým chodidlem na zem.
b: Poskok na vnitřní (výkročné) noze na místě, vnější nohy pokrčí přednožmo, chodidlo asi 10 cm od země.
- Toto čtyřtaktí se opakuje až do konce písně (do konce 16. taktu). Při výdupech je znatelný pohyb dvojice směrem vpřed včetně pánve. Ve 2. a 3. taktu je pravidelná a plynulá rotace jako při hrozenské; a při 4. taktu s výdupem směrem vzad se současně dvojice mírně předkloní a pánev se zatáhne vzad.

III. *Hudba opakuje nápěv podruhé.*

Následuje "obtáčání": D obchází pravidelnými měkkými krůčky (dva v taktu, vykračuje levá) s mírným podřepem na vnitřní (levou) nohu. CH drží D pravicí za její levou ruku a zdvižením spojených pravých paží nad hlavu ji vede kolem sebe od svého pravého boku předem k levému boku a zadem opět k pravému boku. Spojené paže obkreslují při převádění D dozadu oblouk nad hlavou. Jedno obejití D kolem CH se provede ve 4 taktech 8 krůčky. CH při obcházení D pěruje ve stoji snožmo v kolenou: na a) v každém taktu směrem dolů (mírně povolí kolena), na b) odpěruje nahoru. (Někteří tanečníci ze Žitkové prováděli v každém taktu 3 limity podřepmo: na a) dva méně hluboké, na b) jeden hlubší, čili rytmus je dvě osminy a jedna čtvrtka.)

Při převádění D v držení nad hlavou CH na začátku posledního 4taktí ji přechytne u svého pravého boku levicí dole za její levici a nyní ji vede ve výši svého pasu kolem sebe až do

konce tohoto čtyřtaktí. D jej obešla 8 krůčky zase jednou kolem až k jeho pravému boku.

IV. Hudba opakuje nápěv potřetí.

Následuje společné víření dvojice v "čardášovém držení" v postavení levými boky u sebe, viz hrozenká. Víření se provádí měkkým krokem (dva v taktu) na a) vykročí CH i D vnitřní nohou s mírným podřepem (noha na celém chodidle), na b) krok vnější nohou s odpérováním v kolenou. Noha opět na celém chodidle. U některých tanečníků se objevuje při tomto víření náznak zvrtu pod vlivem čardáše (viz hrozenká A. 1).

Víření navazuje plynule na obcházení D, k čemuž dopomůže CH tím, že v závěru 16. taktu, kdy je D už po jeho pravici, se k D otočí čelem (levým bokem k muzice).

V. Hudba opakuje nápěv počtvrté.

Následuje opět obtáčání jako v III. Nyní však převádí CH D přechytnutím její levice z pravé ruky levou vpředu u svého pravého boku, ve výši pasu vede spojené paže kolem svého levého boku vzad, kde přechytnutí ve výši pasu levici D svojí pravicí a vede ji dopředu a znovu ji přechytnutí vpředu u svého pravého boku levicí atd. V posledním čtyřtaktí ji vede obloukem spojených paží (své pravice s její levicí) nad hlavou dozadu ke svému pravému boku, kde toto obtáčání končí, dvojice se pustí a opět se přechytnou za vnitřní paže ke zpěvu. Na začátku posledního čtyřtaktí (13. taktu) po přechytnutí levice pravicí za zády, zvedne spojené paže nad hlavu a pak už následuje plynulé obcházení tanečnice, při kterém se vedou spojené paže nad hlavou CH.

Následuje pak zpěv další sloky a po ní všechny další taneční figury II. - V. Pro taneční krok jak D při "obtáčání", tak i pro celou dvojici při víření doleva při "čardášovém" držení, je charakteristický měkký krok, krpcového nebo papučového rázu s přidřepáváním na vnitřní nohu (levou).

Tančí a hrají členové souboru Kopaničár ze Starého Hrozenkova Oldřich Křižka (1965) a Jana Babrňáková (1969), Pavel Zapletal (1967) a Ivana Křižková (1968), muzika jako v A. 1. zpívají také Miroslav Jurák (1967), Jiří Zapletal (1976) a Josef Zapletal (1973).

A. 3 SEDLCKÁ (BREZOVSKÁ) I
z Březové u Uherského Brodu
(0:06.24)

Na bre - zov - skěj ve - ži

dva kos - jér - ky vis - já, je - den mo -

- sím dos - tať, aj keď mňa o - be - sjá.

Dohra

Mala som, mala som, tulipán za pásom,
ale som ho dala brezovským mládencom.

Brezovští mládenci, vraťte mi tulipán,
prišiel mňa namlúvať od Brna jeden pán.

Tančí dvojice smíšené ve volném rozestupu čelem k hudbě, D po pravici CH. Navzájem se nedrží, někdy dokonce D o malý krok vzad.

I. Zpěv taneční písni.

Zpívají muži, výjimečně se k nim připojí i ženy. Zpěv je ve středně rychlém tempu, bez doprovodu hudby - nyní dechovky. Dříve hudecké muziky podobně jako na Kopanicích. Muži stojí, při zpěvu mohou gestikulovat pažemi, někteří i přidupnout. Ženy se v rytmu zpívané písni pohupují, paže připaženy nebo složeny vpředu na pase ve stoji snožmo, mírně se natáčejí v lichých taktech napravo, v sudých nalevo.

II. Hudba přehrává předzpívány nápěv tance poprvé.

Následuje víření dvojice v polootevřeném držení vpravo (D couvá), prokládané občas podupy. Muzika přehrává třikrát předzpívány nápěv tance v rychlém tempu.

Nápěv se hraje poprvé.

1. takt - a: Dvojice se natočí k sobě a CH provede potlesk pravé ruky do levé, D výdrž.
2. - 10. takt - Dvojice v držení polootevřeném (viz hrozenská), vnější spojené paže téměř ve vodorovné rovině, hlavy jakoby mírně skloněny, pohled dolů na nohy. Víří kolem společné osy vpravo, zvláštním krokem.

Mužský krok:

2. takt: CH vykročí levou nohou vpřed a provede jeden krok s podtrhnutím (zvrtem) na chodidle - pata odlehčená od země se při zvrtu vytáčí mírně ven doleva.
3. takt: Krok se zvrtem pravou vpřed, pravá pata se při zvrtu vytáčí doleva atd.
- 4., 6. a 10. takt = 2. taktu.
- 5., 7. a 9. takt = 3. taktu.

Někteří tanečníci místo zvrтанého kroku postupovali nízkými krokem poskočným. Druhá noha pokrčena přednožmo, koleno dosti vysoko, chodidlo vodorovně až 20 cm nad zemí.

Dívčí krok:

2. takt - a: D zakročí pravou nohou těsně za patu levé nohy. Pravé koleno vytočeno zevnitř. Pravá noha našlápne na přední část chodidla a D se pravou nohou mírně odrazí od země. Malým

nadnesením až odražením z vnější nohy se uvolní vnitřní noha od země.

b: Malý krok vnitřní nohou vzad po obloučku, noha došlápne na celé chodidlo, pata vytočena silně doleva - zevnitř.

Všechny další taky jako 2. takt.

Nápěv se hraje podruhé.

1. takt: CH i D na místě (čelem k hudbě) dva podupy, začíná vnější noha.
2. - 10. takt = 2. - 10. taktu první přehrávky (víření vpravo, D couvá, vykračuje vnější noha).

Nápěv se hraje potřetí.

Dvojice mění směr víření dvěma podupy na začátku v 1. taktu
3. opakování nápěvu.

1. takt - CH i D ještě v postavení jako při víření, čelem k hudbě. dva podupy na místě, oba levou a pravou. Pozn. k D: V posledním taktu víření 2. opakování na a) zůstane stát na vnější noze - pravé, s mírným nadnesením, levá - vnitřní noha se pozvedne od země, na b) výdrž v tomto postoji. Tím je levá - vnitřní noha připravena k podupu na začátku 3. opakování nápěvu, kdy oba, CH i D, provedou v prvním taktu a) podup levou a b) podup pravou nohou. Současně se připravuje ke změně držení při víření doleva.
2. takt: Od tohoto taktu se uchopí v objetí, tanečnice před CH s tendencí přiblížit se více k jeho levému boku a současně na a) vykročí oba levou (vnitřní nohou), došlápnu mírným skokem na celé chodidlo, povolí kolena a na b) provedou krok pravou (vnější) nohou vpřed s mírným odpérováním.
3. - 7. takt: Víření doleva v držení jako v 2. taktu. Víření je rychlé a má spíše běhový charakter, s přičapáváním na vnitřní nohu a s odpérováním na vnější.
8. - 10. takt: CH uvolní držení při víření. Sám dále přešlapuje v taktu přehrávané písni, kroky jako při víření na místě, čelem k hudbě, zvedne levici, pod kterou podbíhá D stejnými kroky jako při víření (celkem 6 kroky), obíhá CH zezadu až k jeho pravému boku. CH jí přitom uhýbá mírně doleva.

V závěru 3. přehrávky stojí oba jako na začátku přehrávky, čelem k hudbě, zpívá se další sloka a celý taneční proces se opakuje.

Podobně se může zpívat i 1. sloka další písně atd. Ženy se mohou občas připojit ke zpěvu mužů, a není řídkým jevem, že přitom rovněž gestikulací pravé paže, kolmo vztyčené v lokti vzhůru, se současným pootáčením vztyčeného předloktí a otáčením dlaně doleva a doprava asi ve výši hlavy, doprovázejí zpěv. Hudba může po určité sérii tanečních písní (sedlckých - "brezovských") ve 3. dílu místo třetího opakování předzpívaného nápěvu zahrát dohrávku. Při této dohrávce je všem tančícím párům jasno, že tanec bude končit. Víří se doleva až do konce přehrávky. V posledním taktu tanečník uchopí D oběma rukama v pase, ona se opře o jeho ramena. CH ji mírně vyzvedne do výše.

Starí tanečníci vířili doleva poněkud jiným krokem a v jiném držení.

Držení dvojice při víření doleva ve třetí části tance v podstatě bylo stejné jako na počátku v první až druhé části víření doprava, polootevřené držení a spojené vnější paže téměř vodorovně. Tanečník však tanečnici jakoby posunul více před sebe ke svému levému boku. V tomto postoji víří dvojice doleva a to tak, že CH couvá (jako prvně D opačným směrem) a také taneční krok CH se podobá technikou i stylem kroku D.

1. takt: Dva podupy na místě čelem vpřed, oba začínají vnější nohou (CH levou, D pravou) nohou.
2. - 7. takt: Víření doleva, CH vykračuje vnější vzad, D vnější vpřed.

Krok CH:

2. takt - a: Levá (vnější noha) zakročí za pravou (vnitřní), našlápne přední částí chodidla za patu pravé nohy. levé koleno vytočeno zevnitř, pata odlehčena. Nadnesením nebo odrazem do mírného poskoku z levé nohy se současně uvolní levá (vnitřní) noha CH a patou se nadzvedne mírně nad zem.
b: Malé posunutí pravé (vnitřní) nohy vzad přes přední část chodidla (špice zůstává téměř stále na zemi) a odlehčená pata se otáčí mírně doprava jakoby se přizpůsobovala části kroužku, po kterém se dvojice při víření obchází. Pravá (vnitřní) noha však stále zůstává asi o půl stopy vpřed před

nohou vnější. Podle tanečníků "špica bola jak pribitá hrebíkom". Osou víření dvojice byla vlastně ta pravá noha "pribitá hrebíkom".

Krok D:

2. takt - a: Nakročení pravou nohou vpřed (vnější) s nadnesením na přední část chodidla, pata odlehčena od země, špička mírně vtočena dovnitř, otáčení po oblouku!
b: Malý krok vnitřní - levou nohou vpřed po kroužku s došlápnutím na celé chodidlo, koleno mírně povolí.
3. - 7. takt = 2. taktu, víření je živé, dynamické.
8. - 10. takt: CH uvolní držení - dvojice se pustí levýma rukama. CH zvedne levici a přešlapuje levou a pravou nohou na místě v charakteru vířivého kroku z předcházejících taktů (stále čelem k hudbě) a pravici pošle D pod svoji levou paži. D jej šesti kroky (vykračuje stále vnější s mírným nadnesením jako při víření) obíhá až na své místo po jeho pravici. CH ji při obíhání mírně uhne doleva.

Podobně jako sedlecká-brezovská se tančila v Lopeníku tzv. dúpaná.

Tančí Jan Janík (1925) a Františka Janíková (1911), Ludvík Janík (1923) a Justina Jurásková (1921), Vladislav Vacula (1926) a Veronika Hlaváčová (1931) z Březové, hrají Brezované z Březové ve složení Josef Vacula (1927) kapelník a kontrabas, Vojtěch Vráblík (1951) a Václav Zámečník (1943) křídlovky, Vladimír Janků (1961) B klarinet, Vladimír Vaculík (1941) Es klarinet, Petr Janků (1963) a František Vacula (1947) trumpety, Zdeněk Jurásek st. (1947) baryton, Tomáš Balada (1940) baskřídlovka a Jan Vacula (1957) bicí.

A. 4 SEDLČKÁ (BREZOVSKÁ) II
Z BŘEZOVÉ U UHERSKÉHO BRODU
(0:10.09)

Ko - sí Jan - ko, ko - sí trá - vu,

ej, ko - sí Jan - ko, ko - sí trá - vu

na ze - le - něj lú - ce.

Dohra

1.

2.

Milá za ním zahrabuje,
ej, milá za ním zahrabuje,
drží hrable v ruce.

Polož, milá, hrable dolů,
ej, polož milá, hrable dolů,
lahněme si spolu.

Keď si my dvě poležíme,
ej, keď si my dvě poležíme,
lůčku dokosíme.

Tančí dvojice smíšené volně rozestaveny v prostoru, čelem k hudbě. D po pravici CH. D ruce v bok, CH buď ruce v bok nebo zaklesnuté palci za opasek nebo pravá ruka za opaskem a levá ruka v gestu atp.

I. *Zpěv taneční písně* - zpívají CH i D. Při zpěvu přešlapují CH i D na místě, v lichých taktech - a) na vnitřní nohu s natočením k sobě.

b) - přikročí s hmitem v kolenou vnější noha k noze vnitřní a v sudých taktech naopak s natočením od sebe.

II. *Opakování předzpívaného nápěvu k tanci poprvé.*

1. takt: Dvojice mírně natočeny k sobě ve stoji snožmo s mírným hmitem v kolenou, potlesk pravou dlaní do levé (v první době) - ve druhé době výdrž.

2. - 12. takt: Víření dvojice na místě kolem společné osy v polootevřeném držení (CH drží D pravici kolem pasu). D položí levici ohnutou v lokti na levé rameno CH. spojené vnější paže ve vodorovné poloze ve výši ramen. Víření v posledním taktu ukončené dvěma podupy.

Krok víření:

Dvojice se otáčí krokem poskočným (v každém taktu jeden).

Chlapecký krok:

2. takt: Nízký podtrhávaný krok poskočný, pravou nohou vpřed. druhá noha pokrčena přednožmo.

3. takt: Nízký podtrhávaný krok poskočný, levou nohou vpřed. pravá pokrčena přednožmo.

Takto až do konce 10. taktu.

Krok D:

2. takt - a: Pravá (vnější) noha zakročí za palu levé (vnitřní) nohy. Vnější noha došlápne na přední část chodidla, špička i koleno vytočeno zevnitř. Mírně se na vnější noze nadnese,

b: Malý krok vnitřní nohou vzad. Noha došlápne celým chodidlem na zem. pata vytočena mírně doleva (přízpůsobuje se obloučku) po kterém se krok provádí.

3. - 10. takt = 2. taktu.

Takto víří dvojice za dosti rychlého tempa kolem společné osy, D ustupuje nazad a CH postupuje vpřed. První část víření je ukončena dvěma podupy (pravou, levou) v 11. taktu.

III. *Nápěv se opakuje podruhé:* dvojice pokračuje ve víření doprava.

1. - 10. takt: Víření doprava.

11. takt: Dvěma podupy (pravou, levou) zastaví víření čelem k hudbě.

IV. *Nápěv se opakuje k tanci potřetí.*

Dvojice nyní víří doleva se změnou držení při tanci: od prvního kroku víření doleva si posune CH D před sebe jakoby ke svému levému boku, vnějšími pažemi se uchopí navzájem za předloktí ve výši obličeje (některé dvojice se držely tak, že spojené napjaté vnější paže ohnuly v lokti předloktími dovnitř před obličejem).

Krok víření: CH v první době taktu zakročí pravou (vnitřní) nohou, noha pokrčená v koleně došlápne na celé chodidlo, pata vytočena doprava a na b) krok levou nohou na přední část chodidla těsně za patu pravé nohy, pravá noha současně odpěruje v koleně do polovýponu se současným částečným pootočením. Takto až do konce 8. taktu.

Dívčí krok:

V první době taktu na a) vykročí D levou (vnitřní) nohou vpřed, noha pokrčená v koleně došlápne celým chodidlem na zem, špice povytočena doleva ve směru pohybu po kroužku. Na b) předkročí vnější nohou (noha došlápne na přední část chodidla), vnitřní noha odpěruje nahoru. Takto až do konce 8. taktu. Víření je prudké, dynamické.

9. - 11. takt: Dvojice se pustí vnějšíma rukama, CH za stálého přešlapování na místě krokem jako u víření, natočen čelem k hudbě, vzpaží levici, pod kterou podběhne D a ve třech taktech kroky stejného charakteru jako u víření oběhne CH zadem až k jeho pravé straně.

Takto se postupně tančí při všech slokách anebo při jiných písničkách. Délka jednotlivých částí tance se přizpůsobí frázování příslušných písní a celkovému počtu taktů. Hudba ukončí tanec dohrávkou, která při závěrečné písni se hraje jako třetí část tance (při víření doleva). Tanec končí v závěru vyzvednutím tanečnice.

Poznámka k tanečním krokům:

V brezovské - sedlcké jak u. tak u mladšího typu se objevuje celkem značná volnost při volbě výkročné nohy. Tak lze pozorovat, že některá D vykročí při víření v první a druhé části v polootevřeném držení, kdy postupují vzad, vnější nohou a naopak zase jiná vnitřní nohou. Na charakteru tance to nic nemění. Rovněž i některý CH vykročí vnitřní nohou a jiný vnější nohou. Podle nohy výkročné při víření se řídí i podupy. V některých případech, zvláště v závěru druhého opakování nápěvu, se snaží tanečnice sjednotit nohu, která přidupává s tanečníkem. Při víření doleva jsou většinou všichni jednotni: u starších páří vykročí například pouze vnější noha, zatímco u mladších dvojic pouze vnitřní. Ovšem jsou dvojice, kde každý si tančí po svém způsobu.

Tančí členové souboru Důbrava z Březové Pavel Čáňo (1970) a Věra Janků (1971), Leoš Janík (1972) a Eva Králíková (1972), Petr Janků (1963) a Ludmila Miškaříková (1970), Zdeněk Jurásek ml. (1968) a Monika Křeháčková (1970), Jan Ševčík (1970) a Maric Šimková (1971), Jiří Ševčík (1971) a Marie Votoupalová (1967), hrají Brezované z Březové jako v A. 3 kromě Petra Janků.

A.5 PREŠLAPOVANÝ ČARDÁŠ
Z HROZENKOVSKÝCH KOPANIC
(0:12.46)

Od Mo - ra - vy vje - ter ve - je,
mo - ja mi - lá žit - ko se - je,
ej, ve - je, ve - je, pre - vje - vá,
fra - je - ře - ka mo - ja u - přím - ná.

Prešlapovaný čardáš z Kopanic je jedním ze zdomácnělých čardášů, který obsahuje některé prvky příbuzné slovenským čardášům a některé příbuzné točivým tancům. Název prešlapovaný čardáš je odvozen od počáteční figury při zpěvu taneční písně, která může být vkládána i po přetaneční jedné taneční skladby jako odpočinková figura, po níž se rozvíjí tanec znovu až do gradovaného závěru. Při této figurě se dvojice pohybují v prostoru "prešlapováním" tj. určitým druhem přísunných kroků s čardášovými podřepy, odvozených od tzv. čardášové dvojkročky. Tyto přísunné kroky se provádějí v polootevřeném držení D po pravici CH, spojené vnější paže podobně jako u hrozenské vpředu dole, vždy dva vpřed

s doprovodnými kmihi spojených paží nahoru a dolů (při každém přísunném kroku jeden) a se současným pootočením dvojice v prostoru doleva, a dva přísunné kroky vzad rovněž s kmihi spojených paží při každém kroku dolů a nahoru. Dvojice se otáčí stále doleva a to tak, že při krocích vpřed je míra otočení i pohybu v prostoru větší nežli při krocích zpět, často se stane, že při krocích vpřed se dvojice přemísťuje v prostoru delšími kroky spíše obyčejnými nežli přísunnými.

Toto "prešlapování" za zpěvu jedné sloky taneční písně tvoří vlastně první taneční figuru.

Ústřední pohybovou figurou je víření dvojice na místě v "čardášovém" držení v postavení pravými nebo levými boky u sebe. CH uchopí D oběma rukama kolem pasu a D mu položí ruce na ramena ze stran.

Krok víření v postavení pravými boky u sebe.

1. takt - a: CH i D vykročí pravou nohou vpřed po obloučku - noha došlápne celým chodidlem na zem, koleno povolí do mírného podřepu.

b: Krok vnější nohou vpřed, vnitřní noha odpěruje současně směrem nahoru.

Další takty jako 1. takt. V závěru víření doprava v posledním taktu písně nebo fráze se dvojice přetočí levými boky k sobě (přetočení se provede v první době taktu na obou nohou doprava nadnesením na přední části chodidel a stočením obou pat souběžně doleva). Při víření doleva pak vykračuje levá (nyní vnitřní) noha.

Poznámka ke kroku víření.

Některé dvojice - hlavně tanečníci místo přidřepávaného kroku se otáčejí krokem s mírným zvrtem, viz slovenské čardáše.

Další figurou je společná cifra CH a D na místě. Dvojice v postavení čelem proti sobě se uchopí za pravé ruce, levice D připáжена, CH levou rukou volně gestikuluje. V tanci se objevují různé patošpičkové poskočné figury - cifry nebo různé nůžkovité cifry se sunem chodidel po zemi atp.

Nůžkovitá cifra:***Chlapecký krok.***

1. takt - a: Ze stoje spojného nízkým výskokem se vysune pravá noha celým chodidlem přímo vpřed a levá vzad.
b: Nízkým výskokem se sunou obě chodidla protisměrně, pravá vzad, levá vpřed a současně se kříží pravá přes levou.
 2. takt - a: jako 1. taktu.
b: Nízkým výskokem se sunou obě chodidla do stoje snožného.
 3. - 4. takt = 1. - 2. taktu, ale opačnými nohama.
- Toto čtyřtakti se může několikrát opakovat.

Dívčí krok.

D tančí buď stejně jako CH (nůžkový krok na čtyři). Nebo dříve tančovali i nůžkový krok na tři:

1. takt - a: Ze stoje spojného nízkým výskokem se vysune pravá noha celým chodidlem přímo vpřed a levá vzad (váha stejnoměrně rozložena na obě chodidla),
b: Nízkým výskokem se sunou obě chodidla protisměrně, pravá vzad, levá vpřed a současně se kříží pravá přes levou.
2. takt - a = 1. taktu.
b: Nízkým výskokem se vysune celým chodidlem levá noha vpřed a pravá vzad (výměna nohou do určitého druhu stoje rozkročného, levá noha vpřed, pravá vzad).
3. takt - a: Nízkým výskokem se sune levá noha vzad, pravá vpřed, takže současně se kříží levá přes pravou,
b: Nízkým výskokem se sune celým chodidlem levá noha vpřed a pravá vzad (jako v 2. taktu b, ale opačnou nohou) atd. až do konce určité části.

Pato-špičková cifra:

Buď jen CH nebo oba dva v držení za pravé ruce:

1. takt - a: Výskok na levé noze, pravá noha se opře vpředu o patu.
b: Výskok na levé noze, pravá noha se opře špičkou země křížem přes pravou nohu.
2. takt - a = 1. taktu.
b: Výskokem snožmo.
3. - 4. takt = 1. - 2. taktu, ale opačnými nohama.

Obměna patošpičkové cifry:

1. takt - a: CH i D výskok na levé noze. pravá se opře patou vpředu o zem.
b: Výskok na levé noze. pravá se opře špičkou země křížem přes levou.
2. takt - a: Výskok na levé. pravá se opře patou vpředu o zem.
b: Výskokem přeskok na pravou nohu, levá poohne zánožmo.
3. - 4. takt = 1. - 2. taktu, ale opačnými nohama.

Individuální projev tanečníka a tanečnice:

D se otáčí na místě vpravo, krokem podobným jako při víření:

1. takt - a: Otočení na pravé noze doprava o 45 - 90°, noha došlápně celým chodidlem na zem vytočena špičkou vpravo zevnitř, koleno povolí.
b: Přeslápnutí na levou nohu, pata uvolněna, špička levé nohy vtočena dovnitř před nohu pravou, pokrčené koleno pravé nohy odpěruje. Při tomto kroku se provede otočení o dalších 45 - 90°.

CH čelem k D cifruje na místě nebo s mírným pohybem jedním nebo druhým směrem kolem D.

Jednotlivé druhy chlapeckých cifer:

- pérování v kolenou ve stoji s tleskáním do dlaní (v každé době taktu jeden potlesk),
- nůžkové cifry - viz společná cifra CH a D,
- patošpičkové cifry - viz společná cifra CH a D,
- podsekávané přeskoky z nohy na nohu: CH ve stoji vzpřímeném, paže pokrčeny vzhůru např.:
 1. takt - a: Pravá noha z přednožení dolů podšvihne pod levou stojnou nohu. která se ohne zánožmo, dopad na doskok na přední část pravého chodidla.
b: Poskok na pravé noze, levá švihne vpřed do přednožení dolů.
 2. takt = 1. taktu, ale opačnou nohou.

Cifra se střídáním naskočení na špičky a uvolněním kolen:

1. takt - a: Naskočení na špičky obou chodidel, pravé těsně před levým, kolena napjata.

b: Přeskok na pravou nohu (téměř na celé chodidlo), levá noha odmrští zánožmo pohnutě.

2. takt: Totéž naopak.

Poznámka ke skladbě:

V přešlapovaném čardáši se mohou střídat jednotlivé popsané figury v libovolném uspořádání, tak např. po počátečním zpěvu "s přešlapováním" může následovat individuální projev CH a D, D se otáčí na místě, CH cifruje, po něm víření dvojice pravými a levými boky u sebe, společná cifra CH a D na místě, která vyústí opět do individuálního projevu a do následného víření vpravo a vlevo. Pak může znovu následovat zpěv "s přešlapováním" jako odpočinková figura atd. Jednotliví tanečníci při taneční zábavě netančí synchronně (všichni stejnou figuru), ale začínají společným zpěvem "s přešlapováním" a pak mohou tančit každý svoji vlastní kompozici až do závěru první taneční sestavy. Pak se opět sjednotí při společném zpěvu "s přešlapováním" a dále se opět rozvíjí tanec volně.

Tančí a hrají členové souboru Kopaničár ze Starého Hrozenkova jako v A. 1.

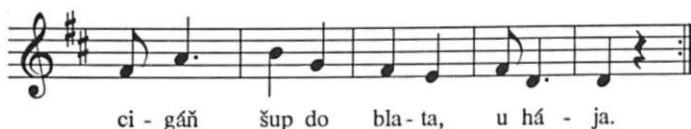
A. 6 PRECHÝTANÝ ČARDÁŠ
Z HROZENKOVSKÝCH KOPANIC
(0:14.16)

Je - den ci - gáň dom po - ší - val,
já som sa naň z ok - na dzí - val,

u - trh - la sa pod ním la - ta a ten

Dzeci moje, někradnice,
čo vidzíce, uchmacnice,
[: já som starý, někradol som,
čo som vidzel, uchmacil som, u hája :].

Prechýtaný čardáš vychází figurálně z čardáše prešlapovaného. Název tance je odvozen od figury individuální, kdy jednotlivé dvojice si při této figurě vyměňovaly tanečnice. Jednotlivé figury prechýtaného čardáše byly k sobě řazeny libovolně, ovšem při individuální figurě se snažili všichni sjednotit. Tanečnice se totiž otáčením přemísťovala od svého tanečníka k sousednímu nebo protějšmu tanečníkovi. Tanečníci se pak cifrou snažili tanečnici přiblížit. Nové páry pak zakončily společným vířením, po kterém mohla následovat společná cifra, opět roztočení tanečnice s výměnou tanečníků atd.

Tančí a hrají členové souboru Kopaničár ze Starého Hrozenkova: Oldřich Křížka (1965) a Jana Babrňáková (1969), Jiří Zapletal (1976) a Marcela Vocílková (1972), Josef Zapletal (1973) a Klára Lacinová (1976), Pavel Zapletal (1967) a Ivana Křížková (1968), muzika jako v A. 1.

A.7 ČARDÁŠ ZE STARÉHO HROZENKOVA

(0:16.28)

Se - ke - ren - ka za pá - som,

po - zri, mi - lý, ja - ká som,

či som tus - tá, či cen - ká

či som eš - če pa - nen -

- ka pa - nen - ka.

Do hory mňa poslali,
sekeru mi nĚdali,
[: u nás taký obyčej,
sekeru si vypoščaj:].

Čardáš ze Starého Hrozenkova se figurálně podobá nebo shoduje s figurami a ciframi předcházejících dvou čardášů. Rozdíl je pouze v úvodní části při zpěvu. Ve Starém Hrozenkově se při zpěvu dvojice v postavení čelem proti sobě uchopily za pravé ruce. levé připaženy nebo CH levicí volně gestikuloval. V tomto postoji

pak se rozcházely dvojkročkou (krok přísun, krok přísun podle CH vpravo šikmo vpřed, totéž vlevo šikmo vpřed, eventuálně ještě celé s repeticí). Spojené paže kmihy prováděnými stejným směrem jako kroky doprovázely tuto dvojkročku. Podobně se mohl pohybovat taneční pár i vzad. Délka dvojkročky vpřed i vzad se řídila stavbou písňe. Ke konci se eventuálně mohla změnit dvojkročka v jednokročku, při konci předzpěvu tanečník obvykle zadupal třemi podupy. Pak se opakoval nápěv přezpívané písňe k tanci s mírně se stupňujícím tempem. Dvojice pak tančily každá podle vlastního citění: začaly například společným vířením vpravo i vlevo, pak přešly do společné cifry, držení za pravé ruce, ze společné cifry přešly do individuálního projevu a opět ukončily vířením. Nebo po zpěvu a dvojkročkovém rozcházení přešly ihned do společné cifry, například patošpičkové nebo nůžkové a pak následovalo buď víření nebo individuální víření atp.

Tančí a hrají členové souboru Kopaničár ze Starého Hrozenkova jako v A. 1.

A. 8 POD ŠABLE A STRAŇANSKÁ ZE STRÁNÍ

(0:18.36)

a)

Ot - ví - raj, šen - kér - ko, vra - ta,
 ve - de - me zboj - níč - ka bra - ta.
 ho - ja - ja, ho - ja - ja, ho - ja,
 ve - de - me zboj - níč - ka bra - ta.

b)

Ho - ren - ka, ho - ra, ze - le - ná ho -

ra, kdo - si mňa do téj ho - ren - ky vo -

lá, ho - ren - ky vo - lá.

Volá mňa, volá, frajárka moja,
 [: príď k nám, šohajku, sama sem doma :] .

c)

Ej, ho - ren - ka ho - ru - je, ej, dč - ven -

ka ba - nu - je, ej, ho - ren - ko ne -

ho - ruj, ej, dč - ven - ko ne - ba - nuj.

d)

Pod ša - ble, pod ša - ble,

aj pod o - buš - ky, šec - ko my

be - re - me aj pla - ně hruš - ky.

e)

Ej, Ja - vo - rin - ka še - dá,

ej, kdo že pod ňú se - dá,

ej u - her - ští zboj - ní - ci,

ej co za - bi - li ži - da.

Ej, jak ho zabíjali, ej, tak mu povídali,
ej, nepůjdeš, židáčku, ej, z Uher do Moravy.

Ej, kebych já byl vě-děl, ej, že mňa budú všesť,
ej, nechodíval by já, ej, šibeničky kresasť.

h)

Hop, děv - ça, ne mo - je,
pre - ho - dí - m ta pres o - je, pres o - jí - ko,
pres o - sy, hop, děv - ça, mo - ja si.

Hop, děvča, marijáš, z turkynišťa boty máš,
sochorem sa opasuješ a mēchem sa podpíráš.

i)

Na No - vej ho - re, na No - vej
ho - re, o - rú mlá - den -
- ci, o - rú mlá - den - ci.

[: Poháňajú jim :]

[: panny pod věnci :].

[: Zlámala sa jim :]
[: na pluhu klača :].

[: Dala ju spraviť :]
[: Kačenka, Kača :].

k) Táhle

S pá - nem bo - hem te - mu
do - mu, s pá - nem bo - hem
te - mu do - mu, kde sme
mě - li do - brú vú - lu.

[: S pánem bohem tej materi :],
kerá chová hodné céry.

Straňanské pod šable se tančily ve fašankovém úterý při obchůzce fašančárů v každém domě. Taneční obřad měl několik oddílů: požádání gazdy o povolení zatančit, příchod fašančárů vedených gazdou do domu za zpěvu písně Otvíraj šenkérko vrata, seřazení tanečníku do kruhu za zpěvu písně Horenka hora, vlastní tanec pod šable s několika základními figurami ("had", "podlézání - brána - most", "překročování - okno", "hvězda", "hrkání"), tyto figury se střídají v celkem libovolném pořadí, pouze na začátku se zahajuje vlastní tanec "hadem" a ke konci se obvykle vytvoří "hvězda" spojená s "hrkáním". Tanec doprovázel zastara gajdoš, později hudecká muzika ve tří až čtyřčlenném obsazení. Poněvadž šlo o obřadní obchůzku spojenou s tancem, bylo i oblečení tanečníku doplněno o určité obřadní součástky (např. růžová harasová tkanička poskládaná do růžice a připevněná na klobouku tanečníku).

Starší druh oblečení fašančárů: bílé huněné nohavice, krpce, opasky, klobúčky.

Mladší oblečení: tmavomodré nohavice a vesty, holínky, zdobené širáčky s harasovou růžovou růžicí na temeni.

Gazda měl u staršího typu oblečení přehozenou halenu a v ruce držel ostrou šavli, na kterou se napichovala slanina atp. U mladší skupiny byl gazda oblečen jako ostatní chlapci, na vestu však měl ještě oblečený bílý flanelový lajbl. Ženy u starší skupiny byly oděny do původního straňanského kroje s oranžovým vrápeným konopným fěrtochem s dvoudílnou tmavomodrou zástěrou sešivanou uprostřed barevným ozdobným švem, s volnými rukávci a se starobylou šatkou na hlavě. Oblečení žen v mladší skupině se blíží již tvarem i materiálem a výzdobou krojům z dolňáckých dědin.

Důležitou taneční rekvizitou jednotlivých tanečníků "podšablárů" byla dřevěná červeně natřená "šabla" s vejčitým otvorem na držadle a asi s pěti mosaznými kroužky ("hrkávkami"), které při tanci chřestily, zvláště při tzv. "hrkání" tj. potřásání šablemi ve vázaném knihu ve vzpažení nad hlavami anebo při překřížení šavlí u "hvězdy", kdy se jimi tlouklo navzájem o sebe.

Účast: pět podšablárů a gazda.

Popis jednotlivých částí tance:

I. *Vstup do domu za zpěvu písně* Otvíraj, šenkérko, vrata. Píseň zpívá gazda za bohaté gestikulace a s ním i všech pět podšablárů.

Při této písni přichází gazda a za ním skupina podšablárů volnou chůzí dovnitř a postupně se v taneční místnosti nebo v průjezdu domu řadí do kruhu. Podšabláré se buď opírají o šavli, kterou drží v pravé ruce nebo si ji položí horní částí na pravé rameno.

II. Příprava k tanci - gazda začne zpívat píseň Horenka hora (k němu se vzápětí přidají i podšabláré). Podšabláré za zpěvu první sloky se seřadí do kruhu levým bokem do středu a začínají postupovat v rytmu zpívané písně volnou chůzí s přičapáváním na levé noze a s oporem šavlí, kterou drží v pravé ruce o zem:

1. takt - a: Všichni udělají krok vpřed levou nohou, šavle držená v pravé ruce se špicí opře vpředu o zem.
b: Krok pravou vpřed, noha došlápne na celé chodidlo, podřep se shupem levé nohy přednožmo vpřed (levá noha se tímto připravuje k dalšímu kroku). Ruka se šavlí mírně pokrčena, šavle směřuje dozadu a připravuje se rovněž ke kmihu vpřed při dalším kroku levou nohou.

Tyto kroky se opakují až do konce zpěvu písně.

Gazda od počátku obchází vně kolem knihu fašankárů, ve směni hodinkových ručiček, zpívá s tanečnicí, gestikuluje šavlí i volnou levicí atp. Jeho chůze je rovněž podřízena rytmu zpívané písně.

Při druhé sloce fašančaré postupují stejně jako prve vpřed po kruhu, nyní se však již neopírají o šavli, nýbrž šavli drží v mírně pokrčené pravé ruce špicí vzad dolů a místo oporu v první době taktu vždy jenom šavlí kmihnou vzad.

III. Vlastní tanec

Gazda, který vlastně určuje taneční píseň, zazpívá první sloku písně Ej, horenka horuje, která je v rychlejším tempu, kterým se pak tanec tančí až do konce. Tanečníci přejdou do základního skočeného podšablového kroku, kterým tančí tanec až do konce a při kterém se střídají jednotlivé figury:

1. takt - a: Podtrh na pravé noze s mírně sníženým těžištěm, levá noha pokrčí přednožmo, chodidlo vodorovně se zemí asi deset centimetrů od země.
b: Levá noha dokročí na zem celým chodidlem.

2. takt - a: Podtrh na levém chodidle, pravá noha pokrčena přednožmo, chodidlo nízko nad zemí.

b: Došlap pravým chodidlem na zem.

Pohyby taktů 1. - 2. se střídají až do konce zpívané sloky i po dobu celé přehrávky, která po každé sloce následuje. Tanečníci v postoji se sníženým těžištěm doprovázejí tyto kroky hmitem pravé pokrčené paže se šavlí, jejíž špice směřuje šikmo k zemi vzad (na a) a zpět (na b). Při přehrávce každý tanečník založí levici hřbetem za záda.

Poznámka: Tato figura zdomácněla zřejmě ve Strání jako novotvar po vzoru podšablí z publikace B. Kosa a F. Strusky Mužské lidové tance.

Figura "had":

Gazda, který se pohybuje tanečním krokem kolem tanečnicků nebo před muzikou, zazpívá další sloku podšablové písně Pod šable, pod šable, aj pod obušky. Jakmile zanotí gazda tuto sloku, každý tanečník si přehodí šavli přes pravé rameno (špici jeho šavle uchopí další tanečník v pořadí levou rukou), tím vytvoří všech pět podšablářů vázaný kruh, ve kterém pokračují po dobu celé zpívané sloky i celé přehrávky základním pošablovým krokem vpřed po kruhu. Šavle bývají buďto v klidu položeny na ramenou (figura "had"), nebo jimi tanečníci potírají a tlukou o ramena.

Figura "most - podlézání - brána":

Gazda začne zpívat sloku "Ej, Javorinko šedá". Nápěv písně opakuje hudba jedenkrát k tanci. Na tuto sloku i celou přehrávku tanečníci podlézají pod bránou. Ve tvoření brány se střídají počínaje prvním tanečníkem ve směru hodinových ručiček.

Při této figurě se podchází stále krokem poskočným pod zdviženou šavlí:

První tanečník (ve směru hodinových ručiček) se na 1. dobu prvního taktu otočí o 180° vpravo, takže je pravým bokem dovnitř kruhu a vzpaží pravou, v níž drží rukojeť šavle. 2. vzpaží levou s koncem šavle prvního a jeden po druhém podbíhají pod touto branou, začíná druhý. Když podbíhá druhý, zvedne první tanečník levou paži a pátý pravou, takže se utvoří druhá brána ze šavle

pátého. Druhý, třetí a čtvrtý tanečník podejdou pod oběma šavlemi, pak pátý a první jen pod šavlí prvního. Když všichni skončí podlézání, jsou zase jako původně levým bokem dovnitř kruhu a každý drží rukověť šavle na svém pravém rameni. Podobně se utvoří brána mezi 2. a 4. tanečníkem a když ji všichni projdou mezi 3. a 4. atd., až se všichni vystřídají v dělání brány. Při další sloce a přehrávce (Ej, jak ho zabíjali) se v tanci vystřídá had s tlúčením šavlí o ramena a opět podbíhání pod bránou.

Figura "hvězda" a "tlúčení - hrkání" šavlemi o sebe

Gazda začne zpívat píseň "Dziny, dziny, do dzedziny" - ostatní se k němu zpěvem připojí. Na tuto sloku vytvoří hvězdu s tlúčením překříženými šavlemi o sebe:

1. takt - a: Při podtrhu na pravé noze všichni CH přehodí šavli pravou rukou přes hlavu dovnitř (opačný konec drží stále další tanečník levou rukou). Šavle zde navzájem překříží a vytvoří "hvězdu". Tanečníci jsou mírně natočeni trupem do středu kruhu (doleva) a poněkud předkloněni. Překřížené šavle drží ve výši pasu.
b: Všechny další takty za zpěvu písně šavlemi o sebe tlukou v každém taktu dvakrát v souladu s tanečními poskoky.

Při opakování nápěvu na začátku prvního taktu při prvním poskoku pravou nohou vpřed přehodí každý tanečník pravou ruku se šavlí přes hlavu zpět na pravé rameno (opačný konec drží následující tanečník levou rukou - vytvoří se opět "had"). V tomto postoji tančí až do konce přehrávky. Při hadu šavlemi poklepávají každý o své pravé rameno.

Figura "okno - prolézání"

Gazda začne zpívat sloku "Ej, na straňanskej veži". Na tuto píseň a na následující přehrávku se vystřídají jednotliví tanečníci ve tvoření okna a v jeho proskakování - prolézání.

1. takt - a: První tanečník se otočí o 180° vpravo (při poskoku na pravé noze), skloní se a pravou ruku se šavlí dá dolů a levou zdvihne. Druhý tanečník spustí dolů levou ruku, v níž drží konec šavle prvního, a v poskocích pokračuje šavlí prvního, která je asi 20 cm nad zemí.

Každý překračuje napřed levou nohou za podtrhu na pravé a teprve za ní se přetáhne pravá, došlápne ihned celým chodidlem na zem a pokračuje dále v poskocích. Po prvním začíná druhý tanečník, za ním 3. a 4.

První tanečník zatím převede šavli pátého nad hlavami 3 překračujících, pak překročí pátý a nakonec první a přetočí si šavli na pravé rameno. Všichni jsou zase jako před začátkem této figury levým bokem dovnitř kruhu s šavlí na pravém rameni. Podobně se překračují postupně šavle ostatních tanečníků.

Figura "had s potřásáním šavlemi"

Gazda zazpívá sloku "Ej, kebych já byl věďěl" a hudba ji opakuje. Tanečníci dokončí prolézání oknem a dále až do konce přehrávky pokračují v "hadu" doplněném o tlučení šavlemi o ramena.

Figura "hvězda a hrkání"

Gazda zazpívá "Hop, dívča, nemoje". Na začátku prvního taktu přehodí tanečníci za pohybu po kruhu pravou ruku přes hlavu a vytvoří znovu hvězdu a až do konce zpívaného nápěvu pak ve hvězdě hrkají šavlemi o sebe.

Při opakování předzpívaného nápěvu s přehozením šavlí přes hlavu zpět na pravé rameno utvoří hada s tlučením šavlemi o ramena. V závěru písně se pustí, šavle zvednou do výšky a zavýsknou. Tím končil vlastní tanec.

Poznámka k tanečnímu kroku: Nynější tanečníci začínají skočný krok v kruhu na a) podtrhem na noze pravé a na b) dokročí na levou nohu (liché takty). V dalším taktu pak podtrhem na levé noze a došlapem na b) na pravou nohu (sudé takty).

Kolem roku 1950 tančivali staří Straňané (např. Pavel Vintr) krokem v opačném členění:

1. takt - a: Krok pravou nohou vpřed.

b: Podtrh na pravé noze se sníženým těžištěm směrem vpřed, druhá noha pokrčená přednožmo, chodidlo vodorovně se zemí asi 10 cm nad zemí.

V druhém taktu pak opačnou nohou.

Po podšablich následuje scénka připomínající pravděpodobně násilné verbování chlapců (viz druhá skupina).

Fašanková obchůzka končila v každé domácnosti tancem fašančárů s domácími ženami. Ženy přiběhly k f., kteří začali zpívat straňanskou, a tímto tancem byla ukončena obchůzka. Posledním článkem fašankové obchůzky ve Strání byl odchod tanečníků v čele s gazdou a hudci. S písní "S pánem Bohem tomu domu" odcházejí volným krokem jako na začátku tance z domu a pokračují v obchůzce do dalšího stavení.

Strañanská

Tančí jednotlivé dvojice ve volném rozestupu před hudbou čelem k hudbě. D po pravici CH. CH se uchopí s D za vnitřní ruce. Vnější paže D připažena, CH drží v levé ruce šavli, s kterou volně gestikulují (špice otočena vzhůru).

I. Zpěv taneční písně

Tanečníci zpívají první sloku: "Na Novej hore orú mládenci". Ke zpěvu CH se připojují někdy i ženy. Dvojice při zpěvu přenáší váhu těla z nohy na nohu a komíhá spojenými pažemi vpřed i vzad:

1. takt - a: CH i D krok vnější nohou vpřed, došlápne na celé chodidlo.
b: Vnitřní noha přikročí k noze výkročné. Kmih spojenými pažemi vpřed.
2. takt - a: Krok vnitřní nohou vzad.
b: Přísun vnější nohy k noze vnitřní. Spojené paže kmih vzad. Dvojice se při přenášení váhy těla mírně natáčí od sebe a k sobě.

Takto podobně až do konce zpívané sloky.

II. Víření dvojice na místě kolem společné osy.

CH uchopí D pravici kolem pasu, D položí levici na jeho pravé rameno. Vnějšími pažemi se uchopí navzájem za předloktí ve výši ramen (lokty jsou zaobleny). Do poloviny nápěvu víří dvojice doprava (D couvá, CH postupuje vpřed). Vykračuje vnitřní noha, D levou vzad, CH pravou vpřed. Krok víření je měkký a rychlý (krpcový), má běhový charakter s mírným akcentem na vnitřní nohu. V každém taktu se provedou 2 kroky - na a) vnitřní, na b)

vnější nohou. V posledním taktu 1. části nápěvu dvojice zastaví víření dvěma podupy vnitřní a vnější nohou.

Ve 2. části nápěvu (v případě, že má píseň méně taktů, přehrává se celý nápěv 2x) se otáčí dvojice opačným směrem (CH couvá, D postupuje vpřed). Vykračuje opět vnitřní noha (CH pravou vzad, D levou vpřed). V závěru víření doleva v posledních 3 taktech se dvojice pustí vnějšíma rukama, CH zvedne levou ruku a D jej obíhá pod levou ruku zadem až na své místo po jeho pravici šesti krůčky.

III. Individuální projev

CH a D se pustí, D se otáčí na místě přešlapováním z nohy na nohu doprava. Paže volně podél těla. CH buďto na místě při ní přešlupuje přisouváním jedné a druhé nohy, potleskává, pohvizduje atp. nebo poskočí nějakou cifrou, např. vycházející z podšablového podtrháváného nebo poskočného kroku. Tímto krokem může postupovat kolem točící se tanečnice proti hodinovému ručičkám.

Poznámka ke skladbě: V tanci se střídá pravidelně zpěv s přehráváním 1x až 2x předzpívaného nápěvu. Při přehrávce se buď víří jen doprava a doleva (nakonec podběhne D kolem CH na své místo po jeho pravici). Nebo po předzpěvu se D otáčí a CH cifruje až do poloviny písně či na první přehrání nápěvu a v závěru se pak uchopí a víří doleva s podběhnutím pod levicí tanečnicka.

Tančí a hrají členové souboru Javorina ze Strání gazdu Stanislav Popelka (1939) s Marií Zetkovou (1957), Josef Mimochoдек (1957) a Věra Mimochoďková (1961), Martin Popelka (1973) a Lenka Podešvová (1972), Pavel Popelka ml. (1955) a Ivana Hloušková (1969), Petr Popelka (1968) a Eva Bruščíková (1969), Jan Zetka (1972) a Dana Pavlušová (1968), muzika ve složení Antonín Bruščík (1961) primáš, Václav Málek (1978) housle terc, Josef Knotek (1963) viola kontr a Pavel Popelka st. (1949) gajdy.

A. 9 POD ŠABLE S VYTÍNÁNÍM
A STRAŇANSKÁ ZE STRÁNÍ
(0:24.49)

Nápěv a) = A.8a)

Otvíraj, šenkérko, vrata, vedeme zbojníčka brata,
hojaja, hojaja, hoja, vedeme zbojníčka brata.

Nápěv b) = A.8 b)

Horenka, hora, zelená hora,
[: kdosi mňa do téj horenky volá
Volá mňa, volá, frajárka moja,
[: príď k nám, šohajku, sama sem doma :]

Nápěv c) = A.8c)

Ej, horenka horuje, ej, děvenka banuje,
ej horenko nehoruj, ej, děvenko nebanuj.

Nápěv d) = A.8 d)

Pod šable, pod šable, aj pod obušky,
šecko my bereme aj plané hrušky.

Nápěv e) = A.8c)

Ej, Javorinka šedá, ej, kdo že pod ňú sedá,
ej, uherští zbojníci, ej, co zabili žida.
Ej, jak ho zabíjali, ej, tak mu povídali,
ej, nepůjdeš, židáčku, ej, z Uher do Moravy.

Nápěv f) =A.8f)

Dziny, dziny od dzeziny
a já porád dziny, dziny.

Nápěv g) =A.8c)

Ej, na straňanskéj věži, ej, dva kosírky visá,
ej, já jich dostať mosím, ej, keď mňa hned' oběsá.
Ej, kebych já býl věďěl, ej, že mňa budú věšať,
ej, nechodíval bych já, ej, šibeničky kresat'.

Nápěv h) = A.8 h)

Hop, děvča, ne moje, prehodím ťa pres oje,
pres ojíčko, pres osy, hop, děvča moja si.
Hop, děvča, marijáš, z turkynišťa boty máš,
sochorem sa opasuješ a mēchem sa podpíráš.

i)

Na tú sva - tú ka - te -
zver - bo - va - li šo - ha -
- rin - skú ne - dě - lu,
- jíč - ka na voj - nu,
zver - bo - va - li šo - ha - jíč - ka,
zver - bo - va - li šo - ha -

Počkajte vy, radní páni na chvílu,
prečo ste ho zverbovali na vojnu,
ze mňa bude mrcha voják,
já vám budem odskakovať za milú.

Keď ty budeš odskakovať za milú,
uděláme pořádeček za chvílu,
dajú sa ti dvě stolice
vyprášá sa ti nohavice pre milú.

Keďsa budú nohavičky prášiti,
tak sa budú radní páni dívati.

[: Ej, v Brně, v Brně na Špilberku:],
ej, a to všechno pre frajárku.

Nápěv 1) =A.8k)

[: S pánem bohem temu domu :],
kde sme měli dobrú vůlu.

[: S pánem bohem tej materi :],
kerá chová hodné céry.

Celý taneční průběh při fašankářské obchůzce ze Strání v podání mladší skupiny (souboru) se v podstatě shoduje s provedením první skupiny.

Podšable

Skupina tančí tytéž figury a téměř i ve stejném pořadí jako v A.8. Písně předzpěvuje nejen gazda, ale i dívčí sbor, jak je zvykem u nynějšího souboru. Hudba předzpíváný nápěv opakuje. Některé texty jsou jiné. Tanec podšable končí pokleknutím fašankářů v kole na pravé koleno, šavle navzájem spojeny jako u "hada".

Vytínání

Gazda začne zpívat píseň "Na tu svatú katerinskú nedělu". Píseň má celkem 4 sloky a líčí "zverbování" šohajíčka na vojnu. Při první sloce tanečníci, kteří tančili pod šable, kráčejí po kruhu jako v úvodu k podšablím. opírajíce se o šavli. Gazda obchází kolem a při slovech "zverbovali šohajíčka" ukáže levým ukazovákem na některého z fašankářů a postrčí jej do středu kruhu. Zbylá čtveřice chlapců po kruhu pokračuje v obcházení zverbovaného chlapce až do konce 1. sloky. Tu a tam jej některý rukou uhodí na rameno apod. Druhou sloku zpívá odvedenec a vyhrožuje, že bude z vojny "odskakovat' za milú". Při třetí sloce odpovídá gazda s chlapci zverbovanému "šohajíčkoví". Vyhrožují

mu potrestáním - ranami palicí na lavce. Ke konci písně přitáhnou doprostřed lavici a položí provinilce na ni, aby mu mohli vyprášit nohavice. Ve čtvrté sloce se zbylí 4 chlapci postaví kolem stoličky - "dereše" každý na jeden roh a v rytmu zpívané písně "práší" ležícímu chlapci nohavice úderem šavli. První obloukem uhodí šavlí na nohavice ležícího chlapce, druhý stejným způsobem na šavli prvního, 3. na šavli 2., 4. na šavli 3. První pak vytáhne svoji šavli a znovu uhodí na nohavice atd. Do toho vběhne dívka, rozhrne chlapce od sebe a zvolá: "Hola, páni, já sem vinna, já ho vyplatím!" Chlapec vyskočí z lavice, lavice se odstraní ze středu kruhu a všichni včetně gazdy začnou zpívat písničku ke straňanské "Daj si, Janošku, daj si zahrát".

Jednotlivá děvčata přibíhají k chlapcům i ke gazdovi a celá scéna končí straňanskou. Straňanské mladší skupiny se skládá ze stejných figur, jako u skupiny starších v tanci A.8.

Po straňanské odcházejí fašánčáře v čele s gazdou za zpěvu písně "S pánem Bohem temu domu".

Tančí a hrají členové souboru Javorina ze Strání gazdu František Jankových (1944) s Květoslavou Vintrovou (1977), vypláceného Václav Vintř (1977) s Martinou Janovskou (1973), Jan Mikláš (1974) a Marie Vintrová (1977), Jindřich Popelka (1973) a Marie Havlíková (1976), Pavel Popelka nejml. (1978) a Marie Jankových (1979), Martin Zámečník (1976) a Miroslava Holáňová (1978), muzika ve složení Antonín Bruščík (1961) primáš, Václav Málek (1978) housle terc a Josef Knotek (1963) viola kontr, v pozadí Jiří Kolaja (1977) a Antonín Mikláš (1975).

A. 10 DVOJPALICOVÝ Z VYŠKOVCE

(0:32.36)

Na ze - le - něj lú - ce se - dzí za -
pre - bjé - rá si nož - ky, čo len aj
- jac, a já bych si pre - bjé - rał,
ke - bych ta - ké nož - ky mal, ja - ko ten za - jac.

Tanečník si poručí před muzikou dvojpalicový. Položí před sebe dvě překřížené palice. První palice leží vodorovně před špičkami obou chodidel CH. Druhá palice je položena křížem přes první tak, že leží mezi chodidly CH. Vytvořila se tak čtyři pole:

A (v tomto poli je pravá noha CH).

B (" " " " levá " ").

Před A je pole C a před B je pole D.

Zahájení tance.

CH zpívá ve volném tempu taneční píseň. Při zpěvu "přebírá" chodidly - klade střídavě pravé a levé chodidlo křížem do dalšího pole a zpět:

1. takt - a: CH zvedne pravou nohu z pole A a dotkne se křížem přední části chodidla pole D.
b: CH vrátí pravou nohu do původního postoje v poli A.
2. takt - a: CH zvedne levou nohu z pole B a dotkne se špicí přední části chodidla křížem přes pravou nohu země v poli C.
b: CH vrací levou nohu z pole C do pole B.

3. - 4., 5. - 6., 7. - 8. takt = 1. - 2. taktu.
9. takt - a: CH poskočí na levé noze v poli B a téměř současně se dotkne špičkou pravé nohy křížem před levou země v poli D.
b: Výdrž.
10. takt - a: Přeskok pravou nohou z pole D do pole A (noha došlápne postupně na celé chodidlo), druhá noha o něco opožděněji se dotkne špicí země křížem před pravou nohou v poli C.
b: Výdrž.
11. - 12., 13. - 14., 15. - 16. takt = 9. - 10. taktu.
- Při těchto poskocích má CH opřeny ruce v bok.
15. - 16., 17. - 18., 19. - 20. takt = 9. - 10. taktu.

Hudba opakuje předzpívaný nápěv 1x v rychlejším tempu.

CH přeskakuje z nohy na nohu s doteky špicí druhého chodidla země zkřížmo před nohou stojnou na každou dobu taktu.

1. takt - a: Levá noha skočí zpět do pole B a pravá noha se dotkne země zkřížmo před levou v poli D.
b: Totéž naopak opačnou nohou (skokem pravá noha zpět do pole A, levá noha křížem před pravou s dotekem země do pole C).

Všechny další takty (2. - 20.) = 1. taktu.

Ve 20. taktu může CH ukončit dopadem na obě chodidla pravé nohy v poli A. levé v B.

Tančí a hrají členové souboru Kopaničár ze Starého Hrozenkova
Pavel Zapletal (1967) a muzika jako v A. 1.

A. 11 ŠTYRPALICOVÝ Z VÝŠKOVCE
(0:33.23)

Štyrpalicový se tančí přes čtyři palice, které tvoří čtverec. V rozích čtverce palice přesahují asi o 25 cm na všechny strany. Prostor zadní strany (vzdálenější od CH) od levého rohu 1 do pravého rohu 4 označíme A. Prostor přední strany od levého rohu

2 do pravého rohu 3 označíme C. Levou stranu od levého horního rohu 1 do levého dolního rohu 2 označíme B a pravou stranu od pravého horního rohu 4 do pravého dolního rohu 3 D.

Hopsá s ňů pod strešňů,
a ty starý, kučeravý zatras s ňů.

Na počátku tance stojí CH v prostoru A u rohu 1. D čelem proti němu v prostoru B u rohu 1. Uchopí se jako k čardáši: CH drží D oběma rukama v pase, D položí obě paže na jeho ramena poněkud ze strany.

1. takt: CH i D dva nižší poskoky s pérováním v kolenou (každý na jednu dobu).
2. takt - a: CH i D poskok do hlubšího podřepu.
b: Výdrž v podřepu.
3. - 4. takt = 1. - 2. taktu, ale na začátku 3. taktu jedním (prvním) skokem se přenesou dvojice do pole CH- B a D - C, oba u rohu 2.
5. - 6. takt: Totéž, ale dvojice se skokem přenesou do pole CH- C a D - D, oba u rohu 3.
7. - 8. takt: CH se přenesou do pole D u rohu 4 a D - D a D - A, u téhož rohu.

Pozn: Dvojice postupuje z pole do pole proti hodinovým ručičkám, D stále zády do směru pohybu.

Nápěv se opakuje podruhé.

1. - 8. takt = 1. - 8. taktu prvního znění, dvojice se nyní vrací pozpátku zpětným postupem až na své původní stanoviště. Nyní couvá CH.

Nápěv se opakuje potřetí.

Dvojice se pustí, D vstoupí do středu čtverce a po celých 8 taktů se otáčí na místě uprostřed čtverce jako při individuálním pohybu v kopaničářském čardáši:

1. takt - a: Krok pravou nohou, koleno podřepne, otočení asi o 45 - 90°.

b: Druhá noha předkročí před pravou nohu, otočení o dalších 45 - 90° doprava. Pokrčené pravé koleno odpěruje nahoru.

Takto se otáčí až do konce 8. taktu. CH po obvodu čtverce přeskakuje jednoduchou čardášovou cifrou z jednoho okraje čtverce do druhého až do původního postavení.

Cifra CH.

1. takt - a: Ze stoje na levé noze přešlap na pravou nohu (přední část chodidla), levá noha odmrští vzad poohnuta zánožmo.

b: Malý poskok na pravé noze. levá noha švihem přednoží dolů.

2. takt = 1. taktu, ale opačnou nohou.

V závěru 8. taktu je CH na svém původním místě v prostoru A.

Čtvrté opakování nápěvu.

CH vstoupí do středu čtverce, uchopí se zde s D k čardášovému víření pravými boky k sobě a po celých 8 taktů víří čardášovým krokem s předřepáváním na vnitřní nohu uvnitř čtverce, vykračuje pravá noha. V závěru čardášového víření, pokud tanec ještě nekončí, přeskochí dvojice do původního postavení jako na začátku tance a celý tanec se opakuje.

Poznámka: Na začátku tance si tanečník buďto taneční píseň předzpívá a pak teprve začíná tančit nebo zpívá při 1. části tance.

Tančí a hrají členové souboru Kopaničář ze Starého Hrozenkova Oldřich Křížka (1965) a Jana Babrňáková (1969), Pavel Zapletal (1967) a Ivana Křížková (1968), muzika jako v A. 1.

A. 12 SAROČKA (SÁREČKA)
Z BŘEZOVÉ U UHERSKÉHO BRODU
(0:34.29)

Je to figurální tanec ve čtyřpárovém seskupení. Tančící jsou ve dvou čelných řadách proti sobě: D v jedné řadě, CH v protější. Na začátku řady dívek je 1. D a vedle ní postupně 2., 3. a 4. D., proti 1. D stojí 4. CH a vedle něho dále postupně 3., 2., a 1CH.
1. D a 1. CH stojí úhlopříčně na opačném konci řady.

Celý tanec má několik figur, které tančí postupně v osmitaktových intervalech všechny 4 páry: 1. D s 1. CH, 4. D s 4. CH,
2. D s 2. CH 3. D s 3. CH.

I. figura

Charakteristika 1. - 16. taktu: Zátočky oporem o pravé dlaně, postupně 1. - 4. pár.

1. - 2. takt: 1. D a 1. CH běží k sobě úhlopříčně čtyřmi běhovými kroky, vykročí pravá noha.
3. - 4. takt: 1. D a 1. CH se zatočí uprostřed čtyřmi běhovými krůčky oporem o pravé dlaně asi ve výši obličeje, prsty směřují vzhůru. Otočí se o 360° doprava.
5. - 6. takt: 4. D a 4. CH běží čtyřmi běhovými kroky k sobě, vykročí pravá noha. Současně se 1. D a 1. CH pouští a běží pozpátku až do konce 8. taktu čtyřmi krůčky na své původní místo.
7. - 8. takt: 4. D a 4. CH se uprostřed zatočí oporem o pravé dlaně stejně jako před tím 1. dvojice.
9. - 10. takt: 3. D a 3. CH běží k sobě 4 krůčky, vykročí pravá noha. Současně se 4. D a 4. CH pouštějí a až do konce 4. taktu se vracejí pozpátku na svá místa.
11. - 12. takt: 3. D a 3. CH se zatočí oporem o pravé dlaně 4 běhovými krůčky.
13. - 14. takt: 2. D a 2. CH běží 4 běhovými kroky k sobě. Současně 3. D a 3. CH se pouštějí a až do konce 16. taktu se vracejí na svá místa pozpátku.
15. - 16. takt: 2. D a 2. CH se zatočí oporem o pravé dlaně 4 běhovými krůčky.

II. figura

Charakteristika: 16. taktů - repetice taktů 1. - 16. z I. figury. Zátočky 1. - 4. dvojice oporem o levé dlaně.

II. figura = I. figuře, ale nyní se dvojice otáčejí oporem o levé dlaně. V 1. a 2. taktu této figury se vracejí 2. D a 2. CH pozpátku na svá místa atd.

III. figura

Charakteristika: 1. - 16. takt dalšího nápěvového úryvku. Zátočky páru 1. - 4. za pravé lokty.

Stejně jako pne a ve stejném pořadí, ale nyní se jednotlivé dvojice zatáčejí za pravé lokty.

IV. figura

Charakteristika: 16 taktů - repetice 1. - 16. taktu z třetí figury. Zátočky párů v pořadí jako prve s obcházením dvojice uprostřed kolem sebe. Předloktí obou rukou založena vpředu asi ve výši ramen.

Totéž jako prve, ale jednotlivé dvojice při setkání uprostřed založí ve výši ramen ruce před sebou. V tomto postoji pak obě dvojice čelem proti sobě se otočí čtyřmi běhovými krůčky na místě tak, že založenými pažemi se přiblíží co nejvíce k sobě (CH pozvedne svá založená předloktí tak, aby byla nad založenými předloktími D). Dvojice se otáčí na místě ve směru hodinových ručiček. D i CH couvá, oba zakračují přitom pravou nohou za levou. V závěru stojí opět všichni na svých místech ve dvou řadách čelem proti sobě. Při všech těchto figurách vykračovali všichni pravou nohou.

V. figura

Charakteristika: trio - prvních 16 taktů. Tvoření řad a výměna sudých a lichých dvojic.

1. - 4. takt: Obě řady v postavení čelem proti sobě (viz na začátku popisu tohoto tance) postoupí proti sobě osmi drobnými běhovými krůčky. Při setkání se protějščí CH a D uchopí za obě ruce v pokrčení předpažmo (hřbety rukou D nahoře). Vytvoří se dvojice: 1. D a 4. CH, 2. D a 3. CH, 3. D a 2. CH a 4. D a 1. CH.
5. - 6. takt: Tyto dvojice se čtyřmi běhovými krůčky od sebe vzdalují v tomto pořadí: 1. a 3. dvojice (4. D a 1. CH a 2. D a 3. CH) ustoupí čtyřmi krůčky za CH nazad (CH couvá). Zbývající dvě dvojice - 2. a 4. (3. D a 2. CH a 1. D a 4. CH) ustupují čtyřmi krůčky za D - tedy opačným směrem (vzdalují se od sebe).
7. - 8. takt: 1. a 3. dvojice - liché dvojice (4. D a 1. CH a 2. D a 3. CH) si vymění místa čtyřmi běhovými krůčky se sudými dvojicemi. Liché dvojice (1. a 3.) ustoupí doprava dvěma krůčky. Dvěma dalšími krůčky pak se zařadí všichni zpět do jednoho dvojřadu (vedle sebe). Sudé dvojice rovněž ustoupí doprava dvěma krůčky a dalšími dvěma krůčky se zařadí do

- jednoho dvojřadu mezi ostatní dvojice. Nyní je pořadí dvojic toto: 4. dvojice - 2. D a 3. CH
 3. dvojice - 1. D a 4. CH
 2. dvojice - 4. D a 1. CH
 1. dvojice - 3. D a 2. CH
9. - 10. takt: Dvojice se pustí a řady se vzdalují po zpátku 4 krůčky od sebe. 1. D a CH nedoběhne až na své místo dozadu současně s ostatními, ale běží pouze v 9. taktu nazad. V 10. taktu pak běží 2 krůčky k sobě do středu.
11. takt: Jde první CH i D 4 krůčky k sobě. uchopí se za obě ruce ve skrčení předpažmo.
12. - 13. takt: 1. CH i D se zatočí v uvedeném držení 4 krůčky uprostřed doprava.
14. takt: Pouští se a vracejí se pozpátku na svá místa, současně přibíhá k sobě 4. CH i 4. D, uchopí se ve skrčení předpažmo.
15. - 16. takt: Jdou k sobě 4. CH i 4. D a uchopí se za ruce.
17. - 18. takt: Zatočí se 4 krůčky běhovými kolem.
19. - 20. takt: Vrací se na místo, současně jde k sobě 2. CH i 2. D.
21. - 22. takt: 2. CH a 2. D se otáčí.
23. - 24. takt: Vrací se na místo, současně nastupuje 1. D a 1. CH 4 běhovými krůčky.
25. - 26. takt: Otáčí se.
27. - 28. takt: Vrací se na místo a současně se zatáčí 4. pár.

Figura VI.

Charakteristika: trio, repetice taktů 1 - 16.

Řady ustupují nazad na svá původní místa v pořadí ze závěru páté figury. Nyní až do konce taktu 28. se vystřídají dvojice opět v zátočkách uprostřed mezi oběma řadami v držení za obě ruce ve skrčení připažmo. Ve dvou taktech přibíhají k sobě. ve 4 taktech se zatácejí, v dalších dvou taktech se vracejí. Současně přibíhají CH i D z další dvojice atd. až se všechny vystřídají.

Dvojice se střídají v zátočkách v tomto pořadí.

11. - 12. takt - 1. CH a 1. D přibíhají k sobě a vracejí se zpátky
 4. CH a 4. D
 2. CH a 2. D
 3. CH a 3. D

29. - 32. takt: CH postupně vytvoří kříž běhovými krůčky počínaje 3. CH (ten, který poslední dobíhal ze zátoček na své místo.), ve 29. taktu vybíhá 4. CH po kroužku ve směru proti hodinovým ručičkám a předbíhá 3. CH, který se zařazoval jako poslední v zátočce zpět na své místo v řadě.
30. takt: 3. CH nedobíhá až na své místo, poněkud zpomalí a zařazuje se ihned za 4. CH. Oba jsou postaveni levým bokem do středu. Natáhnou do středu levé paže a navzájem se levicemi uchopí. 3. uchopí 4. levicí shora za zápěstí,
31. takt: Pak se postupně připojí první CH, který uchopí třetího CH levicí shora za zápěstí.
32. takt: Druhý CH, který se zařadí už přímo ze svého místa a uchopí rovněž prvního CH levicí shora za levé zápěstí. Vběhnutí všech 4 chlapců se děje v době co nejkratší. Každý CH vbíhá do kříže ze svého místa v řadě. Dívky v pořadí 3., 4., 1. a 2., stojící v řadě. chytají se postupně každého CH, jakmile se k nim v otáčejícím se kříži v daném taktovém rozmezí (28. - 32. takt) přiblíží. Každá dívka se zavěsí levicí do pravého lokte CH. Pokud se připojují rychleji, běží pak zbytek doby do konce 32. taktu spolu s chlapci v kříži.

VII. figura

Charakteristika: trio, 1. - 16. takt.

Obíhání v kříži s výměnou tanečníků a tanečnic.

1. - 4. takt: Jednotlivé dvojice ve spojeném kříži běží osmi krůčky vpřed.
5. - 8. takt: Každé D se pustí svého CH a počká na svém místě, (přešlapuje v rytmu hrané písně) až k ní přibíhá další tanečník v kříži, zavěsí se do něj.
9. - 12. takt: Běží všechny čtyři dvojice (CH s vyměněnými partnerkami) 8 krůček vpřed.
9. - 16. takt: = 1. - 8. taktu. Nyní se vyměňují stejným způsobem dvojice znovu, až se každá D v závěru 16. taktu dostane ke svému CH. Trio včetně dohrávky se ještě jednou opakuje, dvojice se nyní uchopí ke kolovému tanci (CH zády do středu, D čelem k němu) a v tomto držení tančí až do konce nápěvu po knihu dokola proti hodinovým ručičkám valčík na polku.

Poznámka: Tanec se podobá slezské "saroči". Některé figury jsou poněkud zkráceny (např. je vynechána zátočka za levé lokty nebo v další figuře druhá zátočka levými boky k sobě se skříženými pažemi před tělem apod.). Stalo se tak jednak zapomináním některých figur, jednak, aby se odstranila celková zdlouhavost celého tance.

Tančí a hrají členové souboru Dúbrava z Březové Pavel Čaňo (1970) a Věra Janků (1971), Zdeněk Jurásek ml. (1968) a Marie Votoupalová (1967), Josef Králík (1970) a Marie Šimková (1971), Jan Ševčík (1970) a Monika Křeháčková (1970), hrají Brezované z Březové jako v A. 3.

B. HORŇÁCKO

(0:36.37)

O tancích z Horňácka

Jestliže Moravské Kopanice a Březová u Uh. Brodu s osadou Olšovcem tvořily prstenec kolem Velkého a Malého Lopeníku - kopaničářských horských dominant Bílých Karpat, pak Horňácku vévodí Velká a Malá Javořina - nejvyšší hora Bílých Karpat. Velká Javořina shlíží východním směrem do průsmyku straňanského a směrem severním a západním na Horňácko. Horňácké osady, vesnice a samoty se rozkládají po jejích úbočích, sbíhajících k Vápenkám a přes Durdu a Čapek k Nové Lhotě, Javorníku a Velké nad Veličkou. Pásmo Bílých Karpat, které tvoří starou historickou hranici mezi Slovenskem a Moravou, pak pokračuje ke Kuželovu, Hrubé a Malé (dříve Odrané) Vrbce a dále pak k Radějovu a ke Skalici. Nad oběma Vrbkami ční nejvyšší hora této části - Kobela, která se svým protáhlým, zalesněným hřbetem podobá kobyliému hřbetu. Názvy mnohých kopců a lokalit svědčí o pohnuté historii tohoto kraje a o vpádech cizích hord (Turecký buben, Bojiště, Žalostiná, Strážná hůrka). V údolí horských potoků od Javořiny k Vápenkám a Javorníku s ojedinělými mlýny a usedlostmi vedou cesty do podhorských obcí Suchova, Louky, Lipova. Těchto celkem deset horňáckých obcí, proslulých bohatou hudební a taneční kulturou, je krajem zpěváků, tanečníků, kolébkou gajdošů a hudečů. Jejich zásluhou se uchoval až do současné doby klenot mezi párovými tanci - sedlácká, z hlediska regionu nejzávažnější a nejcharakterističtější tanec. Je to prastarý tanec z rodu tanců točivých, který se opírá o rozsáhlý krajový pěvecký repertoár. Taneční písně, stejně jako tanec samotný, známý na Horňácku v několika místních variantách, jsou nazývány "sedlácké". Jedním z figurálně nejbohatších druhů je sedlácká z Velké nad Veličkou, Javorníku, obou Vrbek a Kuželova. K běžným figurám, mezi něž počítáme i přísunné přenášení váhy těla z nohy na nohu ve dvojím základním postavení tanečního páru při zpěvu tanečních písní, které předzpěvují chlapci, se připojují ještě různé ozdobné figury. Tak při společném víření dvojice v polootevřeném držení (dívka vpravo vedle chlapce) je to společné rytmické podupávání

("dřukání") dvojice na místě v různých rytmických vzorcích, někdy i s mírným pohybem dvojice vpřed a vzad atp. Sem patří i různé figury s pohybem dvojice v prostoru, jako je vedení dívky tanečníkem za levici vlevo po obloučku (srov. Janáčkem citované "zachodzení", známé i v lašských tancích), různé podtáčení dívky pod spojenými pažemi a přechytávání do jiného postoje a držení atp. (viz popis tance). Tyto figury a prvky si každý tanečník kombinuje sám podle vlastního citu a umu a určuje tím jak jejich volbu, tak i ráz a mnohotvárnost celé taneční skladby sice volně vytvářené z daného a tradicí zaužívaného množství figur, ale i z tradicí rovněž vžitých zákonitostí taneční skladby a navazování spojů jednotlivých kompozičních celků a tanečních figur. Hudci s bohatým cifrováním základního nápěvu, s četnými mezihrami a dohrávkami vytvářejí pro celkový taneční tvar dokonalou taneční osnovu. Po stránce kompoziční jde tedy u sedlácké z Velké a nejbližšího okolí o vyšší skladební typ, kdy v rámci daných pohybových možností tance a rámcových skladebních zákonů se taneční kompozice rozvíjí volně podle individuálních sklonů, zálib a dovedností jednotlivých tanečníků a samozřejmě přizpůsobivosti a citu pro taneční tvar jejich partnerek. Daným a důležitým faktorem je rovněž technika a styl základních tanečních kroků jednak u víření (v mužském kroku víření např. odeznívá rytmicky styl hry kontráše), jednak v mužských tanečních cifrách při individuálním pohybu dívky i při jejím předcházejícím vedení v prostoru za sebou.

Kromě základních tanečních figur jsou v sedlácké i četné další spoje a přechody z jedné figury do druhé, které dodávají tanci větší dynamiky a plynulosti, takže jednotlivé taneční figury a spoje se dokonale kloubí v nepřetržitý plynulý tok pohybů a celková taneční skladba je stále živým, proměnlivým a nescematickým útvarem. Každá taneční dvojice vytváří tak osobitá vlastní pohybová schémata, sjednocená vždy do určité míry pouze při společném zpěvu mužů v některém ze základních tanečních postojů a držení, typických pro tuto část. Celek tedy vyznívá jako mohutná pohybová polyfonie, násobená ještě soutěživostí v předzpěvu taneční písně jednotlivými tanečníky. Mistrovství tance, zpěvu a hudby a jejich dokonalá vzájemná souhra vedla např. Frant. Bartoše k tomu, že ve studii Několik slov o lidových písních moravských ve druhé písňové sbírce Národní písně

moravské nově nasbírané (Brno 1889) na str. XXXVIII a n. konstatuje: "Nejmocnější pružinou a nejpevnější oporou lidového zpěvu byla ... domácí hudba a domácí tance. Starosvětská muzika byla něco docela jiného nežli jsou muziky nynější: tři uměny domácí z jednoho a téhož ducha národního vyrostlé, spojily se tu v ladný celek. Zpěv, hudba i tanec týmž rytmem se nesly, ze všech vanul týž duch národní, proto všechny tři ve svém harmonickém spojení kouzlem neodolatelným působily na mysl vnímavou a v tomto spojení národní tanec byl výkonem a požítkem skutečně uměleckým".

Podobně se o tomto spojení všech tří složek do přímo antické jednoty zpěvu, hudby, pohybu i básnického slova vyjádřil Leoš Janáček v roce 1901 ve třetí sbírce Národních písních moravských, které vydal spolu s Frant. Bartošem v Praze ve studii O hudební stránce národních písních moravských, oddíl Plesové (taneční) písně a hudba.

Současně s těmito charakteristikami nebo ještě dříve se vyjadřují různí badatelé k průběhu tance a k jeho pohybové struktuře. Tak Frant. Bartoš v Lidu a národu II (Vel. Meziříčí 1885, str. 190 - 191) poprvé velmi plasticky popisuje průběh tance a jeho atmosféru: "Nejoblíbenějším tancem posud ještě jest sedlácká... Na počátku tance tanečníci stojí vpravo, tanečnice vlevo tvářemi k sobě obráceni. Tanečníci jeden po druhém zpívají, muzikanti pochytnou jejich notu. Jakmile počnou hráti, tanečník pleskne v dlaně, děvče přiběhne k němu, položí mu levou ruku na pravé rameno, on ji pravou rukou vezme v úpoly (t. j. kolem pasu - Z. J.) a levou ji chytne za její pravou. Potom prozpěvující "d'upkajů" do taktu na jednom místě, t. j. klátivým rytmem vpřed a vzad (jde vlastně o přenášení váhy těla z nohy na nohu - Z. J.), pak se otočí vpravo dokola (víří na místě - Z. J.) ... chytanou se levýma rukama, klátíce jimi dle taktu dolů, ona tanečnice nyní za zády tanečnickovými stojí. Konečně přechytně si tanečník děvče pravou rukou za její levou (pozor - jde o zajímavý a dosud užívaný spoj přechytnutím dvojice za zády - Z. J.) pozdvihnuv ruce vzhůru, pak ona zase položí tanečnickovi levou ruku na rameno a tanec se opakuje." (Zde Bartoš přímo názorně zachytil hladký průběh a přechod z jedné figury do druhé až do přechytnutí do původního postavení a držení při zpěvu na začátku tance. Takto je možno opakovat celý průběh tance znovu nebo jej pozměnit o jiné

cyklické vazby.) Na závěr Bartoš podotýká: "Jeden tanec trvá hodinu, vyzpívá se při něm dvacet i více písní. Někdy tanec i přerušen bývá. či píseň se má hráti." Takto bychom mohli uvádět i další příklady zájmu o sedláckou a její osobitost. Všechny doklady jsou vtěleny do úvodní studie publikace Hornácká sedlácká. Monografie lidového tance. Vyd. OKS Hodonín 1983 s kresbami figur a postojů od Aleše Černého. (Viz seznam literatury.)

Totéž, co bylo řečeno o sedlácké velicko-vrbeckého typu, platí snad ještě ve větší míře o starší sestře sedlácké, o velické starosvětské. Písní ke starosvětské se sice zpívá méně nežli k sedlácké, avšak hudebními a jim odpovídajícími pohybově-figurálními variacemi je ještě bohatěji skladebně rozváděna nežli sedlácká. Rovněž její tempo, volnější nežli u sedlácké, umožňuje dokonalé soustředění na tanec a jeho provedení. V citované již předmluvě k Národním písním moravským z roku 1889 na str. LV charakterizuje Frant. Bartoš starosvětskou takto: "Starší způsob sedlácké je takřečená starosvětská. Na požádanou nebo pouze na pokyn "pss" nebo "pšš" začnou hudeci dva takty zdlouhavě, pak poněkud rychleji mírným tempem, kdy tanečníci již pohotově jsou a hrají pak stále. . . . větší část . . . zaujímá cifra; možno ji však prodloužili dle vůle hudeců nebo tanečníků opakováním nápěvů nebo cifrou až nastoupí ukončení. Od sedlácké liší se jednak mírnějším tempem, jednak velikou rozmanitostí: tančí se "odzemek", "tluče holúbek", pleská na holenky, tanečník "cifruje" ("přebírá nohama"), ona zatím tanečnice se vrtí, vyskakuje na stůl, přechytá tanečnici jinému atd. Starosvětská je více méně tancem sólovým, zpěv má tu menší důležitost, zato tím více vystupuje dovednost tanečnickova. . . ." Poslední vynikající tanečník starosvětské, který tančil všechny Bartošem podle Martina Zemana uváděné figury, byl Martin Miškeřík z Velké nad Veličkou. primáš hudecké muziky, výborný pamětník a informátor. Takto tančil starosvětskou na Národopisné výstavě československé v Praze roku 1895 s velickou rodačkou Alžbětou Čambalovou, rozenou Světlíkovou, a také se svojí pozdější manželkou Evou Srubjanovou z Malé Vrbky. Dvojice Miškeřík - Čambalová se objevovala po roce 1945 na strážnických slavnostech a v roce 1948 v rámci Slovanské zemědělské výstavy v prostorách pražského výstaviště. Naposledy spolu tančili o Hornáckých slavnostech v roce 1958 ve Velké na Strážné hůrce.

Podle sdělení Martina Miškeříka, který jako primáš hrával často na svatbách v Javorníku, se na rozhraní 19. a 20. století netančily žádné jiné tance, nežli sedlácká a starosvětská.

Sedlácká v Louce a Lipově v době sběratelské činnosti Bartošovy a později i Janáčkovy se koncem minulého století nelišila příliš od velické. Ještě koncem minulého století se tančovala podle Valáškovy hudecké muziky, ve které hrávali i hudci z Louky. Takto se podobně tančila sedlácká v tu dobu i na Suchově při muzice Šumberově, ve které hrával někdy i velický Martin Miškeřík. Lze se domnívat, že suchovská sedlácká byla figurálně jednodušší nežli velická. Po zániku hudecké muziky ovládla v těchto obcích pole dechovka, která změnila taneční tempo i tvar a charakter tanečních kroků. Sedláckou v Lipově doprovází od vzniku souboru Lipovjan nyní opět muzika hudecká nebo cimbálová po vzoru velického. V Lipově je sedláčka obohacena o vyzvedání tanečnice tanečníkem mezi tancem na způsob dolňáckých hopenů. Vířivý krok je prováděn s přičapáváním na vnitřní (výkročné) noze. V tanci se objevuje poněkud ve zjednodušené formě i vedení tanečnice tanečníkem "zachodzení" a její roztočení nebo podtočení pod spojenými pažemi. Zatímco velickou sedláckou uzavírala hudebně kóda dohrávky, v Lipově končí sedlácká polkou nebo třasákem.

Podobně, ovšem s určitými zvláštnostmi v tanečním kroku víření v polootevřeném držení oběma směry se tančí sedlácká ještě současnými čtyřicátníky až sedmdesátníky na Suchově. Při víření doleva zde obíhá tanečnice tanečníka podobně jako v Nové Lhotě a ve Strání.

Horským typem hornácké sedlácké je sedlácká z Nové Lhoty a Vápenek - dřevařské osady, jejíž jedna část patřila Nové Lhotě, druhá ke Strání. Podobně se tančí i v několika mlynářských osadách - "ve mlýnech" v údolí Černého potoka od Vápenek až po Suchovské mlýny. Jestliže byla lipovská sedlácká proti velické živější, je sedlácká v Nové Lhotě ještě rychlejší. Rovněž daleko živelnější a dynamičtější je i zpěv před tancem. Za hry gajdoše Sobka (Uprkova modelu - zemřel koncem I. světové války) a za hry staré lhotácké muziky Horákovy nebo "mlynářské" muziky Mimochoďkovy se tančila v Nové Lhotě starší forma sedlácké. Podle předzpěvu tanečních písní, pravidelně vkládaného mezi vlastní tanec, byla nazývána i zpívaná. Po předzpěvu sloky taneční

písně se dvojice otáčela na místě zvláštním druhem kroku jedním i druhým směrem v držení polootevřeném jako na Suchově nebo ve Velké. Kromě víření se zde tančila i figura individuální, při které se cifry chlapce poblíž točící se tanečnice omezily většinou na zvláštní "dúpaní" s přeskoky z nohy na nohu a s potlesky do dlaní. Další zvláštní figury při ní nebyly zaregistrovány. Podle již několika málo informátorů v rozmezí 50. - 60. let tohoto století se zde tančívala i tzv. krkatá. Je to druh sedlácké s vířením v postavení čelem proti sobě nebo pravými či levými boky u sebe. Dvojice se při tomto víření držela navzájem "za krky", a to několikerým způsobem. Jinak se drželi v postavení čelem proti sobě (podobně jako v Terchové), jinak v bočném. Držení za krky, zvláště v bočném postavení, mělo několik obměn (viz popis). Krok víření zůstal stejný jako u lhotácké zpívané, tj. s mírným přicupnutím shora na nohu výkročnou jako u zpívané - sedlácké staršího typu. Ráz tance je velmi dynamický a připomíná poněkud držením a částečně i vířivým krokem "starosvetský" terchovský nebo některé zvrtky z Horních Kysuc a z horského Lašska.

Nejmladší formy sedlácké z Nové Lhoty se tančily při dechovce, ale jejich taneční krok přesto jeví doposud náznak měkčího "krpcového" našlapování. Víření se provádí v postavení bočném oběma směry v držení "v objetí" nebo pouze v závěsu za lokty. V individuální figurě se u mužů objevují často hopkové přeskoky z nohy na nohu.

Součástí všech druhů sedláckých je na Hornácku mužský individuální skočný projev "cifrování". Setkáváme se s ním zhusta v průvodové formě. např. při svatebním průvodu, kdy chlapci cifrují za zpěvu písní typu sedláckých před muzikou. Podobně je tomu i ve fašankovém nebo v hodovém průvodu za obchůzky chlapců s muzikou po dědině. Tyto cifry v průvodové formě jsou většinou drobné jako u sedlácké. tančené na místě i s pohybem vpřed. V některých obcích je toto cifrování bohatší (Velká a okolí). V horských obcích je co do prvků strážlivější, ale za to s výrazným dupáním a tleskáním.

Tyto cifry, spojené s obchůzkou při obřadních příležitostech, a cifry tančené při individuálním projevu v sedlácké jsou vlastně základem hornáckého verbuňku - nejmladšího z trojice mužských skočných tanců na Hornácku, který se doposud tančí jak ve Velké, obou Vrbkách a Kuželově, tak v Lipově a z části i v Louce. Jako

samostatný tanec jej lze vystopovat až od konce minulého století. Nyní se tančí na novouherské písně. Po zpěvu na začátku tance, doprovázeném bohatou gestikulací, přenášením váhy těla z nohy na nohu, s natáčením trupu, s přídupy a potlesky, hudba opakovala nápěv k tanci nejprve v mírně zrychleném tempu. Chlapci cifrovali z počátku umírněněji. Pak při dalším zrychlení gradoval celý tanec náročnějšími a náročnějšími ciframi. Hornácký verbuňk je charakterizován drobnějšími ciframi, menšími, nepřilíš častými skoky, jemnější kresbou špiček chodidel a vzpřímeným postojem s charakteristickým držením paží: jedna ruka např. založena hřbetem za zády, druhá pokrčena vzpažmo. Nebo paže vyvažují jednotlivé cifry a skoky, případně se jedna ruka zakládá do týla. druhá je pokrčena vzpažmo atp. Občas se mezi ciframi a skoky několikrát "zaďupká", nebo odrazem z jedné nohy se obě chodidla srazí stranou v pokrčení únožmo vlevo nebo vpravo, přeskočí se z nohy na nohu atp. (Všechny známé cifry a celý postup tance obsahuje popis Cyrila Zálesáka, rodem z Kuželova, v metodické brožuře Hornácký odzemok a verbunk.)

Verbuňk je tancem improvizovaným a každý tanečník vytváří z určitého daného základu cifer vlastní kompozici. Je samozřejmé, že každý tanečník měl "své" oblíbené cifry. Verbuňk je nejdynamičtější a nejživější hornácký tanec. O jeho rozvoj se v některých obcích postarali vynikající interpreti, jak ze starší, tak z mladší generace. Na jeho rozvoji se nesporně podíleli i hudeci (hudecké a cimbálové hudby). V obcích, kde tato hudba už neexistuje, se tančival verbuňk i při dechovce (Lipov, Louka), při které se cifruje i ve svatebním průvodu. Cifry za doprovodu dechovky jsou ovšem odlišné provedením i stylem od cifer při hudbě hudecké. Tak se objevuje i skok do dřepu, výskok na jedné noze, druhá mrští vpřed (může se několikrát opakovat se střídáním přednožené nohy), postupuje se vpřed nebo i s otočením dokola krokem poskočným střídavě na pravé a levé noze atp. V Louce jako zvláštnost a ukázkou tanečního umění chlapců se tančival verbuňk i "pres lavky". K předchůdcům verbuňku patří na Hornácku nesporně i Martinem Zemanem zaznamenaný tanec Jací, tací (Tanec pro mužského). Je to skočný tanec chlapců před muzikou, tančený na místě pouze na jedinou píseň (alespoň M. Zeman neuvádí dalších písní). Po zpěvu první sloky tančí se na několikeré opakování nápěvu se stupňujícím se tempem pouze

jediná cifra - zakládaný skočný krok - dva v taktu, střídavě na pravé křížem vzadu za levou nohou a na levé za pravou nohou. Volná noha se obloukem překládá vzad za nohu stojnou. Podobně se tančí i "zakládačka" v lašském mužském skočném tanci Ondraš - skok, který patří mezi tance odzemkové - hajduchové.

Jiným mužským skočným tancem je odzemek. (Jeho popis viz v citované publikaci Cyrila Zálešáka.) O existenci odzemku na Hornácku vznikaly určité pochybnosti. Jsou totiž známy některé cesty, jimiž se dostal odzemek na Hornácko (Joža Uprka, kontakty hornáckých vysokoškoláku se slovenskými studenty v Praze, pobyt Jiřího Mahena na Hornácku v době, kdy psal Jánošíka a inspiroval se hornáckými hudci i tanečníky atp). Avšak podle některých starších písňových záznamů z Hornácka byl nápěv odzemku i text taneční písně zaznamenán např. sběratelem Hynkem Bímem ve Velké, ale také Martinem Práškem aj. První hudební záznam odzemku je již z pera Martina Zemana v době kolem pražské výstavy v roce 1895 (srov. publikaci Martina Zemana Hornácké tance s. 31). Odzemek jako píseň a tanec pasáků z řad školní mládeže byl zaznamenán jak v Nové Lhotě (v r. 1945 od bratří Kázíkových), tak i ve Velké. V této formě nejvýše s jednou až dvěma, výjimečně třemi tanečními figurami (skákáním "odzemka" v dřepu a kolo podmetno - "hodiny" atd. si jej pamatoval i Jaroš Miškeřík, jeden ze synů primáše a tanečníka starosvětské Martina Miškeříka. Ve Velké byl zaznamenán v roce 1925 na snímku Jaro na Slovácku odzemek velického tanečníka a hudece Tomáše Kohúta. Podobně jej tančil i Martin Holý z Hrubé Vrbky (viz film Hody v Hrubé Vrbce z roku 1942) a Jan Miklošek. Ojediněle se odzemek stal součástí tanečního repertoáru i některých tanečníků mladší generace. V jejich podání často dosáhl vysokého stupně dokonalosti (Dušan Holý, Martin Hrbáč, Jožka Tomeš z Hrubé Vrbky, Jiří Šácha a Jiří Slovák z Velké, Cyril Zálešák z Kuželova). V tomto odzemku, jak lze soudit podle popisu Zálešákova, se pojily organicky v ladný celek některé cifry verbuňkové s typicky odzemkovými figurami.

Třetí a patrně nejstarší z mužských skočných tanců je tanec do skoku - skok - skákaný do tla, kerý vyšjěj, hópáky. V době NVČSL byl ještě znám ve Velké, na Suchově, ve Vrbce a v Nové Lhotě. Jde o starý tanec prestižního rázu (kdo výše vyskočí), podobně jako u podlužáckých hošíj, hanácko-slovácké skočné,

kyjovské holénkové atp. Na slovenském Záhoří byl znám pod jménem skoke. Martin Zeman zapsal některé z písní k tomuto tanci z Velké a popsal i jak se tančilo. Skok se přestal tančit na Hornácku na přelomu století - v době, kdy se začal šířit verbuňk. V 50. letech při výzkumu tanců informoval o tomto tanci Martin Miškeřík, Martin Klusák st., Jura Hudeček, Leoš Zeman, Jura a Jan Kohútovi a další. V Hrubé Vrbce např. Kateřina Holá, na Suchově primáš Šumbera, varianty z Nové Lhoty popsal Joža Černík v Moravském Slovensku a dr. Vladimír Pavlík ve svých pamětech.

Ke starým tancům na Hornácku nutno počítat některé taneční hry jako je holúbek - šátečková, káčer - v Nové Lhotě zvaný ztratený nebo húser. Nejcharakterističtějšími mužskými hrami a tanci jsou hojačky (žertovná hra s hudci), trojicová trefa a napodobivý tanec žabská. Podstata jednotlivých her byla všude stejná. V některých obcích však vznikly zajímavé pohybové - melodické varianty, jako u káčera v Lipově, kde je spojen se sedláckou (viz popis). V Nové Lhotě se například tančí s metlou. Nutno ještě upozornit, že východiskem ke káčeru býval o svatbách tanec na husára, zvaný podle Zemana verbírská (v Nové Lhotě verbunk). V jádru jde o žertovnou scénu napodobující odvod - verbování husárů (mužů) a podhusárů (žen). Takto se postupně tvoří dvojice. Jakmile jsou všichni spárováni, začíná "verbír", který celý tanec - hru řídil, jako prostřední lichý tanečník tančit káčera. Na Nové Lhotě zůstala z celého průběhu tance pouze závěrečná část (všechny páry postupují zvláštním druhem rychlého kroku za sebou po kruhu) na píseň Treba som já majstruón syn.

O fašanku se v některých hornáckých obcích tančily konopice (Nová Lhota, Suchovské mlýny, Vápenky), na Suchově jsou nazývány "konopě". Tanec se podobá dětské hře na konopky. Nejprve ženy, pak i muži se přivolávají do společného kola, kterým končí v úterý večer fašanek. Na Suchově vytvoří muži v počtu 4 - 6 uvnitř kola žen malý kroužek, který se otáčí běhovými krůčky a v určité chvíli se vždy buďto sudí nebo liší muži zvedají do výšky (naznačují tím růst konopí).

Kromě tanců starších (sedlácké, mužské tance, taneční hry, tance napodobivé a obřadní) se na Hornácku tančily i tance figurální (ševcovská, kovárská, reznická, špacírpodka, šotyšky,

mazurky, tetka, kalamajka aj.) - tance to novějšího původu. Jak již názvy napovídají, jde o tance přenesené z jiných oblastí (např. na Suchově byla řada přistěhovalců z Poličska, ze Šumavy, ale i z Hané a Valašska) a jsou tu tance, které to připomínají. V těchto tancích, tančených na jedinou taneční píseň, se zhusta objevují kroky tanců kolových (valčíku, polky i šlapáku), které zde došly obliby - v některých obcích již koncem minulého století, jinde až začátkem století dvacátého.

K tancům na Hornácku obecně rozšířeným a oblíbeným patřily i tance trojicové: jatelinka, hrášek, hruška. U některých - např. u jatelinky se trojicová forma měnila i v kolektivní formu rejevou (uzavřený nebo otevřený kruh) a dokonce i ve formu řetězovou s průpletem jako v České besedě. Tato forma, zaznamenaná v českých variantách, bývala s oblibou tančenu pouze dívkami nebo při minimálním zastoupení chlapců.

Hudební doprovod tanců na Hornácku se vyvíjel od hudby gajdošské přes hudbu hudeckou (hudecké trio nebo pětka postupně obohacovaná o klarinet) a nejnověji hudba cimbálová.

B. 1 STAROSVĚTSKÁ Z VELKÉ NAD VELIČKOU
(0:36.41)

Notový přepis Radoslav Zapletal

Mi - ku - la s ten - či - cú
ško - da téj děv - či - ce,

po - rú - bať děv - či - cu,
ši - la no - ha - vi - ce.

U - dě - la - li
ne - vě - dě - li
až jim je - den
ja, že je to

Ve - li - ča - né ko - ry - to,
Li - po - vja - né nač je to,
sta - rý dě - da po - ví - dať,
ko - ry - teč - ko na pre - daj.

Na - mí - riť na ho - ľu - ba,
chceť dív - ča u - ro - bi - ti,

za - stre - liť vrab - ca,
u - ro - biť chlap - ca.

Po - mož - te ně na su - šír - ňu,
jak ně na ňu po - mo - že - te,

já su ma - lá ne - do - sň - nu,
še - ci za mnú po - le - ze - te.

TRIO

Fine

**TRIO D.C.
al Fine**

Starosvětská je starší typ sedlácké. Tančila se na písňě určitého charakteru (byly jednodušší, než písňě k sedlácké). O to bohatší byla cifra, kterou muzikanti rozvíjeli každou předzpívanou písň tak dlouho, pokud taneční pár tančil a dokud nezačal tanečník zpívat další písň. Závěrem starosvětské se hrála cifra, která připomínala tzv. mrzutou ze sedlácké. Výborným tanečníkem starosvětské byl Martin Miškeřík s Alžbětou Čambalovou z Velké. Tančili ji již v Praze na Národopisné výstavě českoslovanské v roce 1895. Podle této dvojice obnovili starosvětskou prof. Vladimír Klusák a Zdenka Jelínková. Jednotlivé taneční figury, i když byly téměř shodné se sedláckou, přesto měly své osobité zvláštnosti v provedení.

Jednotlivé části tance:

I. Zahájení

Tanečník se postaví před muziku, zvedne pravou ruku a zavolá na muziku "psst". Muzika na toto upozornění začne hrát předeheru ke starosvětské (viz M. Zeman, Hornácké tance). Tanečník přidupává v rytmu hrané písně, zatleská si a otočí se k tanečnici, která stojí opodál. Rozevře náruč a zvláštním druhem kroku přísunného přešlapuje na místě popř. se k ní pomalu blíží. Tanečnice rovněž v mírném rozpažení, lokty uvolněny. Postoupí několika kroky s přísunem proti němu (1. takt krok šikmo vlevo a přikročení P nohy, 2. takt krok P šikmo vpravo a přikročení L nohy atd.). Místo přísunných kroků kráčí k němu obyčejnými "ťapkanými" kroky našlapovanými na celé chodidlo s mírným natáčením nalevo a napravo (v každém taktu 2 kroky). Jakmile se přiblíží dvojice k sobě, uchopí se ihned k víření a asi 2x se na místě zavíří vpravo (D couvá krokem podobným jako u sedlácké).

1. takt - a: D zakročí levou nohou vzad, pata mírně vytočena ven, koleno mírně povoleno.

b: Zvrtne se na levé noze, koleno se mírně napne, P noha přikročí celým chodidlem k noze výkročné.

Krok CH:

1. takt - a: Vysune pravou nohu vpřed po obloučku, špice mírně vytočená zevnitř, koleno povoleno.

b: Zvrtne se na pravé noze a koleno se mírně vypne. Pata se posune doleva a vnější noha dokročí celým chodidlem k noze výkročné (špice pravé nohy směřuje kolmo ke středu chodidla levé nohy).

Těmito zvrtnými kroky se otáčí dvojice po několik taktu, až dozní úvodní intráda.

I. Zpěv taneční písně "Mikula s tenčiců"

CH v držení jako v sedlácké zpívá taneční píseň. Dvojice při zpěvu taneční písně přenáší váhu těla na levou nohu při lichých taktech a na pravou nohu v sudých taktech. Tanečník gestikuluje volnou pravíci.

II. Cífra po první taneční písni

1. takt - a: CH i D přidup vnitřní nohou, koleno mírně povolí.

b: Přídup vnější nohou, vnitřní noha odpěruje nahoru (dvojice spojí vnější paže stříškovitě vpředu).

2. takt = 1. taktu.
3. - 6. takt: Dvojice volně víří doprava krokem jak uvedeno nahoře. D couvá.
7. - 8. takt = 1. - 2. taktu: Přeshlápnutí na místě.
9. - 12. takt: Dvojice víří doleva, CH couvá. Krok víření zůstává stejný, zvrtný, ale CH a D si vyměnili role, CH couvá, D postupuje vpřed.

III. Zpěv druhé písně "Uděvali Veličané koryto"

Dvojice se pustí vnějšíma rukama, v 1. - 2. taktu při zpěvu přenáší dvojice váhu. směrem napravo v 1. a nalevo ve 2. taktu. Od 3. taktu začíná D obcházet okolo CH předem k jeho levému boku, zadem ke svému původnímu místu, ještě jednou kolem dokola a po třetí zůstává za CH, kde se s ním uchopí za levou ruku. D při obcházení vykročí levou nohou a obchází obyčejnými krůčky, 2 v taktu. CH ji pomáhá při převádění pažemi: pravou rukou jako by ji sunul předem kolem sebe, zvedne levou ruku, posílá ji kolem svého levého boku dozadu. Ona pak obchází kolem něho ještě jednou, on ji znovu napomáhá pravicí dopředu ke svému levému boku. pak ji posílá za sebe, kde ji uchopí levou rukou za její levici a tam pak přenášejí spolu váhu těla střídavě na levou a pravou nohu až do konce písně. D při přecházení sune svoji paži kolem jeho hrudníku, vzadu po zádech atd.

IV. Cífra po druhé taneční písni

Tanečník vede tanečnici za sebou (1. - 6. takt). Vykročí levýma nohama šikmo vlevo vpřed, spojené levice vyšvihnou vlevo stranou. D postupuje za CH přikračovaným krokem přísunným, CH krokem poskočným vpřed, jeden v taktu. Pravá ruka gestikuluje. CH jde krokem poskočným vpřed, v lichých taktech poskok na levé, pravá pokrčí přednožmo a pravicí potlesk na pravou holeň, v sudých taktech opačnou nohou.

7. takt: CH přechytne D za zády pravicí za její levici, paže vyšvihnou podle D vlevo stranou.
8. takt: Dvojice ve stojí vedle sebe, D po pravici CH. Švihnou spojenými vnitřními pažemi vpřed.
9. takt: Ještě jeden švih spojenými pažemi vzad, paže se rozpojí a dvojice se uchopí k víření.
10. - 11. takt: Dvojice víří vpravo obvyklým způsobem, D couvá.

12. takt: Dvojice zastavuje víření dvěma podupy.
13. - 14. takt: Podupy (vždy dva přešlapy v taktu na vnitřní a vnější nohu - jako v t. 12.), v 13. taktu ještě na místě, ve 14. se začíná vířit doleva.
15. - 16. takt: Víření vlevo.
17. - 18. takt: Podupy čelem k hudbě (dva v taktu).
19. - 20. takt: Buď to jako v 17. - 18. taktu, nebo dvojice zakončí drobným "dřukáním" (4 drobné podupy v taktu).
21. - 22. takt: Po ukončení víření CH posílá D za sebe.
23. - 24. takt: D obchází ještě jednou kolem CH dvěma kroky v taktu, při obcházení D táhne levici kolem jeho těla jako závěru III.

V. Zpěv třetí písně "Namíriu na houba"

CH zpívá s bohatou gestikulací a D ihned od začátku obchází CH kolem jako v závěru předcházející písně. CH jí při obcházení pomáhá tím, že ji pravou rukou obejmě kolem pasu a posílá ji dále. Levou ruku jí uvolní, D obchází zadem až na své místo. (Přechytávání rukou, pomáhání tanečnici při přecházení i pohyb levé paže tanečnice po hrudi CH hrají v tomto tanci velkou roli. Uspadňují taneční pohyb a dodávají tanci zvláštní půvab a atmosféru.).

Pozn.: Obcházení má již tanečnice vžito, takže přesně skončí na svém místě.

VI. Hudba přehrává nápěv písně, na který navazuje cifra muzikantu.

1. Přehrávka nápěvu:

1. - 8. takt: D jakoby pokračovala v obcházení, ovšem CH ji nepouští, pravou rukou ji přidržuje zlehka kolem trupu, a levou rukou ji jakoby chtěl přechytnout, CH uchopí pravíci levou paži D zezadu až těsně u ramene. D se ho přidržuje levíci za jeho pravou paži. CH uchopí křížem levou rukou levé zápěstí D. Pravice D připažena. V tomto držení se otáčejí až do konce 8. taktu přehrávky na místě kolem společné osy. D dvěma kroky v taktu (obyčejné kroky), CH kroky poskočnými (1 v taktu). CH vykračuje pravou nebo levou nohou, D levou. Při tomto otáčení se postupně držení uvolňuje až se uvolní docela, takže CH drží levíci levou ruku D jako při vedení D za sebou.

2. Při hraní cifry:

1. - 4. takt: CH vede D známým způsobem za sebou, s výkyvy paží stranou. D popochází za ním, buďto krokem obyčejným s natáčením jedním a druhým směrem nebo jako obvykle krokem s přísunem.
5. - 6. takt: Švihem spojených paží roztočí CH D doprava. D se čtyřmi přešlapy otočí jednou kolem o 360° (začíná pravá noha), zastaví se čelem k CH, ale ještě doznívá výkyv doprava nejen v natočení těla, ale i v pohybu nohou.
7. - 8. takt: D totéž a naopak. CH cifruje - podupává trojdupy s natočením napravo a nalevo, paže v rozpažení (pokud možno natáčí se směrem, kterým se natáčí D).
9. - 10. takt: D ve stoji čelem k CH, v 9. taktu se trojdupem natočí napravo, v 10. trojdupem nalevo (trojdup vychází z dupavých kroku při dŕupkání). Působí jakoby furiantským dojmem - říkalo se, že se před tanečníkem "natrásá". CH ruce v bok ve stoji na přední části chodidel, na 9. takt a) vytočí paty zevnitř (podpatky nad zemí) a na b) podpatky k sobě prudce srazí - "tuče houba nebo houby". Na a) při vytočení pat povolí poněkud kolena do mírného podřepu a na b) při sražení pat kolena vypne.
11. - 12. takt: D se otočí doprava a ukončí pohyb natočením doprava čelem k CH s přísunem levé nohy k pravé. CH dělá "odzemek". Na 1. dobu 11. taktu dřep kolena zevnitř, ruce v bok, na druhou dobu výskok do stoje na patách.
13. - 14. takt: D se otáčí jako v 11. - 12. taktu, ale naopak, CH znovu odzemek a dále se pak střídá "tučení houba" s odzemky a se zadupáním. D se znovu otáčí jedním i druhým směrem.
15. - 16. takt: Trojdupy CH a D čelem proti sobě s natočením stranou, oba paže roztaženy a z toho v dalším taktu přecházejí do společného víření atd.

Podobně pokračuje tanec dále:

Ve 2 taktech víření doprava, v dalších 2 taktech se podupy zastaví, pak víření doleva. Tanečnice na konci víření doleva obchází tanečníka, který jí udělá místo zvednutím levice. Tanečnice podchází pod levou rukou, tanečník si ji přidržuje jako na začátku přehrávky písně "Namíriu na houba" a opakují pozvolné převádění tanečnice za sebou po několik taktů z těsného

držení až po uchopení se za levé ruce, kdy tanečník vede tanečnici za sebou. CH zase krokem poskočným, D obyčejnými kroky. Po několik taktů ji vede za sebou. Švihem spojených paží ji roztočí doprava a opakuje se celá část, kdy tanečnice se střídavě otáčí doprava a doleva, podupkává proti tanečníkovi, zatímco on ruce v bok na místě "tuče houby" a dělá odzemek. Závěrečnými podupy s natočením obou proti sobě a s mírně rozpaženými pažemi ukončí tuto část a opět se uchopí k víření.

VII. Zpěv čtvrté písně "Pomožte ně na sušířňu"

Dvojice při zpěvu přenáší obvyklým způsobem váhu těla vlevo a vpravo, tanečnickova levice vzpažena v gestu.

VIII. Muzikantská cifra

1. - 2. takt: Dvojice na místě "ďúpe" dvakrát v každém taktu (na a) vnitřní noha. na b) vnější).
3. - 4. takt: Drobným podupkáváním (4 podupy v taktu) začínají na místě.
5. - 6. takt: Drobnými podupy postupně se posunují směrem vpřed k muzice.
7. - 8. takt: V dalších taktech drobným d'upkáním dvojice ustupuje dozadu (stále začíná vnitřní noha).

Muzika hraje nápěv "mrzuté" (Három fárom, pod kočárom).

Dvojice se otáčí drobným podupkáváním doprava asi 4 takty. V dalších dvou taktech jdou opět d'upkáním vpřed, ve 2 taktech opět vzad a pak opět navazuje d'upkáním s pohybem doleva (cifra po "mrzuté"). Podle délky cifry opět postupuje dvojice d'upkáním dopředu (ve 2 taktech), d'upkáním vzad (ve 2 taktech). Před závěrem ještě podupávají směrem vpřed ve 2 taktech, směrem vzad ve 2 taktech a pak už jenom v 1 taktu drobným podupkáním na místě, při kterém se otočí čelem k sobě, pak následují závěrečné akordy, při kterých tanečník lehce nadzvedne tanečnici a postaví ji na zem (D se opře oběma rukama ze strany o jeho ramena, on ji uchopí v pase a D odrazem mu napomáhá při vyzvednutí. Doskočí zpět oběma nohama na zem a CH ji stále přidržuje). V úplném závěru hudby uchopí CH pravici D a položí si ji na svou levou dlaň dlaní vzhůru a na první dobu předposledního taktu napřáhne pravou ruku k plácnutí a na

druhou dobu plácne svojí pravicí do pravice D. Tím jí "zaplatí" čili poděkuje za tanec a zůstanou chvíli klidně stát. Tím tanec končí.

Starosvětská stejně jako sedlácká je tanec, jehož skladba je improvizována z několika daných prvků a figur. Protože šlo zřejmě o tanec vyspělých a starších tanečníků, bylo tempo tance poněkud volnější než u sedlácké. Rovněž počet písní, které se k starosvětské zpívaly, byl menší. O to větší byla plocha pro hudce a pro jejich hudecké cifry. Tanec tedy měl možnost plně se rozvinout a popř. opakovat některé taneční vazby, čímž docházelo v rámci taneční kompozice k určité gradaci. Tanečníci se totiž nejenom rozjařili tancem, ale našli i zalíbení v různých složitějších vazbách a tanečních prvcích. Důležitá byla souhra jednotlivých tanečníků, což se projevovalo i v jejich výrazu. Kompozice starosvětské např. v podání Martina Miškefíka a Alžběty Čambalové, posledních přímých nositelů tohoto tance, byla dílem přímo mistrovským. Ve starosvětské se objevovaly i některé jiné kroky, nežli jsou běžně známé v sedlácké. Stejně tak pokud jde o taneční figury (mnohonásobné obcházení D kolem CH, postupné rozvíjení tance do prostoru atp.). V druhé části snímku na kazetě - opakování s detaily - si můžeme těchto odchylek povšimnout.

Tančí Zdenka Jelínková (1920) a Jiří Mička (1945) z Velké nad Veličkou, hraje Hornácká muzika Martina Hrbáče ve složení Martin Hrbáč (1939) prim, Josef Pešek (1952) housle-terc, Josef Kůtný (1961) housle-kontr, František Sedlář (1940) klarinet a Jaroslav Smutný (1934) kontrabas.

B.2 SEDLÁCKÁ I Z VELKÉ NAD VELIČKOU

(0:44.13)

Notový přepis cifry Radoslav Zapletal

a)

Hraj - te, že ně hraj - te,
od kon - ca do kon - ca,

a ty, na - ša šen - ké - řeč - ko, pod' s na -

- ma do tan - ca, pod' s na - ma do tan - ca.

Trin - dy, rin - dy, na u - li - ci stá - la,

trin - dy, rin - dy na mňa sa dí - va - la,

trin - dy, rin - dy ne - dí - vaj sa na mňa,

trin - dy, rin - dy šak ne - pŕj - deš za mňa.

Sedí, sedí na kolaji ptáča,
pěkným hedvábným pérkem zatačá,
sedí, sedí na kolaji druhé,
vybírání si ze trech pérek lubé.

Tri - krát sem pa - náč - ka
klo - bú - ček pod pa - žů

pro - siť, a - by ně od - pus -
no - siť,

- tiť, če - ho sem sa tej - to no - ci

do - pus - tiť.

Dyž sem já k vám cho - dí -
nech - ce - ľas ně vy - po -

- vá - vať, cho - dí - va - ľo nás pět,
- vě - dět, ke - ré - ho bu - deš chcet,

ke - ré - ho máš rá - da. Ju - ru le -

D.C.

- bo Já - na, le - bo ka - ma - rá - da,

e) Tan - cuj, mi - lá, tan - cuj, já sa bu -

- dem dí - vat, bu - de - li to pěk - né,

bu - dem k vám cho - dí - vat.

Zavrt' sa ně, zavrt', moja vrtulenko,
udělej kolečko, moja galánečko.

K nejstarším formám hornácké sedlácké patří sedlácká z Velké nad Vel. a Javorníka. Patří k tancům točivým, nejvýraznějším pohybovým projevem je otáčení dvojice kolem společné osy. Dalším výrazným rysem sedlácké po stránce pohybové je sólový projev tanečníka a tanečnice (tanečnice se otáčí na místě vpravo, zvláštním podklesávaným krokem na pravé noze, zatímco CH kolem ní cifruje, podupává, tleská atp.). Po hudební stránce se opírá sedlácká o velké množství písni příbuzného hudebně rytmičkého rázu, který podtrhává osobitá hra hudeců. V nejstarších dobách hrávala k sedlácké hudba hudecká a nejnověji byla kapela doplněna o cimbál. Pro taneční skladbu je příznačná improvizace, kdy jednotliví tanečníci z daných prvků a figur samostatně kombinují svoji taneční skladbu; musí však přitom přesto dodržovat určitá pravidla, která se týkají spíše vazebnosti figur. Figurálním základem tance, jeho popisem i charakteristikou, stejně jako taneční kompozicí, jejími vazbami a zákonitostmi se zabývá publikace Z. Jelínkové *Hornácká sedlácká* (Monografie lidového tance, vydalo OKS Hodonín 1983). Na tuto publikaci odkazujeme také při podrobnějším studiu tohoto tance.

Pohybová charakteristika

Sedláckou zahajovali tanečníci (muži nebo svobodní chlapci) tím, že přistupovali se zpěvem táhlé písně v řadě nebo polokruhu, držíce se navzájem kolem krku. před hudbu (např. To velické širé pole, Hrajte, že ně hrajte aj.) Hudba se k nim připojila a doprovázela je. Před muzikou ještě chvíli vyzpěvovali tak, že se střídal zpěv písně s doprovodem hudby a samostatná hudební přehrávka. CH se při zpěvu i při přehrávce pohupovali ze strany na stranu, z nohy na nohu, vpravo stranou (liché takty), vlevo stranou (sudé takty) nebo naopak. Občas zadupali, zavýskli. Tak přešli postupně z táhlé písně do rytmičkého přednesu písně sedlácké. Obvyklým pokynem pro příchod dívek k jednotlivým tanečníkům, které si volí podle své vlastní vůle, je zatleskání tanečníků při ukončení

nápěvu k písni sedlácké. D přicházejí ke svým tanečnickům a zaujmou jedno ze dvou základních tanečních postavení.

I. Zpěv taneční písně

Je důležitou součástí tance. Mění se často v souboj zpěváků, kdo lépe zazpívá neznámější píseň apod.

Postavení dvojice při zpěvu:

1) Tanečnice se postaví za tanečníka a položí mu levou ruku zezadu na jeho levé rameno. Tanečník při zpěvu gestikuluje volnou pravíci (pravice D je připažena). Při zpěvu sejme tanečník pravou rukou levou ruku D ze svého ramene a uchopí do levé dlaně své pokrčené levice. V tomto postavení přenášejí váhu těla při zpěvu taneční písně tak, že v lichých taktách nakročí oba levou nohou šikmo vlevo vpřed na a), a na b) přisunou pravou nohu k noze levé s hmitem podřepem (pohyb má krouživý charakter). Současně tanečník posune mírně levou ruku spojenou s levicí D mírně vpřed, lokty pokrčeny. V sudých taktách přešlápnu na pravé nohy - a), na b) přisunou krouživým pohybem levou nohu a celý pohyb zakončí mírným podřepem. Spojené levé paže se mírně posunou v pokrčení vzad. Takto se to opakuje až do konce zpěvu, tanečník různě gestikuluje pravíci, může v tanci i zadupat atp.

2) Dvojice v polootevřeném držení čelem k hudbě, CH obejmě pravíci D kolem pasu, D položí ohnutou levici na jeho levé rameno, vnější paže spojí vpředu (CH uchopí levou rukou pravou ruku D shora, palce zaklesnuty, hřbety obou rukou nahoře). V tomto držení přenášejí váhu těla, buď podobným způsobem jako při 1. způsobu tzn. krouživým přenášením váhy těla v lichých taktách na levé nohy. v sudých na pravé. Někdy při zpěvu na chvíli tanečník uvolní ruku tanečnice a levici gestikuluje.

Jiný způsob přenášení váhy těla v držení 2):

V lichých taktách na a: Vykročí vnější noha vpřed a přenes se váhu těla.

b: Přisun vnitřní nohy k noze vnější, ukončení mírným podřepem.

V sudých taktách na a: Zakročí dvojice vnitřní nohou vzad (váha na celém chodidle).

b: Přisun vnější nohy k noze vnitřní, ukončen podřepem.

II. Společné víření dvojice kolem společné osy

Druhý způsob držení při zpěvu v držení polootevřeném je východiskem k základní pohybové figuře ke společnému víření. Provádí se vpravo i vlevo kolem společné osy, nejčastěji doprava (D couvá, CH postupuje vpřed).

Krok víření:

Podtrhávání se zvrtem -

1. takt - a: CH malý krok pravou nohou vpřed po obloučku vpravo s půlobratem vpravo (spíše vysunutí celého chodidla vpřed), špička vytočena asi o 45° zevnitř. Noha výkročná v koleně nepatrně povolena. Podtrhnutím a vytočením pravé paty doleva a mírným nadnesením celého těla doleva, otočení na noze výkročné.

b: CH při otočení na pravé noze současně švihem levé nohy předkročí před pravou nohu s obratem asi o čtvrt až půl kruhu vpravo, došlápne na ni a přenese částečně váhu těla. V závěru pohybu napne obě nohy v kolenou. Pohyb je strohý, tvrdý. Chodidlo levé nohy je příčně postaveno k noze pravé - špička pravé nohy směřuje kolmo k chodidlu nohy levé.

1. takt - a: D malý krok levou nohou vzad s půlobratem vpravo (noha došlápne celým chodidlem na zem, pata vytočena zevnitř, koleno mírně pokrčeno), otočení na noze výkročné se provede podtrhnutím levé nohy vpravo a mírným nadnesením celého těla.

b: Přisune pravou nohu k noze levé s otočením o čtvrt až půl kruhu vpravo. Nebo zakročí mírně za patu levé nohy, pata pravé nohy odlepena od země. Nohy se v kolenou po dokončení přisunu napnou.

Takto se víří až do konce 1. fráze, kdy tanečník obvykle ukončí víření podupem vnější nohy a dívka jenom přikročením vnější nohy k noze vnitřní. Následuje víření opačným směrem, které může ukončit v původním postavení anebo tanečník pošle dívku pod svoji levou paži kolem svého levého boku za sebe, ona jej obejde a postaví se vedle něho jako na počátku tance (někdy jej může obejít i dvakrát, obvykle už při zpěvu další sloky, kdy ji

chlapec sám posílá kolem sebe). Víření může začít nebo končit "podupkáváním". Podupkávání může být vloženo i mezi jednotlivé části víření. Je buďto poskočné na vnitřní noze: výskok na vnitřní, přešlap na vnější a přešlap na vnitřní. Nebo je drobně vydučkávané: na každou osminu jeden přídup. 1. osmina - došlap shora na celé chodidlo vnitřní nohy, koleno povolí, vnější noha se uvolní od země, $2/8$ - vnitřní koleno odpěruje a vnější noha došlápne celým chodidlem k zemi. 3. - $4/8 = 1$. a 2. osmině. Nebo může být drobné podupkávání zkombinováno s podupkáváním poskočným: 1. - 2. osmina: přešlapy vnitřní nohou a vnější nohou, 3. - 4. osmina: odrazem z vnitřní nohy do mírného poskoku, vnější noha více pokrčena v koleně, vnitřní nízko nad zemí, zatímco chodidlo pravé nohy je poněkud výše. Noha je v koleně více pokrčena. V dalším taktu došlap vnitřní nohou shora na zem, v 2. osmině přešlap na vnější nohu, v 3. a 4. jako v předcházejícím taktu.

Pozn. k drobnému podupkávání: Může se provádět i mírným pohybem směrem vpřed a vzad.

Popis kroku víření podle Horňácké sedlácké str. 51n.:

CH krok při víření vpravo (CH postupuje čelem vpřed):

1. takt - a: Malý krok vpřed po obloučku doprava. Asi s půl-obratem vpravo. Noha došlápne na celé chodidlo. Špička vytočena asi o 45° zevnitř. Noha výkročná v koleně mírně povolí.
- b: Otočení trhnutím na noze výkročné, s podtrhnutím a vytočením pravé paty doleva a s mírným nadnesením celého těla na přední části chodidla. Noha v koleně se tvrdě napne. Současně švihem z levé nohy z kyčle krok levou nohou vpřed před nohu pravou s obratem asi o půl kruhu vpravo (levá noha jakoby došlápla poněkud rozloženě přes patu na celé chodidlo). Váha těla se současně přenesla na levou nohu. Noha po došlápnutí poněkud povolí v koleně. (Chodidlo levé nohy je příčně postaveno k noze pravé - špička pravé nohy směřuje skoro kolmo ke středu chodidla nohy levé.) V poslední fázi kroku levou nohou se pata levé nohy podtrhne nepatrně doleva. Nohy v kolenou se vypnou nahoru.

D při víření vpravo (D postupuje pozpátku):

1. takt - a: Malý krok levou nohou vzad po obloučku po levé straně CH, s půlobratem vpravo. Noha došlápne na celé chodidlo přes špičku na patu, pata vytočena zevnitř doleva. Noha výkročná je při vykročení mírně povolena. Otočení na noze výkročné se provede potočením paty vlevo s mírným nadnesením celého těla.
- b: Přísun pravé nohy k levé s otočením o půl kola doprava. Nohy se v kolenou po dokončení přísunu mírně napnou. Chodidlo pravé nohy je vedle chodidla levého nebo posunuto poněkud vzad, takže špička pravé nohy je asi v polovině levého chodidla.

Jiná varianta 2. části kroku:

- b: Pravá noha se nepřisouvá, ale provede obdobný pohyb jako v a) levá noha: ve 3. osmině nakročí přední částí chodidla vzad stejně za patu chodidla nohy levé, v koleně pokrčena. Špička vytočena i s kolenem zevnitř. Ve 4. osmině se nadnese podtrhnutím na přední částí chodidla mírně nahoru se současným vytočením pravé paty doleva. Levá noha se uvolňuje současně k dalšímu kroku.

Pozn: Ženský krok není tak výrazně rytmizován jako krok mužský. Objevuje se v něm dvojí poklesnutí a nadnesení: v 1. polovině taktu jedno, ve 2. polovině taktu poněkud menší.

Víření vlevo v tomtéž postavení a držení:

CH i D vykračuje opět vnitřní nohou, jenže CH vzad pravou a D vpřed levou. Krok CH je vlastně zrcadlovitou obdobou kroku D s vířením doprava a naopak (viz Hornácká sedlácká, str. 53 až 54).

III. Individuální projev CH a D

D se otáčí na místě kolem vlastní osy vpravo, řidčeji vlevo. Někdy střídá záměrně oba směry. CH při otáčení D buď stojí na místě a tleská do dlaní, podupává atd., anebo obchází D ve směru proti hodinovým ručičkám nebo i naopak krokem obyčejným, přísunným nebo prokládaným poskoky, podupy, potlesky na holínku atp. Při obyčejné chůzi tleská do dlaní, při kroku s

poskoky a podupy střídá potlesky do dlaní s luskáním prsty, tleskáním na holínku atd. Konečně vedle tanečnice cifruje.

Otáčení D na místě. Po roztočení D švihem spojených levic CH a D se otáčí D vpravo, paže připaženy, stoj vzpřímený, oči sklopeny.

1. takt - a: Krok na místě pravou nohou s půlobratem vpravo a nepatrným pokrčením nohy v kolenně. Noha došlápne na zem celým chodidlem. Špička je vytočena zevnitř, noha v kolenně povolena, váhaje na pravé noze.

b: Krok na místě s půlobratem vpravo, levá noha přitom předkročí před pravou nohu. Špička pravé nohy směřuje ke středu chodidla nohy levé, které je vytočeno dovnitř. Pravá noha při došlápnutí levým chodidlem na zem v kolenně odpéruje nahoru. Osou otáčení je pravá noha. Při kroku se tedy střídá povolení pravého kolena s vypnutím při současném otáčení (šroubovitý pohyb).

2. takt a všechny další rovnají se 1. taktu. Otáčení D je plynulé, vláčné.

Cifrování CH.

Mužské cifry u sedlácké možno rozdělit do několika skupin:

a/ pohyby ve stoji na místě - natáčení trupu, napínání a povolování v kolenou, přidupávání, tleskání, otáčení se na místě kolem vlastní osy dupavými kroky s přidřepáváním na jedné noze, pohyby s "d'upkáním" atd.;

b/ pohyby z místa - obcházení točící se tanečnice různým druhem kroku nebo poskoku s potlesky na holínku, ohýbání nohy zánožmo atd.

Podrobně viz Horňácká sedlácká, s. 64 - 106.

IV. Přechodné figury:

1. Vedení tanečnice tanečníkem v prostoru za sebou (protějšek slezského a lašského "zachodzeni"):

Z prvního základního postavení dvojice při zpěvu (D stojí za CH a drží se spolu za levé ruce) po ukončení zpěvu vede CH D za sebou po obloučku vlevo vpřed z místa. Děje se tak krokem přísunným:

1. takt - a: CH i D vykročí levou nohou šikmo vlevo stranou, spojené levice současně švihnou doleva téměř do upažení.

b: Přisun pravé nohy k levé, ukončen podřepem.

2. takt - a: Krok pravou nohou šikmo vpravo vpřed, švih spojenými levicemi doprava do mezery mezi CH a D.

b: Přisun levé nohy k pravé, ukončen mírným hmitem podřepmo atd.

Chlapecký krok může být různý - někdy je to jako krok poskočný, druhá noha se mírně pokrčí, v lichých taktech na levé noze. v pravých na pravé noze s různými doprovodnými pohyby druhé nohy (tleskání na holínku, na opatek atd.). Někdy může chlapec místo kroku třikrát zadupat (L-P-L noha, P-L-P noha). Může také luskat prsty a různě gestikulovat volnou pravicí.

Varianta dívčího kroku - naznačený přeměnný krok.

Po několika krocích roztočí CH D švihem spojených levic doprava. D se otáčí jak shora popsáno a CH tleská a cifruje. Na tuto figuru navazuje víření. Někdy místo roztočení CH D pouze podtočí a ihned uchopí k víření.

Další způsob uchopení D k víření z vedení D za sebou:

CH vede asi ve 4 taktech D za sebou shora uvedeným způsobem se švihy paží doleva, doprava, doleva, doprava. V pátém taktu pak vyšvihne paže doleva, zastaví se přísunem kroku, v šestém taktu přechytne CH svoji pravicí za zády levou rukou D a vyšvihne takto spojené ruce doprava. V dalším taktu švihem spojených pravých paží za zády otočí se CH k D, paže se v zapažení uvolní a CH uchopí ihned pravicí D kolem pasu. D mu položí levici ohnutou v lokti přes jeho pravé rameno a vnějšíma rukama se spojí k víření.

2. Změna postavení dvojice při zpěvu:

Převedením D z polootevřeného držení kolem svého pravého boku za sebe. D se postaví za CH jako na začátku tance a uchopí se spolu levýma rukama. Toto převedení lze provést buďto na konci víření, kdy tanečník posune pravou rukou tanečnici za sebe kolem svého levého boku (případně zvedne levici), D se postaví za CH a uchopí se spolu za levé ruce a přenášejí v tomto postavení během zpěvu váhu těla. Jindy je to možno provést na začátku zpěvu, kdy ji tanečník pošle kolem sebe stejným způsobem.

Obměna tohoto způsobu - někdy posílá tanečník D až dvakrát či třikrát kolem sebe. Ona stále jakoby se přidržovala tanečníka

levou rukou a sune ji po jeho prsou, až do chvíle, kdy zůstane stát za ním a uchopí se opět za levé ruce.

3. Podtáčení D společně s CH:

Někteří tanečníci v okamžiku, kdy podtáčeli tanečnici při vedení D za sebou, se podtáčeli společně s ní pod spojenými levicemi. V závěru pak buď tanečnici pustili, sami pak cifrovali, zatímco se ona točila, nebo ze společného podtočení se oba uchopili ihned k vaření.

Poznámka ke skladbě: Taneční skladba sedlácké respektuje určité zákonitosti. Jak jsme se již mohli přesvědčit, různý způsob postavení při zpěvu nabízí dvojici různé možnosti rozvíjení tance. Obratní tanečníci je ještě přizdobují cifrováním, přidupáváním, zavýsknutím, různým podtáčením tanečnice i podtáčením společně s ní. Celá taneční kompozice graduje v průběhu tance až do hudebně pohybového závěru - cody. U velické sedlácké není zvykem, aby tanečník ihned z víření roztočil tanečnici. K samostatnému točení tanečnice se přechází přes uvedené přechodné figury. Zpěv se vkládá pravidelně mezi vlastní tanec, hudba přehrává předzpěvovanou píseň 1x až 2x.

Tančí Antonín Mička (1945) a Eva Plesníková (1954), Eduard Mička (1951) a Marcela Mičková (1965), Jiří Mička (1945) a Marie Ptáčníková (1949) z Velké nad Veličkou, hraje Hornácká muzika Martina Hrbáče jako v B. 1.

B. 3 SEDLÁCKÁ II Z VELKÉ NAD VELIČKOU

(0:49.24)

Písně B. 3

Notový přepis cifry Radoslav Zapletal.

Nápěv a) = B.2 a)

Hrajte, že ně hrajte, od konca do konca,
a ty, naša šenkérečko, [: pod's nama do tanca.:]

Jura je na hůri, Jano je v komori,
a ty naša šenkérečko, [: tancuj si po vůli. :]

b)

An - duľ - ko mo - ja, buď ně
povol - ná, kú - pím ti ka - bá - tek,
pěk - ný ze - le - ný, po - ma - zí - no - vý,
bu - deš mět na svá - tek.

Šohajku, né tak, Andulko, pročpak, kúpím si ho sama,
chcu byt samotná jak ruža vonná mezi obilama.

c)

šak si, Bo - že, pěk - ná, šak si, Bo - že,
pěk - ná, ej, a - le ne - ro - bot - ná,
ej, a - le ne - ro - bot - ná.

[: Rukávečky čača, :] [: ej, robotěnko, ztrať sa. :]

d)

Ej, du - by, du - by,
po - stať ně, mi - lý,
ze - le - né du - by, ze - le - ná du - bi - na,
šá - te - ček bí - lý z Peš - ťu do Bu - dí - na,
ze - le - ná du - bi - na,
z Peš - ťu do Bu - dí - na.

A já mu písem, že já ho nechcem, [: že ho nemilujem, :]
 že mám iného a pěknějšího, [: že za něho půjdem. :]

e)

Moc je to na sy - neč - ka,
 ko - nř - ka si o - kší - ro - vat,

moc je to na ně - ho,
 sed - nůt si na ně - ho.

Popis viz B.2 Sedlácká I z Velké nad Veličkou.

Tančí Jan Kománek st. (1951) a Helena Patinková (1953), Jaroslav Slovák (1953) a Anna Kománková (1954), Jiří Šacha (1955) a Růžena Šachová (1957) z Velké nad Veličkou, hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeříka z Velké nad Veličkou ve složení Jan Kománek ml. (1975) prim, Martin Kománek (1977) housle-terc, Petr Galečka (1974) housle-obligát, Petr Kučera (1974) a Zdeněk Maňák (1975) housle-kontr a Radim Kovárník (1975) kontrabas.

B.4 PŘEDZPĚV K SEDLÁCKÉ Z HRUBÉ VRBKY
(0:55.23)

a)

Pod ho - rů o - ves drob - ný,

ko - sí ho tam šo - haj hod - ný, ej, ko - sí,

ko - sí, ne - má ro - sy, ga - lán - ka

mu tam vo - du no - sí.

b)

Až po - je - du o - ra - ti na do - li -
 - nu, vez - nem si já po - há - ňat
 mo - ju mi - lú, dyž tam méj
 kdo ně po -
 mi - lěj ne - bu - de za - to - čím si
 - há - ňa - ti bu - de,
 ko - níč - ky, je - dem do - mů.

c)

Ja - ký fryš - tuk, ta - ká ve - če - ra,
 včé - ra by - ťa hu - sa pe - če - ná,
 a - le dnes - kaj rá - no, pre - ve - li - ce
 má - ťo, bě - da pre - bě - da.

d)

Ke - by sa ťa pý - tať vr - bec - ký
 rych - tář, po - věz mu má mi - lá,
 že sem do - ma ne - spať. ne - spať.

Keby sa ťa ptali vrbeční úradé,
 [: povězjím má milá, že su na zahradě.:]

e)

Ke - by by - ťo po pŭť - no - ci,
 o jed - néj ho - di - ně, pre - ca sa my,
 mo - ja mi - lá, ro - zé - jít mo - sí - me.

A ty pŭjdeš krávy dójit a já koněkfmit,
 preca sa my, moja milá, mosíme rozéjit.

Pohybový projev tanečníka při sedlácké je v úzkém kontaktu s hudebním přednesem. Po pohybové stránce i v gestikulaci se postupně stupňuje od jednoduchých rytmických pohybů - podupávání, natáčení, podřepávání až k pohybům složitějším, kdy jakoby celým tělem tančil. Ostatní viz popis B.2 Sedlácká I.

Zpívá František Okénka (1921) z Hrubé Vrbky, hraje Hornácká muzika Martina Hrbáče jako v B. 1.

B.5 SEDLÁCKÁ ZE SUCHOVA

(0:59.42)

a) Táhlá

V su - chov - skej hos - po - dě pěk - něj

ma - lo - va - něj, v su - chov - skěj hos - po - dě

pěk - něj ma - lo - va - něj, za - bi - li

tam stár - ka, za - bi - li tam stár - ka,

jak tan - co - vať v ko - le.

b)

Po - dí - vaj sa, mi - lá,

z do - li - ny do kop - ca,

ja - ké - ho ti ve - dú

še - di - vé - ho vdov - ca.

c)

Kde si by - la, An - du - lič - ko,
by - la sem já za ho - ra - ma

An - na, An - du - lič - ko, An - na,
sa - ma, za ho - ra - ma sa - ma.

d)

Čí sú to hus - ky na téj
o - ni si cho - ďá po slo -

vo - dě, čí to hus - ky vo - du ka -
- bo - dě,

1.
- lá, kde ma mi - lá ša - ty pra - la,

2.
kde ma mi - lá ša - ty pra - la.

Vem, Janíčku, vem flintičku,
zabij husičku nad vodičkú,
[: nech sa milá nenaháňa
od večera až do rána :].

Suchovská sedlácká začíná príchodem tanečníků před muziku se zpěvem táhlé písně, např. "V súhovskéj hospodě pěkněj malovanéj". Tanečníci přicházejí volným krokem, doprovázeným gesty paží. Před hudbou píseň dozpívají a postupně přecházejí do přenášení váhy těla v rytmu zpívané písně, v lichých taktech např. na pravou nohu vpravo stranou, v sudých taktech vlevo stranou. Tanečnice stojí opodál a sledují jednotlivé tanečníky. Po táhlé písni, doprovázené hrou hudeců, zazpívají muži 1. píseň do tance (např. Podívaj sa milá z doliny do kopca...).

Tanec má 3 části.

I. Zpěv s doprovodnými pohyby

Při zpěvu taneční písně v živějším tempu tanečníci přenášejí váhu rovněž v rychlejším tempu. Na zatleskání přibíhají tanečnice (každá si vybírá svého partnera sama) a postaví se po pravé straně tanečnickově. Takto se postupně vytvoří taneční dvojice čelem k hudbě, které se rozestoupí do volného hloučku, D po pravici CH. Při zpěvu se uchopí za vnitřní ruce a spolu s tanečníky v rytmu zpívané písně přenášejí váhu těla:

1. takt - a: Krok vnější nohou vpřed (D pravou, Ch levou), noha je zatížena.
b: Přisun nebo přikročení vnitřní nohy k vnější. Spojené vnitřní paže doprovázejí krok s přenesením váhy těla nebo s přisunem druhé nohy spodním obloukem vpřed. Přisun druhé nohy je zakončen mírným limitem v podřepu.
2. takt - a: Krok vnitřní nohou vzad (D levou, CH pravou, noha je zatížena).
b: Přisun nebo přikročení vnější nohy k vnitřní, zakončeno mírným podřepem. Spojené vnitřní paže doprovázejí krok spodním obloukem vzad.

Někteří tanečníci nebo tanečnice při přenášení váhy těla nechávali druhou nohu na místě (při pohybu vpřed vnitřní noha se odlepila pouze patou od země, a při pohybu vzad zůstávala vnější noha na svém místě - váha přenesena na vnitřní nohu).

Při pohybu spojených paží vpřed se dvojice mírně natáčí od sebe a při pohybu spojených vnitřních paží vzad mírně k sobě. V průběhu tance někdy při zpěvu tanečník přidupne, zvedne paži do gesta atp.

II. Víření dvojice na místě kolem společné osy jedním i druhým směrem

Na začátku přehrávky nápěvu hudbou tanečník i tanečnice dupnou nebo přímo se uchopí k víření a víří základním tanečním krokem kolem společné osy vpravo (D couvá).

Držení při víření: CH uchopí D pravicí kolem pasu, D položí levici ohnutou v lokti na jeho pravé rameno. Vnějšíma rukama se uchopí vpředu asi ve výši prsou (lokty jsou mírně pokrčeny, tanečnice vloží svoji dlaň do dlaně CH, ruka tanečnice je hřbetem vzhůru). Ruce jsou lehce sevřeny, palec D vespod, CH nahoře.

Krok víření je lehký, jakoby vnitřně nadnášený, lehce našlapovaný, spíše přízemní. Je to zvláštní druh rychlé chůze akcentované mírně v 1. době taktu. Krok je prováděn po celých chodidlech. Vykračuje (podle zvyklostí tanečníků) vnitřní noha nebo také vnější noha. Taneční krok i celý tanec tím charakter nemění. Někdy i tentýž taneční pár začíná jednou na vnitřní nohu, jednou na vnější. Je to patrně závislé na tom, zda tanečník mezi zpěvem a tancem nepřidupne, čímž se změní noha výkročná.

1. způsob víření (vykračuje vnitřní noha).

Dvojice víří buď hned od začátku běžným vířivým krokem nebo (velmi často) zdůrazní výkročnou nohu přidupem. Tento přidup se objeví na začátku víření a pak obvykle vždy při změně směru víření. Změna víření se provádí vždy na začátku nové hudební fráze např. píseň č. 1 "Podívej sa milá":

1. takt - a: CH i D přidup vnější nohou těsně vedle nohy vnitřní (noha přilne celým chodidlem k zemi).

b: Lehký sotva znatelný přešlap na levou nohu. Některé dvojice výdrž ve stojí.

2. takt a další - a: D lehký krok nepříliš dlouhý pravou (vnější) nohou vzad, CH tentýž krok levou (vnější nohou vpřed, špička vtočena mírně dovnitř).

b: D vnitřní nohou (levou) vzad. pata mírně vytočena zevnitř. (Pozor, dvojice se točí po obvodu malého kroužku, nutno se přizpůsobovat knižné dráze, po které dvojice obíhá).

Takto dvojice víří až do konce fráze, např. v písni "Podívej sa milá" až do konce 6. taktu. Ale např. v písni "Kde si byla Anduličko, Anna" - na konec 7. taktu. Při písni "Čí sú to husky na téj vodě" může to být na konci 4. nebo 8. taktu atp.

Při změně směru víření na začátku opět dvojice přidupne vnější nohou a od dalšího taktu stejným způsobem opačným směrem (CH couvá, D postupuje vpřed). CH nyní klade chodidla jako D před tím, jenomže opačnou nohou. D postupuje vpřed obdobně jako CH v 1. části, ale opačnou nohou. Takto se může měnit směr víření s přidupem vnější nohy na začátku (vykračuje vnější noha) po jednotlivých frázích až do konce písně. V závěru písně a tance víří-li dvojice doleva, může D podběhnout pod levici CH a obejít ho krokem stejného charakteru při víření za jeho zády

až na své původní místo po pravici. CH přitom přešlapuje na místě stejným krokem, nebo si přidupne, tleskne do dlaní atp. Přejde-li D na místo po pravici CH dříve než-li skončí přešlávkou předzpívaného nápěvu, uchopí se s ním za vnitřní paže a až do konce přešlávkové části přenáší váhu těla jako při zpěvu, tj. v lichých taktách na vnější nohu vpřed, kmih spojených paží vpřed a v sudých taktách na vnitřní nohu vzad, kmih spojených paží vzad.

V případě, vykračuje-li dvojice vnitřní nohou včetně přidupu na začátku tance a na začátku každé taneční fráze, zůstává charakter tance i tanečního kroku nezměněn.

III. Samostatný taneční projev D a CH.

D se otáčí na místě kolem vlastní osy doprava (výjimečně doleva) krokem, který je v podstatě stejného charakteru jako při víření (tj. pružnými, zdánlivě jakoby vnitřně utaženými, ale přesto temperamentními kroky, při kterých při samostatném otáčení našlapuje z poněkud větší výšky, - musí poněkud výše zvednout chodidlo). Tanečnice obvykle zakládají ruce v bok. CH při otáčení D přidupává nebo přešlapuje krokem jako při víření (zadupe, tleskne, zavýskne, zvedne jednu nebo obě ruce vzhůru, příp. ji založí za hlavu atp.).

Pozn. ke skladbě: Nejčastěji se střídá ve stavbě tance zpěv taneční písně s doprovodnými pohyby s vířením jedním i druhým směrem, jak bylo popsáno nahoře a s oběhnutím tanečnice na konci kolem tanečníka. Třetí individuální figura se objevuje řídceji - podle vůle tanečníka. Starší dvojice většinou jen víří. U mladších dvojic se individuální figura objevuje buď na začátku figury předzpívaného nápěvu nebo v průběhu tance na začátku nové taneční fráze, příp. jí tanec končí.

Stylové a pohybové zvláštnosti při tanci.

Taneční krok při víření bývá zpočátku poněkud sevřenější. V průběhu tance jakoby se uvolnil a na hlavách tanečních dvojic lze pozorovat, že krok není zcela hladký, ale že se v rovině horizontální zvyšuje a snižuje. Charakteristické však je jakési zvláštní opatrné našlapování, které působí na ráz celého tance. Stejně tak při podupu na začátku lze pozorovat např. u mužů až

jakési naskočení na výkročnou nohu, zatímco druhá noha se pozvedne od země v mírném pokrčení. Při obíhání tanečnice okolo tanečníka v závěru víření tanečník má většinou připaženu levici a jakoby pravicí tanečnici posílal kolem svého levého ramene za sebe. Původně hrávala na Suchově k sedlácké hudecká muzika (ještě zač. 50. let žil původní primáš Šumbera - vrstevník velického Martina Miškeříka). Později po zániku hudecké muziky doprovázela sedláckou dechovka, až do svého zániku v 60. a 70. letech. Dechovka se určitým způsobem podepsala na charakteru nynější sedlácké: při předzpěvu tanečníků (event. i tanečnic) nehrála a při vlastním tanci pak zrychlovala tempo předzpívané písně.

Tančí Josef Horňák (1942) a Ludmila Zemčíková (1945), František Horňák (1948) a Zdena Pinkasová (1954) ze Suchova, hraje muzika souboru Radošov z Veselí nad Moravou ve složení Antonín Těthal (1958) prim, Přemysl Kolaja (1954) housle-kontr, Richard Bittner (1964) klarinet a Jaroslav Smutný (1934) kontrabas.

B. 6 SEDLÁCKÁ (ZPÍVANÁ, DUPANÁ) I
Z NOVÉ LHOTY
(1:03.39)

a)

Pod Ja - vo - ri - nú

ho - rú ze - le - nú, ža - lo tam

djév - ča, mé po - te - šé - ný, trá - vu

ze - le - nú, 1. 2. nú.

[: Jak ju nažalo, aj navázalo, :]

[: aj, na šohajka, mé potešený, si zavolało. :]

b)

Poč - kaj na, mi - len - ko,
 poč - kaj na, mi - len - ko, na fraš - tác -
 - kém mos - te, na fraš - tác - kém mo - ste.

[: Pošlem ty psanýčko :]

[: po rybářskéj poště. :]

c)

Ne - po - je - dem na ro - bo - tu,
 až po - je - de Váv - ra, ko - leč - ka mu
 vr - zu - ka - jú, ve - ze na nych dáb - ěa.

Nepojedem do roboty, až pojedú zemané,
 ony mají kone vrané a my máme strhané.

"Lhotácká sedlácká" (zpívaná, dúpaná) začíná příchodem tanečníků před muziku. Zpívají buďto táhlou píseň, nebo již předzpěvují 1. sloku sedlácké. Tanečníci se při zpěvu chovají jak je zvykem na celém Hornácku (viz Suchov): přenášejí v rytmu zpívané písně váhu těla z nohy na nohu, stojí, podřepnou v kolenou, přidupnou jednou nohou třeba několikrát po sobě nebo střídavě zadupají jednou a druhou nohou atp. Důležitá je gestikulace paží (pokud se nedrží ve dvojici nebo ve větším počtu tanečníků kolem krku nebo kolem pasu gestikulují jednou nebo oběma pažemi, často zatleskají, zadupají). Tanečnice stojí opodál a na výrazné zatleskání tanečníků před koncem předzpěvu přibíhá každá k vybranému tanečnickovi. Postaví se po jeho pravici a pokud ještě zpívá, uchopí se s ním za vnitřní ruce. vnější připázeny a přenášejí až do konce zpěvu váhu těla přešlapováním vpřed na vnější nohu (D pravou, CH levou), vzad na vnitřní nohu. Spojené vnitřní paže doprovázejí tento pohyb spodním obloukem vpřed až do mírného natočení dvojice od sebe v lichých taktech a spodním obloukem vzad až do mírného natočení k sobě v sudých taktech. Tyto pohyby platí pro veškerý předzpěv. Nutno ještě podotknout, že tanečník si různě přidupne při předzpěvu jednou nohou dvakrát po sobě, nebo na začátku každého taktu atp. Podle zvyku jednotlivých tanečníků buďto druhou nohu přisouvají nebo přikračují k noze výkročné při přenášení váhy těla při zpěvu. Nebo obě chodidla zůstávají na místech a pouze při přenášení váhy těla se odlehčuje střídavě jedna nebo druhá noha a povoluje koleno.

Tanec má 3 části.

1. Zpěv taneční písně

Přenášení váhy těla atp. viz nahoře.

Zpočátku tance se zpívají písně klidnějšího tempa (milostné, výpravné atp.). Na závěr sedlácké se pak zpívají tzv. "trepanice" - tj. kratší písně často satirického obsahu a rychlejšího tempa, které se pochopitelně odráží i v tanci.

II. Víření dvojice na místě v postavení pravými a levými boky k sobě

Na přehrávání nápěvu se dvojice uchopí nejprve pravými boky k sobě "v objetí" a víří kolem společné osy krokem, který v některých případech vypadá jako rychlá chůze, někdy jako krok mezi chůzí až během s náznakem akcentu na vnitřní nohu (v postavení pravými boky pravá). Tanečník někdy na začátku víření přidupne např. pravou nohou k levé nebo naopak, tleskne do dlaní, uchopí se s tanečnicí a víří. To je jakýsi "rozběh" k vlastnímu víření, protože jak tanečník, tak tanečnice přešlápnou na začátku krokem, kterým se pak víří po celou dobu tance. Noha výkročná: dobří a sešraní tanečníci vykračují vnitřní nohou na počátku tance (v postavení pravými boky u sebe je to pravá). Při změně směru na začátku další fráze, kdy se přetáčejí levými boky k sobě, některé dvojice mění výkročnou nohu na nohu vnitřní (levou). Většinou však po přetočení levými boky k sobě vykračují stejnou nohou jako dříve - pravou, která je nyní nohou vnější.

Někteří tanečníci vykračují naopak vnější nohou a po přetočení levými boky k sobě toutéž nohou tj. levou. Na konci víření doleva, pokud končí taneční přehrávka, posílá tanečník tanečnici kolem svého levého boku za sebe. podobně jako na Suchově. Přitom sám přešlapuje v rytmu písně někdy i s větším přidupnutím nebo tlesknutím do dlaní. Zpočátku tance je krok poněkud sevřenější, ale postupně se stoupající náladou se uvolňuje a má více běhový charakter někdy s mírným akcentem na nohu výkročnou.

III. Individuální taneční projev CH a D

D se otáčí na místě běhovými skoky někdy přizemnějšími, jindy vyššími kolem vlastní osy vpravo nebo vlevo, ruce připaženy nebo v bok. CH dupe na místě stále jednou nohou nebo přidupává střídavě pravou a levou nohou, tleská, pěruje v kolenou, poskakuje atp. Pokud tančily v krcích, byly kroky měkčí, našlapované na přední část chodidla, a to jak při víření, tak při samostatném otáčení tanečnice (viz. Marie Pomajbíková). Tento styl si podržely, i když tančily v botech.

Tančí Pavel Bajko (1914) a Marie Pomajbíková (1932), Jan Kubík (1927) a Eva Habartová (1972), hraje Horňácká muzika z Nové Lhoty ve složení Miroslav Minks (1968) prim, František Sup (1970) housle-kontr, Petr Chabiča (1969) klarinet a Radim Valášek (1972) kontrabas.

B.7 SEDLÁCKÁ (ZPÍVANÁ, DUPANÁ) II Z NOVÉ LHOTY
(1:07.13)

a)

Nad Ja - vor - nýč - kem spjé - vá hrd -

- lič - ka, co de - lá mi - lá, kr - mí ko -

- nýč - ka, kr - mí ko - nýč - ka.

Cože mu dává, seno aj oves,
povez ně, milá, [: s kým si spala dnes.:]

b)

Li - bo - ce sa, li - bo - ce,

ze - le - ný lís - te - ček na bu - ce,

ze - le - ný lís - te - ček na bu - ce.

[: Ešte by sa libotal,:]
[: keby mu vetříček šuchotal.:]

Jde o starší typ sedlácké podle Jiřího Zámečnicka a jeho ženy Magdaleny. Podobně též tančivala s Jiřím Zámečnickem Rozina Zámečnicková.

Tanec má 3 části.

I. Zpěv taneční písně (proto "zpívaná")

Tanečníci předstoupí před muziku a zazpívají 1. sloku 1. taneční písně ("Nad Javornýčkem"). Při zpěvu přenášejí váhu těla jako později v páru s tanečnicí: v lichých taktech na a) nakročí výrazně vpřed na levou nohu. na b) houpavě přisunou vnitřní nohu k noze vnější nebo někteří místo přisunutí nohy přikročí k noze výkročné, někdy i s přidupnutím. Někdy ovšem zůstanou ve stoji rozkročeném (vnější noha vpřed), v lichých taktech pak při přenesení váhy na vnější zůstává vnitřní noha na místě, odlepi se pouze patou od země. V sudých taktech na a) buď zakročí pravá noha vzad nebo se na ni přenesení váha těla (pokud v 1. taktu zůstala na místě). Přenášení váhy těla je prováděno se zapérováním v kolenou a kotnících, někdy až s dvojnátřesem.

Paže doplňují výraznou gestikulací zpěv. Před závěrem zatleskáním přivolají okolo stojící tanečnice. Tanečnice přiběhnou k pravé straně tanečníka. Dvojice se uchopí za vnitřní ruce a pokud ještě pokračuje zpěv, přenášejí D váhu těla vpřed na vnější nohu (pravou), vzad na levou shodně s tanečníkem.

II. Víření dvojice kolem společné osy v polootevřeném držení

CH uchopí D pravicí kolem pasu, D mu položí levici ohnutou v lokti na pravé rameno nebo na záda. Vnějšíma rukama se uchopí jako při velické sedlácké. Na přehrátí písne víří dvojice v 1. části písne vpravo, ve druhé vlevo kolem společné osy. Pokud je píseň členěna na více celků, střídá se směr víření při každé frázi.

Krok víření

Vznikl podle starých tanečníků, zřejmě z kroku, který začínal na vnitřní nohu zvrtem podobně jako u velické sedlácké. Později se vykrytalizoval do osobité podoby. Při otáčení dvojice doprava D couvá, CH postupuje vpřed.

1. takt - a: Lehce, jakoby přitlumeně shora naskočí na vnitřní nohu (CH na pravou, která je mírně povysunuta vpřed, D na levou, která mírně zakročí), koleno povolí.
b: Vnitřní noha odpěruje nahoru a současně dokročí CH malým krůčkem levou vpřed a D malým krůčkem pravou vzad k noze výkročné.

V dalších takttech podobně. Otáčení není příliš prudké, ale zato je bohatší ve smyslu vertikálního pohybu. Ke konci hudební fráze zastaví vaření na b) přídupem vnější nohy a mění otáčení na opačnou stranu. Někdy ještě v jednom taktu jakoby přešlápli vířivým krokem pouze na místě a pak od dalšího taktu začínají vířit doleva (CH couvá, D postupuje vpřed). Krok je obdobný jako u víření doprava. Pokud píseň končí, dvojice se zastaví čelem k hudbě a připraví se na zpěv další sloky. Pokud dvojice vířila ke konci nápěvu doleva, může tanečnice krůčky stejného charakteru jako při víření oběhnout okolo levého boku tanečníka dozadu, který jakoby ji pravou rukou za sebe poslal a znovu se vrátí na své původní místo po jeho pravici. Není-li nápěv u konce, uchopí se dvojice za vnitřní ruce a až dokonce nápěvu přenáší váhu těla jako

při zpěvu. Některé taneční dvojice při víření v polootevřeném držení komíhají mírně spojenými pažemi dolů a nahoru.

III. Samostatný taneční projev tanečnice a tanečníka

V průběhu tance buď hned na začátku po zpěvu nebo po víření kterýmkoli směrem tanečník tanečnici pustí a ta se otáčí na místě krokem jako při víření, jenže s většími otáčkami. Paže přidržují podél těla roztočené sukňě. Otáčení se provádí jenom doprava. Tanečník při tanečnici několikrát může přešlápnout krokem jako při víření (zvýrazní podřep na a) v každém taktu a přitom tleskne pravou dlaní do levé). Někdy toto přešlápnutí vygraduje až do podupu. Mladší tanečníci si i poskočí krokem poskočným, někdy při tomto poskoku tlesknou do dlaní před tělem nebo pod pokrčeným kolenem. Pokud není píseň ještě u konce, může se dvojice uchopit do víření a vířit až do konce. Výjimečně se objevuje roztočení tanečnice, když po skončení víření doleva oběhne tanečníka kolem levého ramene dozadu a on se k ní poskoky, přidupáváním, tleskáním do dlaní nad hlavou atp. otočí. Ona pak u jeho pravého boku až do konce melodie se otáčí doprava shora popsáním krokem.

Tančí Petr Prášek (1960) a Marie Vachunová (1958), Vít Prášek (1971) a Jana Prachařová (1976), hraje Hornácká muzika z Nové Lhoty jako v B. 6.

B. 8 SEDLÁČKÁ III (KŘKATÁ) Z NOVÉ LHOTY (1:09.15)

Tanec zapsán podle pamětníků a tanečníků: Jana Beno (nar. 1885) a Jiřího Zámečnicka (nar. 1888). Jako tanečnice tančily Magdalena Zámečnicková (nar. 1884), Rozina Zámečnicková (nar. 1881) a Anna Sobková (nar. 1908).

a)

Po - ný - že Tr - na - vy,
chod - ný - ček kr - va - v ý,
ej, a kdo ho kr - va - viť,
šo - haj po - rú - ba - ný.

Ponýže Dubovan chodnýček jako dlan
[: a kdo ho ušlapal, šohajko choda k nám. :]

b)

Pr - ša - lo, bo - lo tma, ze - zu - len -
-ka zmo - kla, ne - mo - hla do - le - tet
méj mi - lěj do ok - na.

Nemohla doletet, skázał mi milý jít,
skázał ta, Kačenko, Janýček pozdravit.

c)

Ej, kde si bo - ěa An - du - len - ka,
 že ta ne - bo - ěo včé - ra ve - čer

An - na, An - du - len - ka, An - na,
 do - ma, včé - ra ve - čer do - ma.

Pásla som já [: na doline pávy, :]
 kde nerástlo [: sedem rokou trávy.:]

d)

Na fraš - ták - kém mos - te fi - ja - len -
 - ka ros - te, kdo ju ne - po - ljé - vá,
 te - mu ne - po - ros - te.

Jde o jednu z nejstarších forem sedlácké v Nové Lhotě. Název je odvozen od různých druhů držení "za krky". Písňe, které se při tanci předzpěvovaly, se shodují se zpívanou sedláckou dúpanou II. Jako hudební doprovod hrávali buďto 4 hudci (3 housle a malá basa) anebo gajdy (gajdoš Jano Sobek - model Úprkova gajdoše z Nové Lhoty).

Tanec má 3 části:

I. Zpěv taneční písně

Podobně jako u zpívané dúpané II s výrazným přenášením váhy těla a gestikulací mužů.

a) Dvojice přenáší váhu těla jako při sedlácké zpívané v postavení vedle sebe, D po pravici CH, držíce se za vnitřní ruce, v mírném stojí rozkročném. Je doplněno komíháním vpřed a vzad (podle Jana Beno).

b) Dvojice přešlapuje jednokročkově (krok-přisun jedním směrem, krok-přisun druhým směrem) v postavení čelem proti sobě. CH uchopí D oběma rukama nad pasem nebo na lopatkách, D mu položí ruce ze stran na ramena (tzv. "čardášové držení"). Při jednokročkovém přenášení váhy těla CH našlápne na levou, D na pravou nohu, koleno mírně napjato (1. takt a). Na 2. dobu b) oba přisunou nebo přikročí s malým hmitem podřepmo, druhou nohu k noze výkročné. V druhém taktu totéž na opačnou stranu. Krůčky jsou velmi malé, je to spíše pohupování a přešlapování na místě vlevo a vpravo podle tanečníka. Dvojice se při tomto přešlapování mírně natřásá (podle Jury Zámečnicka).

II. Víření dvojice na místě v několikerém postavení a držení "za krky"

Držení: a) V postavení pravými boky u sebe, CH uchopí D pravou rukou zezadu za krk, D jej uchopí pravíci zespod pod levou paží kolem těla a CH drží D levíci na její pravé paži, D má levíci připáženou. Obdobně se drží i levými boky u sebe.

Krok víření: jako u sedlácké zpívané - dúpané II., krok je však prováděn poněkud trhavěji, v závěru víření doleva přebíhá D kolem CH za jeho zády a ihned se s ním zase uchopí jako ke zpěvu za vnitřní ruce a přenáší váhu těla na místě, nebo přejde do individuálního projevu: D se otáčí vpravo stejným krokem jako při víření a CH "dúpe" tj. výrazně přešlapuje na místě krokem jako u víření, doprovází jej potlesky (podle Jana Beno).

b) V postavení pravými boky u sebe: CH uchopí D pravíci zepředu kolem krku, D jej uchopí pravíci kolem těla vespod pod jeho levou paží. CH převěsí levíci přes pravíci D dovnitř a D jej uchopí levou rukou za pravé rameno.

Varianta tohoto držení: CH drží D jako v b), D se ho drží jako v b), ale levici zavěsí přes jeho pravici, dlaň překlopí dovnitř.

c) V postavení čelem proti sobě: CH a D se uchopí navzájem kolem krku, CH vevnitř a zespodu a D shora. V tomto držení čelem proti sobě (viz těrchovská nebo některé zvrtky z Kysuc) se otáčí dvojice vpravo i vlevo kolem společné osy, která prochází před jejich obličejí. Při víření doprava dupne CH i D pravou nohou téměř na místě nebo jen s nepatrným pootočením doprava (1. takt a) a na druhou dobu přidupne levá noha k pravé (nekřížit). Při víření doleva stejně začíná pravá noha, jenom se dvojice otáčí doleva, nekřížit nohy.

Pozn. k charakteru kroku: přicupnutí na a) je silnější, důraznější, koleno více povolí. Krok levou nohou je odlehčenější, pokles není příliš hluboký; pravá noha současně se odlepí od země.

d) V postavení pravými boky k sobě: dvojice se uchopí navzájem zezadu kolem krku pravou rukou, skoro až přes rameno, levice připaženy.

Krok víření:

1. takt - a: Mírné naskočení na vnitřní (pravou) nohu shora, koleno poněkud povolí.

b: Vnější (levá) došlápne lehčeji k noze výkročné a má trochu odlehčenou patu.

Víření se provádí oběma směry, držení levými boky u sebe je analogické držení pravými boky u sebe (podle Jury Zámečníka).

Všechny druhy víření mají stejný charakter kroku: trhavý s napadáním na vnitřní nohu a s odlehčeným našlapováním na nohu vnější.

Pozn.: Tanečníci si mohli zvolit kterýkoliv z druhů držení při víření.

III. Individuální projev tanečnice a tanečníka

D se otáčí na místě vpravo stejným krokem jako při víření, CH podupává, poskakuje a tleská jako u sedlácké.

Tančí a hrají jako v B. 7.

B.9 SEDLÁCKÁ (ŽÚPANÁ) I Z LIPOVA
(1:12.08)

a) Táhlá

Ně - ní lep - ší jak v ne - dě - lu,

když sa vše - ci chlap - ci zej - dú,

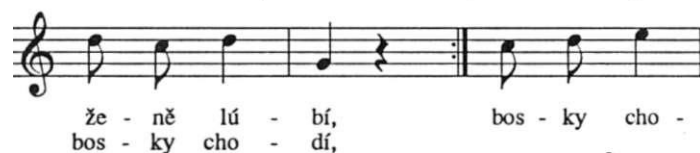
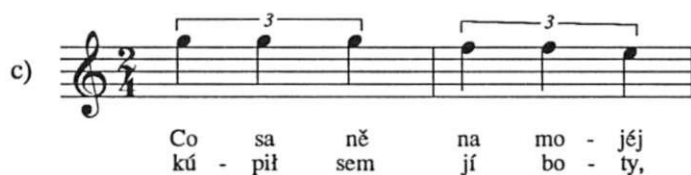
kaž - dý má to svo - je po - tě - še - ní,

to mo - je už le - ží v čer - něj ze - mi.

b)

Li - pov - ský pán fa - rár pěk - ně

ká - že, roz - dá - vá ob - ráz - ky,

Ka - ča v trá - vě ze - le - nej,

v trá - vě ze - le - nej.

Dohra

1. 2.

Jako většina sedláckých začíná zpěvem táhlé písni. Zpívá buďto sólista sám nebo s ním zpívají další zpěváci.

Tanec má několik částí:

I. Zpěv taneční písni

Na začátku tance přichází tanečnice za tanečníkem, postaví se za něho a položí svoji pravou ruku na jeho levé rameno (oba stojí čelem k hudbě = postavení při zpěvu a).

Postavení při zpěvu b): dvojice čelem k hudbě, D po pravici CH, CH uchopí pravici D kolem pasu. D mu položí levou ruku ohnutou v lokti na pravé rameno, pravice D připažena, levice CH v gestu. V tomto postavení přenáší dvojice váhu těla po celý zpěv v lichých taktach CH i D na pravou nohu (a), druhá noha přisouvá k noze výkročné (b), v sudých taktach na opačnou stranu. Pohyb se neděje přímočaře, ale obloukovitě, pravá noha vykračuje šikmo

po obloučku doprava a v dalším taktu levá po obloučku doleva. Každé přenesení váhy těla končí při přisunu druhé nohy podřepem. Některé dvojice přenášejí i váhu těla podobně jako ve Velké v lichých taktech vnější nohou rovně vpřed (a), druhá noha přisouvá k noze výkročné (b), v sudých taktech vnitřní noha vykračuje vzad (a) a vnější noha přisouvá k noze výkročné (b). Pohyb je vždy ukončen na konci taktu hmitem. Přistoupí-li tanečnice i v průběhu tance k tanečnickovi jako na začátku tance (např. po samostatném otáčení) a položí mu pravou ruku na levé rameno, přenáší s ním pak po celý zpěv váhu těla v tomto postavení. On gestikuluje volnou pravici a D se přizpůsobuje krokem při přenášení váhy těla při zpěvu tanečnickovi: začíná-li pravou doprava jde i D stejným směrem atd.

II. Víření dvojice v polootevřeném držení kolem společné osy vpravo a vlevo

Dvojice se drží vnějšíma rukama, takže tanečník nastaví levici dlaní vzhůru vstříc tanečnici a D mu položí svoji pravici shora do jeho levé dlaně, palec vespod. Spojené paže jsou někdy ve vodorovné poloze, většinou však mírně schýleny k zemi. V tomto držení víří dvojice společně, vpravo D couvá, CH postupuje vpřed, a vlevo CH couvá a D postupuje vpřed.

Krok víření: dvojice se otáčí kolem společné osy rychlými kroky po několik taktů vpravo a po několik taktů vlevo, vykročí obvykle vnitřní noha s mírným podřepem (D levou vzad, CH pravou vpřed) - na a). Na b) vnitřní noha odpěruje nahoru a rychlý obyčejný krok D pravou, CH levou nohou vpřed. Krok má živý ráz, téměř až s náznakem běhu. V posledním taktu nářezové fráze tanečník obvykle levou nohou přidupne, tanečnice ráznějším dokročením zastaví víření. V další frázi pak víří naopak, CH couvá, D postupuje vpřed. Vykročí opět vnitřní noha s podřepem CH pravou vzad, D levou vpřed (a). Při kroku druhou nohou odpěruje vnitřní noha nahoru (b).

III. Individuální taneční projev CH a D

Na začátku taneční přehrávky nebo na začátku další nářezové fráze může tanečník tanečnici uvolnit. D se na místě otáčí vpravo přešlapováním z nohy na nohu, začíná pravou doprava (noha

mírně pokrčená v koleně), na druhou dobu taktu přešlápne na levou nohu (špice vtočena dovnitř) - noha nepodklesává v koleně. CH cifruje kolem ní nebo vedle tanečnice po několik taktů. Fr. Jagoš patří ke starší lipovské verbířské škole, která se vyznačovala lehkými přeplétanými ciframi s občasným poskokem nebo přídřepnutím, tyto cifry tanečník vytvářel přímo při tanci. Po několika taktech se opět dvojice uchopí k víření a víří. Na začátku víření může tanečník tanečnici vyzvednout.

Přechodná figura - vedení tanečnice tanečníkem v prostoru. Dvojice čelem proti sobě, držení za pravé ruce, levé připaženy. Tanečník vede tanečnici, která postupuje několik taktů před ním couvavě přísunnými kroky vpřed po části knižného prostoru, CH vykročí levou nohou šikmo vlevo vpřed, D pravou šikmo vpravo vzad, druhá noha přisouvá. Spojené pravice doprovázejí krok přísunný hmitem podle tanečníka vlevo, v dalším taktu pokračují opačným směrem, CH pravou nohou šikmo vpravo vpřed, D levou šikmo vzad. Kmiň spojenými pravými pažemi podle CH vpravo stranou. Takto mohou postupovat ještě ve třetím a čtvrtém taktu. Na začátku 5. taktu ji švihem spojených pravic roztočí doprava, D se otáčí na místě, CH cifruje. Tato figura se může objevit uprostřed tance, ale hlavně na začátku, v tom případě jakmile chlapec dozpívá, otočí se k D na začátku přehrávky doleva a uchopí pravici její pravou ruku, současně provedou už první přísunný krok podle CH doleva se švihem paží stejným směrem, dále pak pokračují jak shora popsáno.

Pozn. ke skladbě: tanečníci si mohou taneční kompozici kombinovat z jednotlivých prvků podle vlastní vůle a nálady, takže nemusí tančit všichni stejně, důležité je, aby jednotlivé figury navazovaly plynule na sebe. U lipovské sedlácké, která prý dříve bývala nazývaná podle občasných přídupů v tanci d'úpaná, se jako dovětek tančí rychlá polka nebo třásák, který začne hudba sama hrát. Tanečnice D. Jagošová je zvyklá vykročovat více vnitřní nohou. Fr. Jagoš někdy vykročí vnitřní, někdy vnější, závisí to na jeho předcházejícím pohybovém projevu při zpěvu (např. kolikrát při zpěvu zadupá - dvakrát nebo třikrát atd.).

Tančí František Jagoš (1927) a Dobroslava Jagošová (1952), spolu zpívají Stanislav Jagoš st. (1950) a Jan Karásek (1960) z Lipova, hraje muzika souboru Lipovjan z Lipova ve složení Petr Galečka (1974) prim, Petr Hlahůlek (1968) housle-terc, Aleš Mička (1975) housle-obligát, Josef Karásek (1970) a Josef Kůtný (1961) housle-kontr, Zdeněk Jegla (1970) klarinet, Vít Trachtulec (1958) cimbál a Josef Sečkař (1962) kontrabas.

B.10 SEDLÁCKÁ (ĎUPANÁ) II Z LIPOVA
(1:15.29)

Nápěv a) = B.2 a)

Hrajte, že ně hrajte, od konca do konca,
a ty, naša šenkérečko, [: pod' s nama do tanca. :]

b)

Ej, o - re - šin - ko, o - reš - ná,

ej, o - re - šin - ko, o - reš - ná,

šak si, má mi - lá, fa - leš - ná,

šak si, má mi - lá, fa - leš - ná.

c)

V Li - po - vě je rych - tár

vel - kým pá - nem, v Li - po - vě je rych - tár

vel - kým pá - nem, v no - ci je rych - tár-ka,

v no - ci je rych - tár-ka pod rych - tá - rem.

d)

Ho - re Li - po - vem vo - दें - ka

bě - ží, a u méj mi - léj do - si ně

le - ží, ho - ja - sa.

Dohra = B.9 dohra

Jde o stejný typ sedlácké jako typ I (B. 9), jenže u tanečníků mladší generace, kteří tanec tančovali i v místním souboru. V podání písní i v hudebním doprovodu se blíží Velké, bylo tomu tak patrně i v minulém století, kdy hrála v Lipově Valášková muzika, jejíž nápěvy jsou otištěny v Bartošových sbírkách.

Tanec začíná táhlou písní, tanečníci předstupují před muziku volným krokem. Zpěv táhlé písně je doprovázen přenášením váhy těla z nohy na nohu. Z táhlé písně se přejde do sedláckých, na zatleskání tanečníků přibíhají děvčata, postaví se za tanečnicku a položí jim pravou ruku na levé rameno. Společně s nimi přenášejí váhu těla. Po dokončení zpěvu na začátku vlastního tance se otočí tanečníci vlevo, čelem ke svým tanečnicím, a sejmou pravici jejich pravou ruku se svého levého ramene. Švihem spojených pravic a přísunným krokem postupují podobně jako u d'úpané I po několik taktu v prostoru: začínají CH šikmo vlevo vzad (1. až 4. takt), pak následují čtyři takty opačným směrem, D couvají. Některý dříve a některý později roztočí tanečnici doprava, ona se točí, on cifruje a na konci této části ji uchopí v pase a vyzvedne jedenkrát až dvakrát po sobě. V libovolném okamžiku se může dvojice z individuálního projevu opět chytit k víření (vykračuje důsledně vnitřní noha s podřepem). Některý CH může znovu z víření roztočit D a v závěru ji dvakrát vyzvedne. Další víří více jedním i druhým směrem a v závěru víření doprava. Některá dvojice zase obohacuje víření jinými prvky, např. (Jagošovi) zvíření doprava tanečník tanečnici uvolní pravou rukou a svoji levici zvedne a švihem dovnitř podtočí jednou D doleva o 360°. Jakmile stojí opět čelem k sobě, uchopí ji oběma rukama v pase a vyzvedne jedenkrát, postaví zpět na zem. znovu se uchopí k víření a víří opět doprava, před koncem víření opět uvolní tanečnici pravici a spojenými pažemi (svoji levici s její pravici) ji podtočí, tentokrát o 360° doprava. Následuje zpěv další sloky. Při zpěvu se dvojice natáčejí krouživým pohybem, začínají v lichých taktech doleva a v sudých doprava. Na začátku přehrávky oba páry vyzvednou tanečnici, některý i dvakrát po sobě. Následuje víření, které je ukončeno v první etapě vyzvednutím tanečnice a ve druhé podtočením pod vnějšími pažemi, pak tanečník tanečnici uvolní a v třetí etapě se tanečnice sama otáčí na místě vpravo nebo vlevo (podle tohoto kterým směrem ji tanečník podtočil). Pak se znovu uchopí k víření atd. Tanec skončí třásákem.

Tančí Stanislav Jagoš (1950) a Dobroslava Jagošová (1952), Jan Karásek (1960) a Jana Karásková (1963) z Lipova, hraje muzika souboru Lipovjan z Lipova jako v B. 9.

B. 11 DO SKOKU Z VELKÉ NAD VELIČKOU
(rekonstrukce)
(1:19.44)

Muziko, do skoku!

a)

Drať ko - zu ne - bo - zí - zem,

dr - va rú - bať mo - ty - kú, že - nu bíl

mo - to - vid - lem a dom cho - díť s mu - zi - kú.

b)

Ďúp, sta - rá, Ďúp, na - jed - la sa

krúp, dyc - ky dyž si po - sko - či - la,
jed - na krú - pa vy - le - tč - la,

Tanec do skoku - skok. někdy i funty - podle taneční písňě se tančival o hodech nebo u muziky. Chlapci se postavili do kolečka před muzikanty, jeden uprostřed kola (býval to obvykle stárek, ale pokud šlo o starší muže. tak to mohl být kdokoliv), zazpíval písničku do skoku za bohaté gestikulace při zpěvu, muzika opakovala přezpívaný nápěv ve stejném tempu obvykle jedenkrát (pokud byl nápěv kratší, tak i dvakrát), na opakování nápěvu hudbou prostřední tanečník vyskakoval co nejvýše a pravou rukou uhodil vždy při výskoku o holénku nebo o opatek. Ostatní stojící v kruhu při vyskakování prostředního tleskali pravou dlaní do levé (potlesk na první dobu každého taktu). Jakmile prostřední doskákal, vstoupil do středu další a celý tanec se opakoval. Tančilo se na mnoho písni určitého rytmického charakteru, např. Vyskočil na čtyry strevíce, až mu praskly obě nohavice. Na velickém kostele sedí laštovička, Vyskočil synek, vyskočil, Sadiła sa Pepka, který vyšej hopká nebo Zajali, zajali masárovi volky atd.

Skákání prostředního:

1. takt - a: Z mírného podřepu odrazem snožmo výskok co nejvýše, levá paže vyšvihne nahoru, napomáhá k lepšímu výskoku, pravá vyšvihne až do vzpažení (vyšvihnou současně, pravá připravena k úderu). Po odrazu levá noha zůstává napjata a pravá noha se ohýbá v koleně zánožmo.

b: Úder pravicí na pravou holénku po straně nebo na opatek pokrčené pravé nohy, ihned doskok na zem, nejprve levou a ihned nato pravou nohou. Někteří staří tanečníci tvrdili, že chodidla obou nohou musí dopadnout na zem současně. Takto podobně další tanečníci. Jde o tanec prestižního rázu tj. kdo nejlépe a nejvýše vyskočí.

Pozn.: Martin Zeman v popisu tance do skoku z období před NVČ v Praze 1895 charakterizuje tanec takto: "Chlapci - šohaji stojí v kruhu před muzikanty a zpívají za doprovodu hudeců písní Vyskočil syneček, vyskočil, až sa mu palošek zatočil, při čemž v taktu dlaněmi tleskají. Vystoupí-li pak některý chlapec do kruhu a počne vyskakovati, hrají hudci druhou část do skoku (druhá část = dohrávka). Vyskakování děje se obvykle, že levá noha při odrazu z podřepu zůstane při vyskočení do výšky natažena, podle níž možno pozorovati, jak vysoko bylo vyskočeno. Pravá noha se v koleně podvrtne (poohne zánožmo) patou nahoru a o ni se pleskne pravou rukou. Brzy bývá vystřídán jiným tanečníkem, což se opakuje do několika vystřídání."

Podle Moravského Slovenska II., str. 657, je tanec označen jako Vyskakování do stropu. Josef Černík, který je původcem tohoto popisu, uvádí, že "odtud nazývají ve Velké a okolí ono vyskakování do stropu též "hópáky." Tuto poznámku připojil Černík k písni, která prý se k tomuto tanci zpívala ve Velké: Sadiła sa Pepka, kerý vyšěj hopká, kerý vyšěj, kerý nížěj, kerý doprostredka. (Podobně podle Kateřiny Holé i ve Vrbce).

Tančí členové souboru Velička z Velké nad Veličkou, sólo Vlastimil Škopík (1965) a Pavel Zemčík (1965), dále Jiří Hrbáč (1978), Jan Jagoš (1968), Martin Jagoš (1975), Stanislav Jagoš ml. (1973), Petr Maňák (1976), Dušan Prášek (1966) a Miroslav Prášek (1966), hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeřika z Velké nad Veličkou jako v B. 3, navíc Petr Pavlinec (1974) cimbál.

B. 12 KERÝ VYŠJÉJ Z NOVÉ LHOTY
(1:21.19)

Pány muziganty, kerý vyšjēj!

a)

Co je po tem dýf - ča - ty,
ked mu ro - ky prej - dú, ke - by ma - lo
sto zla - tých, o - ny sa mu zej - dú.

Pány muziganty a mne do tla!

b)

Ne - chy - taj ma za ko - le - na,
sú tam sa - mé kos - ti, eš - te vy - šěj,
eš - te vy - šěj, doj - deš do ra - dos - ti.

A ta svatá Katerina aj ze svatú Helenú
nechaly si vymalovatnýžepupkajelenú.

Tanec byl nazýván též "vyskakovaný do stropu" nebo "skákány ke tlu". Jde o "lhotácký" protějšek tance do skoku, zrekonstruovaný podle vyprávění MVDr. Vladimíra Pavlíka. Muži stáli před

muzikou a postupně se střídali ve zpěvu písní k tanci: "Kerý vyšjěj" (=do skoku). Na opakování nápěvu nebo na určitou část některých písní vyskakovali co nejvýše od země ke "tlu" - do stropu, až se dotýkali jednou rukou "tla", trámového stropu a druhou případně tleskali ještě na holeň (nejlépe se jim skákalo v krcích). Vladimír Pavlík uvádí ještě výrok gajdoše J. Sobka, který povzbuzoval chlapce ke skákání slovy: "Hnyte sa, chuapci, kerý vyšjěj" a po od- zpívání písně pokračoval: "Jách za muady až do tuy huavú trískau".

Pozn.: Technika výskoků byla patrně podobná jako ve Velké. Jak z názvu vyplývá, šlo o tanec prestižního rázu.

Tančí Petr Prášek (1960) a Vít Prášek (1971), hraje Hornácká muzika z Nové Lhoty jako v B. 6.

B.13 VERBUNKJACÍ TACÍ Z VELKÉ NAD VELIČKOU

(rekonstrukce)

(1:22.42)

Ja - cí, ta - cí, vše - li - ja - cí, chlap - ci nám
chce - li so - bě za - verbo - vat, ne - da - li

cho - ďá - ci, chlap - ci nám cho - ďá - ci,
vo - já - ci, ne - da - li vo - já - ci.

Tento tanec, zapsaný a zveřejněný Martinem Zemanem v době, kdy ještě nebyl na Hornácku obecně rozšířen verbuňk dnešního typu, se tančival jako ukázka dovednosti u muziky. Po

předzpěvu taneční písni buďto sólisty nebo dvou, tří tanečníků, někdy i celé skupiny opakovala hudba přezpívavý nápěv několikrát po sobě s mírným zrychlováním, ke konci bylo tempo už velmi rychlé.

Tanec má dvě části:

I. Předzpěv taneční písni

Tanečníci předzpěvovali první sloku před muzikou s bohatou gestikulací, s rytmickým pohupováním a přenášením váhy těla z nohy na nohu. s potlesky, gesty paží atp.

II. Vlastní tanec

Skládá se pouze z jediné figury, tzv. "zakládačky" tj. poskoků - v každém taktu dva, které jsou prováděny zakládáním jedné nohy za druhou.

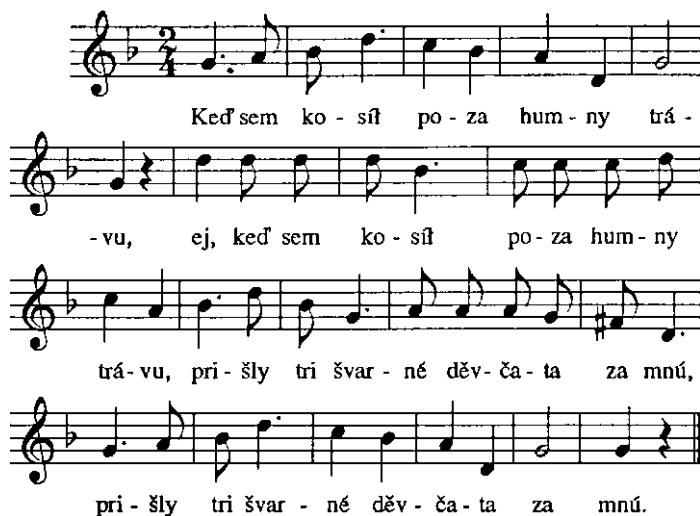
1. takt - a: CH opře přední částí chodidla pravou nohu o zem těsně za levou patu. odrazí se od země - poskočí a současně pozvedne levou nohu od země.
b: CH opře přední část levé nohy o zem těsně za pravou patu. odrazí se - vyskočí na ní a pravá noha se odlepí od země.

Tyto poskoky se opakují ve všech dalších taktech.

Pozn.: Uvolněná noha jde obloučkem zevnitř a směřuje za patu druhé nohy. Při zrychlujícím se tempu se zmenšuje oblouk zakládající se nohy až na nejmenší možnou míru. Při poskocích vyvažují chlapci pažemi v rozpažení rovnováhu těla a pomáhají si při výskocích vzpřímeným držením hrudníku. Tanec končí seskokem do stoje snožmo atp.

Tančí členové souboru Velička z Velké nad Veličkou, sólo Petr Maňák (1976) a Pavel Zemčík (1965), dále Karel Bobčík (1978). Jiří Hrbáč (1978), Jan Jagoš (1968), Martin Jagoš (1975), Stanislav Jagoš ml. (1973), Dušan Prášek (1966), Miroslav Prášek (1966) a Vlastimil Škopík (1965), hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeříka jako v B. 11.

B.14 VERBUŇK I Z VELKÉ NAD VELIČKOU
(1:23.36)

Keď sem ko - sť po - za hum - ny trá -
-vu, ej, keď sem ko - sť po - za hum - ny
trá - vu, pri - šly tri švar - né děv - ča - ta za mnú,
pri - šly tri švar - né děv - ča - ta za mnú.

Já sem jim pěkné pozdravení dal,
ej, já sem jim pěkné pozdravení dal
[: a každěj sem inší dárek podať:]

Verbuňk, čardáš, cifra, cifrování, verbování jsou nejběžnějšími používanými pojmy pro mužský improvizovaný skočný tanec z jihovýchodní Moravy. V každé části Slovácka měl poněkud jiný charakter. Na Hornácku se začal formovat jako samostatný tanec až na přelomu 19. a 20. století. Vycházel z domácích tanečních prvků jako je cifrování při svatebním nebo fašankovém průvodu, tj. ozdobné skákání chlapců v rytmu písní stejného typu jako u hornácké sedlácké. Postupně se v něm začaly objevovat prvky vojenského rázu jako srážení pat k sobě, luskání holíčkami atp.

V současné době patří k nejoblíbenějším mužským tancům na Hornácku. Především ve folklórních souborech a skupinách.

Zatímco cifrování při fašankových a svatebních průvodech, podobně jako při tanci sedlácké, vychází po stránce hudební

z domácího hudebního repertoáru, verbuňk se tančí především na písni novouherského typu. Pouze některé písni verbuňku ukazují na jiný původ.

V hornáckém verbuňku se chlapci postaví před muziku do půlkruhu a zazpívají verbuňkovou píseň ve volnějším tempu za doprovodu hudecké nebo cimbálové muziky. Muzika přehrává předzpívaný nápěv nejprve ve volnějším tempu, pak se tempo postupně zrychluje, chlapci se uvolní z držení v půlkruhu a začínají cifrovat - verbovat. U starších tanečníků se v tanci jeví úzká spojitost se zmíněnými již ciframi a cifrováním ze starších domácích tanců. Popisem hornáckého verbuňku a jeho systematickým utříděním se zabýval Cyril Zálesák, sám výborný tanečník odzemku i verbuňku ze 40. let, kuželovský rodák. Publikace vyšla pod názvem "Hornácký odzemek a verbunk". Mnohé z verbuňkových cifer popsane Cyrilem Zálesákem se tančily i v hornáckém odzemku.

Přehled hornáckých mužských cifer: cifry kročné, dupavé, poskočné, skočné a cifry zvláštních pohybových prvků.

Na jednotlivých hornáckých verbířích lze pozorovat, jak se jejich verbířské umění zčásti dědilo z pokolení na pokolení a jak se na druhé straně rozšiřovalo o další prvky, které organicky srůstaly s hornáckým stylem (srovnej tanec Jací, tací nebo staré lipovské husarské srážení pat v pomalé části verbuňku Františka Jagoše a také starobylý projev Františka Okénky z Hrubé Vrbky a primáše Martina Hrbáče).

Tančí Jan Kománek st. (1951), Jiří Mička (1945), Jaroslav Slovák (1953) a Jiří Šácha (1955) z Velké nad Veličkou, hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeříka jako v B. 11.

B.15 VERBUŇK II Z VELKÉ NAD VELIČKOU
(1:25.26)

Pred na - šim je pěk - ný stro - mek
ze - le - ný, kdo tam i - de, kaž - dý z ně - ho
od - lo - mí, aj ty, mo - ja naj - mi - lej - ší,
ta - ká si, do - káď chlap - ci
ne - u - ži - jú tvéj krá - sy.

Ani sem já nevěděla, co je zle,
kdo si koho zamiluje, nech vezme,
[: kdo si koho zamiluje může brat,
leda by ju otec, máti nechcěl dat. :]

Tančí členové souboru Velička z Velké nad Veličkou jako v B. 13,
hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeříka jako v B. 11.

B. 16 VERBUŇK Z HRUBÉ VRBKY

(1:27.14)

V Preš - pu - řeč - ku na ry - neč - ku,
tam vo - já - ci ver - bu - jú,
a já půj - dem, o - pý - tám sa,
co ně za trin - gelt da - iú.

Tančí František Okénka (1921) a Martin Hrbáč (1939) z Hrubé Vrbky, hraje Horňácká muzika Martina Hrbáče jako v B. 1.

B.17 VERBUŇK Z LIPOVA

(1:28.58)

Hu - sá - ro - vi do - bre je, nic ne -
ro - bí, len pi - je, šty - ry gro - še
na deň má, eš - tě z ně - ho mi - léj dá.

Tančí František Jagoš (1927), Stanislav Jagoš st. (1950) a Jan Karásek (1960) z Lipova, hraje muzika souboru Lipovjan z Lipova jako v B. 9.

B. 18 VERBUŇK PRES UAVKY Z LOUKY

(1:32.02)

V Preš - pu - reč - ku na ry - neč - ku,
 tam na voj - nu ver - bu - jú,
 a já půj - dem, o - pý - tám sa,
 vra - né ko - ně mně da - jú.

A oni mně povídali, že ně dají len dukát,
 škoda tebja, švarný šohajičku, škoda tebja nastokrát.

V Louce se tančival nejčastěji verbuňk Na tú svatú Katerinu, ale i na jiné písne. Chlapci zazpívali taneční píseň - jednu sloku. Muzika prehrála předzpívaný nápěv a chlapci verbovali: skákali, cifrovali atd. Zvláštností verbuňku v Louce bylo, že při tanci přistrčili doprostřed taneční místnosti lavku a při verbuňku skákali "pres uavky" nebo tančili verbuňk na lavici. Jde o určitý druh prestižního tance.

Tančí Petr Mička (1979), Ondřej Michálek (1979-1995) a David Slovák (1980) ze souboru Lipovjáneek z Lipova, hraje muzika souboru Lipovjan z Lipova jako v B. 9.

B. 19 ODZEMEK Z VELKÉ NAD VELIČKOU
(1:33.57)

Hop - sa, chlap - ci, od ze -
- me, do ty ko - ze po - že -
- ne, a já bych ty ko - ze
hnál, a - le sem sa vlč - ka bál.

Štýry koze, pátý cap, kdo vyskočí ten je chlap,
a já sem si vyskočil, eště sem sa zatočil.

Hornácký odzemek je tancem pastýřského původu. Za svého mládí jej ještě tančovali někteří pasáci na pastvě, např. syn primáše Martina Miškeříka Jaroš Miškeřík nebo Škrabánek z Velké atp. V dětském repertoáru na pastvě se objevoval ještě v polovině 20. let.

V tanečním repertoáru hornáckém se udržel pouze ojedinně díky některým vynikajícím interpretům. Ve Velké jej tančoval hudec - pištělák Tomáš Kohút 20. - 50. léta. Ale též učitel Leoš Zeman nebo syn Kateřiny Hudečkové učitel a řídící Martin Hudeček. Odzemek v podání těchto jmenovaných tanečníků se tančil vcelku ve figurálně užší podobě. Některé prvky byly přejaty z cifrování nebo verbuňku. O jeho obohacení dalšími figurami se přičinili někteří vynikající tanečníci verbuňku nebo sedlácké jako hrubovrbecký Martin Holý a pozdější generace tanečníků Luboš a Dušan Holí. Jožka Tomeš, Cyril Zálešák. Z velických tanečníků nutno jmenovat vynikajícího tanečníka odzemku ing. Jiřího

Šachu, jehož syn učitel Jiří Šacha kráčí v jeho šlépějích. Podobně též ing. Martin Hrbáč, hudec, zpěvák a tanečník, který byl známým odzemkářem už od dětství. K rozšíření odzemku na Hornácku přispěla zmíněná publikace Cyrila Zálešáka, podle které mnozí učitelé vycvičili další odzemkáře (např. učitelka Olga Pšurná ve Velké vychovala takto vynikajícího odzemkáře ing. Jura Slováka a učitel Jiří Šacha zase Petra Maňáka).

Tančí Jiří Šacha (1955) a Petr Maňák (1976), na gajdy hrají Pavel Hrbáč (1953) a Jiří Hrbáč (1978) z Velké nad Veličkou.

B.20 KONOPICE Z NOVE LHOTY (1:36.09)

Se - jem, se - jem ko - no -
a - by bo - ly roz - rost -

- pi - ce, pod sto - lém drob - ce,
- ny - ce,

ku - ra na nych zob - ce, má - lo nás,

poj - te vy, chlap - ci, me - zi nás.

Konopice jsou starým fašankovým tancem z Nové Lhoty (Lhotek). Tančily se ke konci fašankového úterku. Začínaly je tančit ženy, které se jednak k sobě postupně připojovaly a jednak naznačovaly pohybem setí konopí. V další fázi tance pak postupovaly v uzavřeném kruhu čelem do středu, držení za ruce v mírném odpažení. Kruh se otáčel doprava.

Krok otáčení:

1. takt - a: Krok levou nohou přes pravou, švih spojenými pažemi dovnitř.

b: Krok pravou nohou šikmo vpravo vzad, švih spojenými pažemi zevnitř. Takto se otáčely ženy až do konce písně.

Při některých slovech písně místo obvyklého kroku provedly dva přídupy, bylo to především na "drobce" a "zobce", pohyb kruhu se však nezastavoval. Ke konci písně přivolaly ještě další ženy, pokud nebyly všechny v kruhu. Když byly do kruhu zapojeny všechny ženy, přivolaly chlapce "pojd'te mezi nás" apod. Dva, tři muži se k nim připojili. Muzika opakovala předzpívaný nápěv v poněkud rychlejším tempu. Kolo se otáčelo stejným směrem, stejným krokem. V taktech, kde prve zpívaly "drobce" a "zobce", opět všichni přidupnou. Znovu zpívají všichni základní taneční text, za stejného pohybového doprovodu, kolo se otáčí stále vpravo, ovšem mohlo by se točit i protisměrně. Záleželo na libovůli tanečníků, kterým směrem se kolo otáčelo. Ke konci zpěvu se připojili další zpívající tanečníci mezi jednotlivé tanečnice. Muzika přehrává dvakrát v rychlejším tempu přezpívaný nápěv. Kolo se poprvé otáčí vpravo, kroky téměř běhovými, zdůrazněny opět na příslušných místech podupy, stále vykračuje na a) levá noha křížem přes pravou atd. Při druhém opakování nápěvu se kolo otáčí opačným směrem. Při otáčení kola doleva vykračuje opět levá noha, tentokrát vlevo stranou, a pravá noha kříží před levou. Takto by se mohlo ještě tančit několikrát se stále větším zrychlováním, krok se mění v běhové kroky, tanečníci výskají a dupají, aby narostly vysoké konopě.

Tančí Eva Habartová (1972), Anna Lukšíková (1980), Štěpánka Mikesková (1976), Alexandra Nagyová (1976), Marie Pomajbíková (1932), Dagmar Skálová (1976) a Petra Zemčíková (1980), Antonín Bogar (1962), Vít Dvořan (1976), Milan Frola (1974), Josef Janás (1968), Jan Mikeska (1980) a Jiří Prachař (1974), hraje Hornácká muzika z Nové Lhoty jako v B. 6.

B. 21 VERBUŇK, ZTRATENÝ (VDOVSKÁ)
A SEDLÁCKÁ Z NOVÉ LHOTY
(1:38.16)

a)

Ja su z mes - ta maj - strov syn,

já na voj - nu jít mo - sím, Je - žiš, Jo - sef,

Ma - ri - a, pre - neš - řast - ná ho - di - na.

b)

Kdo má že - nu nech dr - ží, nech dr - ží

a kdo ne - má vy - dr - ží, vy - dr - ží,

mo - ja že - na suk - ne ne - má,
ta - ko - vuč - kú, ze - le - nuč - kú,

1. 2.

a - le bu - de má - ty, jak na re - pe na - ty.

c)

Haj, haj, haj, haj, ze - le - né o -

- re - ší, kdo mi mo - ju naj - mi - lej - šju,

kdo mi len po - te - ší.

[: Haj, haj, haj, haj, zelená ohánka, :]

[: či si daľa, či nedaľa, preča si panenka. :]

d)

Mi - ko, Mi - ko, Mi - ko - vi - ce,
stra - tyl sem ju na Su - cho - ve,

1.

de si po - deľ ha - le - nu,

2.

ked sem i - šel za že - nú.

Jako se tančil ve Velké a Javorníku o svatbách husár, kterým se žertovnou formou verbovali husáři a podhusárky - muži a ženy, kteří postupně vytvářeli taneční dvojice pro taneční hru káčer, tak se v Nové Lhotě tančil ke konci fašanku zároveň s konopícemí tzv. verbunk a ztratený čili vdovská.

Verbunk plnil stejné poslání jako husár ve Velké. Postupně se měly verbovat jednotlivé dvojice, které pak v závěru společně obtančily zvláštním druhem chůze jednou kolem. Verbír, který jednotlivé dvojice verboval, vzal do rukou metlu a zahájil tanec ztratený čili vdovskou - protějšek to velického a vrbeckého káčera.

Verbunk

Tančí jednotlivé dvojice po kruhu, levým bokem do středu. D vpravo vedle CH. Uchopí se za vnitřní ruce dole, vnější připaženy. Za zpěvu taneční písně Treba som ja majstruóv syn atd. obcházejí zvláštní hopkavou chůzí v dosti rychlém tempu kolo. Na slova "Ježíš, Josef, Maria" tanečníci i tanečnice přidupnou (místo dvou kroků udělají dva podupy) a pokračují pak v hopkové chůzi až do konce. Hudba může ještě více zrychlit taneční tempo při dalším opakování jedenkrát až dvakrát. Ke konci verbunku vběhne doprostřed "nahánač" s metlou v ruce - tj. len co v dřívějším verbunku měl jednotlivé odvedence nahánět. Nyní s metlou v ruce zahajuje další část.

Ztratený - vdovská

Název vdovská označuje vlastně prostředního tanečníka, který byl podle lhotské terminologie nazýván vdovcem. Vdovec zvedne metlu do výšky a začne zpívat taneční píseň Kdo má ženu, nech drží atd. Jednotlivé dvojice ve stejném držení jako při závěru verbunkového obcházení po kruhu postupují ve stejném držení a stejně vpřed. Spojené vnitřní paže komíhají při jednom kroku vpřed, při druhém vzad. Prostřední tanečník v kterémkoliv okamžiku, ale nejčastěji až ke konci písně odhodí metlu na zem. V tom okamžiku se dvojice pustí a každá žena poskočí o jednoho tanečníka dopředu. Toho se snaží využít vdovec a chce některou ženu uchytit sám. Muž, kterého takto vyřadil z kola, se stává vdovcem, zvedne metlu, začne zpívat taneční píseň, kterou hudba ihned podchytí a takto pokračuje hra dál.

Pozn.: Tyto tři tance *konopice* - *verbunk* - *ztratený* se tančily v různě obměňovaném pořadí na závěr fašanku. Časem se na původní konopice zapomnělo, a název Tancovat konopice se přenášel i na ztratený. V nejstarší fázi tančení konopice bývaly konopice zařazeny až na konec taneční zábavy ve fašankové úterý, jakmile byli všichni účastníci taneční zábavy v kole (mohli být i dva až tři kruhy soustředné při větším počtu tanečníků), byly konopice ukončeny a fašanková zábava byla uzavřena ještě společnou závěrečnou sedláckou. Každý pár tančil takovým stylem, který odpovídal jeho věku. Takže vedle víření v polootevřeném držení jedním a druhým směrem se objevovalo držení levými a pravými boky u sebe anebo dokonce nejmladší se točili závesem za pravé a levé lokty. Tanec byl ke konci velmi bujný, v závěru se zpívaly trepanice - živé, krátké písničky, při kterých se hodně "dúpalo" a výskalo, zvláště při individuálním projevu tanečníků, kdy se tanečnice otáčela sama a tanečníci při ní podupávali a výskali. V závěru tance, kdo si troufal, mohl tanečnici vyzvednout do výšky.

Tančí jako v B. 19 kromě Marie Pomajbíkové a navíc Pavel Bajko (1914), hraje Hornácká muzika z Nové Lhoty jako v B. 6.

B.22 KONOPĚ (KONOPNÁ) ZE SUCHOVA (1:41.42)

Se - jem, se - jem ko - no -
a - by by - ly roz - rost -

- pi - ce, pod sto - lem drob - ce,
- ny - ce,

ku - ra na ně zob - ce, má - lo

nás, má - lo nás,

pod - te chlap - ci, me - zi nás.

Je to suchovský protějšek lhotáckých a vápenských konopíc. Tanec začínají tančit ženy. utvoří postupně z řetězu kruh. Jsou navzájem spojeny kapesníky. Počáteční tempo při uzavírání kruhu je volné. Hudba se připojí ke zpěvačkám, píseň se ještě jednou opakuje. Tanečnice postupují vpravo po kruhu obyčejnými kroky, na a) vykročí pravá noha vpravo po kruhu, kmih spojenými pažemi se šátečky dovnitř, na b) krok levou nohou vpřed po kruhu, kmih se šátečky vzad. Ke konci písně přivolávají mezi sebe muže, zvednou spojené paže a mezerami mezi nimi vběhne dovnitř nejméně čtyři nebo šest mužů. Muži vytvoří uprostřed těsný kroužek. Oba dva kruhy se na další přehrávku hudby otáčejí prostisměrně, ženy stále vpravo a muži vlevo. Tempo je rychlejší, krok otáčení se mění v běhový, paže žen se šátečky napjatými a složenými do trojúhelníků jsou v klidu. Muži při otáčení ve středním kroužku doleva vykračují pravou nohou přes levou. Znovu opakuje muzika v ještě rychlejším tempu, ženy běží stále svým směrem ještě rychlejšími kroky (mohly by také změnit směr), muži uvnitř (čtyři) znázorňují mezi otáčením svého kola vyzvedáváním svých sousedů výšku konopí, které by mělo ženám narůst. Tak se muži zpočátku ještě poněkud točí doleva, ale asi po dvou taktech první a třetí muž uchopí vzadu druhého a čtvrtého, kteří se vzeprou oporem o jejich ramena do vzporu, a po chvilce je pustí dole a pokračují dále v otáčení v kroužku směrem doleva.

vykračují opět levou nohou. Ke konci písně na "málo nás, málo nás" vyzvednou tytéž protějšky nebo se ve zvedání vystřídají. Nyní začíná nová série tance, ženy se otáčejí doleva ve volném tempu, na a) vykročí pravou nohou křížem přes levou, kmih se šátky dovnitř, na b) krok po kruhu levou nohou, kmih spojenými pažemi vzad. Přitom zpívají celou píseň od začátku bez hudebního doprovodu. Muži uvnitř se otáčejí volným krokem doprava. Ještě jednou zpívají, otáčejí se stejným směrem, hudba je doprovází, paže se šátky jsou v klidu, krok se změní v mírný běh i u mužů. Hudba opakuje znovu předzpívaný nápěv v rychlém tempu, ženy bez zpěvu obíhají stále doleva ve stejném držení a stejným krokem a muži po několikerém otočení doprava vyzvednou znovu druhého a čtvrtého tanečníka do výšky, chvíli je podrží nahoře a tanečnice dotočí kolo až do konce melodie. Pak obvykle následuje ještě sedlácká. Tímto tancem rovněž končil na Suchově fašank.

Tančí Vladimíra Kolajová (1961), Zdeňka Náplavová (1964), Zdena Pinkavová (1954), Jana Trachtulcová (1974), Ivana Zelinková (1969) a Ludmila Zemčíková (1945), Josef Horňák (1942), František Horňák (1948), Zdeněk Kolaja (1961) a Aleš Popelka (1967) ze Suchova, hraje muzika souboru Radošov z Veselí nad Moravou jako v B. 5.

B.23 KÁČER Z VELKÉ NAD VELIČKOU (1:44.17)

Káčer je taneční hra založená na obratnosti přebytečného tanečníka uprostřed kruhu.

Tančí jednotlivé dvojice po kruhu levým bokem do středu, CH uvnitř, D vně. CH uchopí D pravicí kolem pasu, D mu položí levou ruku ohnutou v lokti na pravé rameno. Vnější paže připázeny. Uvnitř kruhu je přebytečný tanečník - káčer. Káčer začíná zpívat taneční píseň "Kdo má ženu, nech drží" a při zpěvu této písně cifruje. CH po kruhu zpívají současně s ním. Hudba přehrává taneční píseň jedenkrát až dvakrát. Jednotlivé dvojice po kruhu postupují přeměnným krokem vpřed. Přeměnný krok je prováděn mírně natrásavě. Káčer uprostřed kruhu stále cifruje. Může přitom postupovat buďto shodně s tanečníky po kruhu nebo protisměrně. Přitom si vyhlíží tanečnicki. Hudba v libovolném okamžiku "utrhne melodii", rázně přestane hrát. V tomto okamžiku každé D poskočí o jednoho tanečníka dopředu a ten se je snaží rychle zachytit. Prostřední tanečník využívá tohoto okamžiku a snaží se některou přebíhající D sám zachytit. Tím je vyřazen jiný tanečník ze společného tance dvojic a stává se káčerem. Jde do středu kruhu, začne zpívat taneční píseň, kterou hudba doprovází. Dvojice po kruhu začnou současně se zpěvem postupovat vpřed po kruhu atp. Hudba může v libovolném okamžiku "utrhnout" melodii několikrát po sobě (např. 3x). Na každé "utrnutí" poskočí tanečnice k dalšímu tanečníkovi. Celá taneční hra se opakuje libovolně dlouho. Někdy přechází v další taneční hru, např. v "holúbka" nebo v některý kolový tanec.

Tančí členové souboru Velička z Velké nad Veličkou Jiří Hrbáč (1978), Jan Jagoš (1968), Martin Jagoš (1975), Stanislav Jagoš ml. (1973), Petr Maňák (1976), Dušan Prášek (1966), Miroslav Prášek (1966), Jiří Šácha (1955), Vlastimil Škopík (1965) a Pavel Zemčík (1965), Hana Bobčíková (1970), Pavla Bobčíková (1976), Blanka Grabcová (1978), Veronika Grabcová (1976), Miroslava Jurenová (1977), Jana Matulová (1977), Jana Prachařová (1976), Jana Staňková (1976) a Renata Trýsková (1977), hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeříka jako v B. 11.

B. 24 KÁČER Z LIPOVA
(1:45.51)

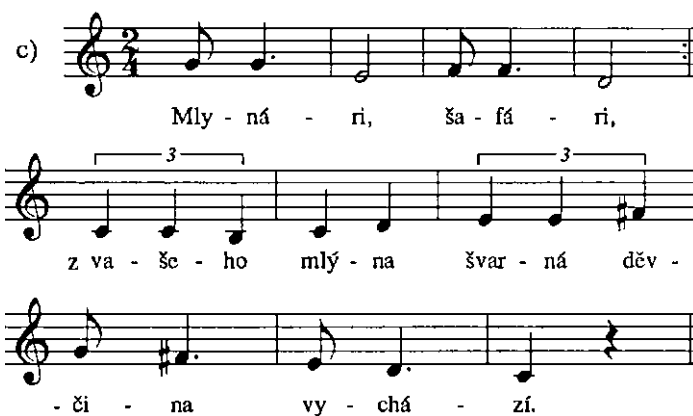
Píseň a) = B.23

b)

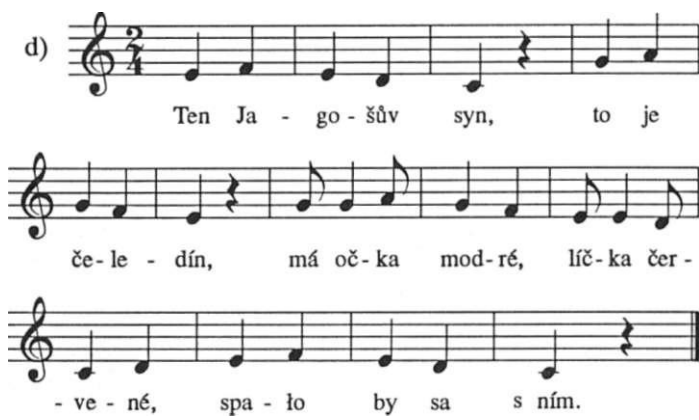

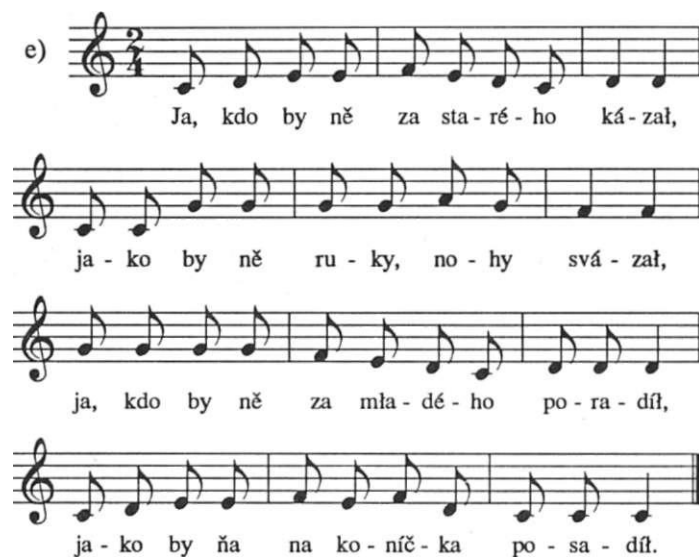
Až po - je - deš od Li - po - va
pres Ta - sov do Lho - ty a bu - deš tam
vy - kri - ko - vat, kup - te - si lo - pa - ty,
ho - já - sa, ho - já - sa, ho - já - sa.

c)

Mly - ná - ri, ša - fá - ri,
z va - še - ho mlý - na švar - ná děv -
- či - na vy - chá - zí.

d)

e)

Lipovský káčer se tančival ponejvíce na fašanek, na hody nebo o "svaťbě". Ovšem příležitostně se tančil i na obyčejných muzikách. O svatbě předcházela káčerovi hra "Na verbování" zvaná "Husár". Při této hře se postupně utvořily jednotlivé páry a "verbír", který tyto páry zverboval, pak zahájil hru na káčera. Při jiných příležitostech se začínal tančit káčer přímo nebo po některém kolovém tanci, např. po polce, špacírpolce atp. Forma

lipovské varianty káčera je ve své základní verzi podobná velické nebo vrbecké (tj. páry postupují polkově za sebou, uprostřed zpívá a cifruje "káčer" a na "utrnutí" muziky poskočí tanečnice o tanečníka dopředu). Navíc je však rozšířen lipovský káčer o sedláckou, kterou zahajuje dvojice nejbližší k muzice, navíc určená ještě organizátorem celého tance (např. stárkem). Při této sedlácké se dbá na to, aby se vystřídal postupně všichni muži z jednotlivých dvojic po kruhu. Určený tanečník si zazpívá píseň k sedlácké a tančí sedláckou a ostatní dvojice v kruhu se k sedlácké připojují. Jakmile sedláckou dokončí, zaplatí stárkovi "za poctu", která mu byla prokázána tím, že směl zahajovat sedláckou (vloží určitý obnos do širáku nebo na talíř). Takto se postupně vystřídají všichni tanečníci. Takže v této části se střídá běžný káčerový pohyb dvojic po kruhu přeměnným krokem vpřed se sedláckou vybraného tanečního páru a všech ostatních dvojic po kruhu, které se k němu připojí. Aby bylo poznat, které dvojice byly vybrány k předzpěvu sedlácké, v té dvojici se postaví D na místo CH, takže při následném káčerovém postupu dvojic vpřed přeměnnými kroky stojí uvnitř kruhu a její partner je po její pravici. Jakmile se všichni muži v předzpěvu k sedlácké vystřídají, začíná další část tance mezi káčerovým pohybem a postupem dvojic vpřed. Pořadatel (stárek) vybírá nyní před muzikou jednotlivé tanečnice, které předzpívají sedláckou a zatančí. Ostatní páry se k nim připojí. Po skončeném tanci se tanečnice, která byla vybrána k předzpěvu, vrací na místo po pravici chlapce. Takto se postupně v předzpěvu k sedlácké vystřídají všechny ženy. Peníze, které byly vybírány za sólo zpěváka na talíř, zůstávají muzikantům. Káčer po vystřídání všech tanečníků a tanečnic ve zpěvu končil valčíkem nebo polkou.

Pozn.: Káčera zahajuje obvykle cifrováním uprostřed stárek nebo některý z chlapců. Jednotlivé dvojice postupující po kruhu se při káčeru drží stejně jako ve Velké. Někdy se prý však zavěsila D levicí do pravice CH (nověji). Dvojice po kruhu postupuje při káčeru přeměnným krokem, zatímco CH uprostřed cifruje. Ovšem podle některých informátorů místo přeměnného kroku postupovali vpřed dvěma obyčejnými krůčky v taktu. Vykračovala libovolná noha. Později se dohlíželo na to, aby např. při vystoupení souboru vykračovali všichni stejnou nohou, vnější atp.

Chlapecké cifry uprostřed kruhu byly většinou odvozeny ze sedlácké a byly přizpůsobeny rytmu káčerové písně. Když muzikanti "utrhlí" náпев, poskočí každá tanečnice o tanečníka dopředu. Prostřední se snaží uchytit při této výměně tanečnici. Zbýlí CH musí dopředu a začne zpívat káčerovu píseň. Hudba může ukončit káčerovu píseň kdykoliv. Někdy utrhne i vícekrát po sobě. Každý káčer musel za svůj tanec uprostřed kruhu platit stárkovi, který za ním přišel s talířkem, pro muziku. Po určité chvíli, když se už vystřídala část tanečníků v káčeru, stárek určí některý taneční pár před muzikou, který má začít sedláckou. Muž zazpívá 1. sloku a s ním i všichni ostatní přenášejí při zpěvu váhu těla jako při běžné sedlácké. Dvojice nejčastěji při opakování nápevu víří jedním i druhým směrem a zvláště o fašanku v závěru víření zvedl tanečník tanečnici, někdy i 2x nebo 3x. Mohla se tančit i individuální taneční figura: tanečník tanečnici roztočí, sám cifruje a nakonec ji vyzvedne. Podobně i ostatní páry. Za svůj zpěv zaplatí stárkovi a jeho tanečnice se postaví na opačnou stranu. Pak se pokračovalo opět v káčeru vpřed až se dostala před muziku další dvojice, která začínala sedláckou atd.

Původní káčer se tančil v Lipově v plné šíři v 1. části tance. Jamile se začalo se sedláckými, pak tvořil káčerový náпев s postupem tanečních dvojic vpřed jen mezihru mezi další sedláckou: zpívala se káčerová píseň, ale část "nech drží, nech drží" se opakovala tak dlouho, až byl před muzikanty další pár, který stárek nebo družba určil k další sedlácké. Odpadlo zde tedy střídání tanečnic u jednotlivých tanečníků.

Podle vlastní zkušenosti o hodech v Lipově v r. 1943 vypadal káčer takto:

I. Nejprve se tančil obvyklý káčer, který zahajoval stárek nebo družba.

II. Předzpěvování sedlácké začínal určený pár - muž, k němuž se připojili všichni ostatní. Dvojice za zpěvu přenášely váhu těla obvyklým způsobem a na přehrání nápevu vířily dvojice jenom vpravo a vlevo s případným vyzvednutím tanečnice na konci. Sólista musel zaplatit muzice do dvou talířků na sobě položených. Mezi každým dalším sólem pak následovala káčerová vložka s postupem dvojic kolem až po další pár. Káčera začal zpívat družba nebo stárek, nyní se už dvojice nestřídaly. Aby se snadno

poznalo, která dvojice předtančila sólově, D se ihned po tanci postavila po levici tanečnickově. Následovala 3. část tance, kdy zase zpívaly jednotlivé tanečnice na vyzvání družby nebo stárka a platily za tanec. Po zpěvu a tanci se zase jednotlivá D vracela na svá původní místa. V závěru se tančila polka. O svatbě se tančil tento tanec od oběda až do večera. Jako předzpěv k sedlácké se vybíraly žertovné a satirické popěvky - jak tomu o svatbě obvykle bývá. Celou hru řídil od začátku až do konce svatební družba, který takto vybíral do dvou talířků do sebe vložených za zpěv od jednotlivých tanečníků pro muzikanty.

Tančí a hrají členové souboru Lipovjan z Lipova, sólo Ladislav Jagoš (1952), dále Roman Hořák (1976) a Lenka Grombířová (1973), Hynek Chrenčík (1972) a Věra Jagošová (1966), Miroslav Jagoš (1974) a Jitka Černožorská (1976), Jiří Joch (1976) a Ivana Daňková (1975), Josef Machálek (1968) a Renata Slezáková (1972), David Maňák (1976) a Olga Machalová (1971), Miloš Maňák (1968) a Andrea Ovečková (1977), muzika jako v B. 9.

B.25 ŽABSKÁ Z VELKÉ NAD VELIČKOU (1:50.07)

Letí čápka, čáp za ňú,
čápka spadla, čáp na ňu.

Žabská se tančívala o svatbách nebo o fašanku. Dva muži si zazpívali nejprve taneční píseň a při zpěvu se už rozmísťovali přeměnnými kroky atd. do postavení proti sobě. Hudba opakuje ve volném tempu nápěv několikrát po sobě. Muži se začínají k sobě blížit skoky snožmo v hlubokém předklonu, paže napřaženy k zemi (dva skoky v taktu). Jakmile se k sobě přiblíží, jeden utvoří podpor dřepmo a za poskakování ve stejném rytmu se snaží prolézat mezi rozkročenýma nohama druhého muže, který jej přeskakuje v předklonu, paže napjatý k zemi. ve stejném tempu stále dvěma poskoky v taktu. Jakmile první prolezl, otáčejí se oba muži poskoky v hlubokém předklonu znovu čelem k sobě a opět se přeskakují, nyní může prolézt druhý. Jakmile se přelezli, poskakují pozpátku hýžděmi k sobě, opět paže napřažené k sobě. Několikrát na sebe narazí hýžděmi a v postoji zády k sobě se začínají pozpátku podlézat, nejdříve jeden za stále stejných poskoku. Jakmile se přelezli, otočí se zády k sobě a začínají se znovu přelézat pozpátku. Takto se to několikrát opakuje, dvojice se otočí čelem k sobě, jeden přelézá rozkročmo druhého, spodní se dostane až do podpora ležmo, vrchní ve stojí rozkročeném (pažemi se opírá vně svého protějšku o zem), a takto se přelézají až případně na sebe spadnou a tanec končí. Všechny pohyby tance jsou vlastně zaměřeny k jeho obsahu. Taneční skladba je závislá na nápaditosti jednotlivých dvojic.

Tančí Jan Kománek st. (1951) a Jiří Mička (1945), hrají členové Cimbálové muziky Jarka Miškeříka, Jan Kománek ml. (1975) prim, Martin Kománek (1977) housle-terc, Zdeněk Maňák (1975) housle-kontr a Radim Kovárník (1975) kontrabas.

B. 26 TREFA Z LIPOVA
(1:51.14)

Je to taneční hra v obratnosti. Tančí 3 CH v postavení čelném. Prostřední CH má na hlavě klobouk. Krajní mají napřaženy vnitřní paže nad hlavou prostředního. Prostřední CH začne zpívat píseň "Je trefa, není trefa" s obvyklou hornáckou gestikulací. Muzikanti přehrávají píseň k tanci několikrát. Prostřední se snaží dělat, že hladí jednoho nebo druhého z krajních tanečníků. Vše se děje přesně rytmicky v taktu písně. Pak se otočí k druhému chlapci a hladí jej, někdy i vícekrát po sobě atp. V nestřeženém okamžiku se prostřední snaží místo pohazení uštědřit krajnímu CH políček. Ten na to musí reagovat tím, že se mu snaží z hlavy shodit klobouk. Prostřední se zachraňuje rychlým dřepnutím nebo jakýmkoliv úhybem před ranou krajního. Jestliže se podaří krajnímu "širák" prostřednímu shodit, vymění si spolu místa, nový prostřední tanečník si posadí klobouk na hlavu, začne zpívat taneční píseň s bohatou gestikulací, při které začíná "hladit" střídavě pravého a levého CH. Samozřejmě v nestřeženém okamžiku se mu snaží vlepit políček. Hudba opakuje předzpívaný nápěv tak dlouho, pokud se nepodaří opět někomu srazit prostřednímu klobouk z hlavy. Když se hra již několikrát opakovala a tanečníci by už chtěli hru ukončit, při sražení klobouku prostřednímu zvolá ten, kterému se to podařilo: "Trefa je!".

Tančí Hynek Chrenčík (1972), Ladislav Jagoš (1952) a Josef Machálek (1968) ze souboru Lipovjan z Lipova, hrají členové Slovákého knížku v Brně Josef Pokorný (1959) prim, Václav Štěpánek (1959) housle-kontr a Ladislav Bulíček (1945) kontrabas.

B. 27 HOJAČKY Z VELKÉ NAD VELIČKOU
(1:52.23)

(a dále: sedáčky stojáčky, pískačky,
mlčáčky, falešňáčky, za nama chodáčky.)

Hojačky jsou žertovnou hrou CH s muzikanty. CH se postaví v půlkruhu nebo v hloučku před muziku a za bohaté gestikulace zpívají 1. sloku písně "Zahrajte nám, muzikanti, stojáčky". Muzika opakuje předzpívaný nápěv v té poloze, kterou jim zpěváci určili. Pak jim zazpívají znovu další sloku písně, ve které jim určí, jak mají hrát, např. čapačky, mlčáčky, pískačky, chodáčky, ležačky, falešňáčky, za nama utěkačky, nebo cifrovačky atp. CH ovšem musí vždycky provádět to, co po muzice žádají, takže když jim zavelí, aby zahráli "čapačky" musí si chlapci také dřepnout a muzika hraje před nimi také v dřepu atd.

Tančí členové souboru Velička z Velké nad Veličkou jako v B. 11,
hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeřika jako v B. 11.

B. 28 JATELINKA (DO VČELÍNKY) I
Z VELKÉ NAD VELIČKOU
(1:54.49)

Tančí trojice v postavení čelném, CH uprostřed a po stranách 2 D. Drží se za vnitřní ruce v připažení. Někdy bývají spojeni mezi sebou vyšívanými šátečky.

1. - 8. takt: Dvojice přenáší za zpěvu taneční písň váhu těla vpřed na pravou nohu (a), kmih spojenými pažemi vpřed a vzad, na levou nohu (b), kmih spojenými pažemi vzad. Pohyb je houpavý, druhá noha nepřisouvá.

Ve druhé části tance následuje podtáčení obou dívek běhovými krůčky pod zvednutými spojenými pažemi a probíhání brankami střídavě pravá a levá D:

9. - 10. takt: Trojice zvedne vnitřní spojené paže. zatímco CH stojí obě D se podtácejí čtyřmi běhovými krůčky pod zvednutými pažemi dovnitř (pravá doleva, levá doprava).

11. - 12. takt: Nyní vbíhá pravá D do branky mezi CH a levou D a 4 běhovými kroky proběhne až na své místo. CH se podtáčí 4 kroky za nimi. Levá D vyšlapává 4 krůčky na místě.

13. - 14. takt = 9. - 10. taktu. (Obě D se podtáčí dovnitř pod zvednutými pažemi 4 běhovými krůčky.)
15. - 16. takt: Levá D vbíhá do branky mezi CH a pravou D a obíhá ho 4 běhovými krůčky až na své místo. CH se za ní 4 běhovými krůčky podtáčejí až do původního postavení. Pravá D vyšlapává 4 krůčky na místě. Tanec se může několikrát opakovat, nyní už bez zpěvu, jen za hry hudeců.

Tančí členové souboru Velička z Velké nad Veličkou: Martin Jagoš (1975), Jana Matulová (1977) a Jana Staňková (1976), Stanislav Jagoš ml. (1973), Hana Bobčíková (1970) a Miroslava Jurenová (1977), Petr Maňák (1976), Pavla Bobčíková (1976) a Veronika Grabcová (1976), Vlastimil Škopík (1965), Blanka Grabcová (1978) a Marie Jandziková (1978), hraje Cimbalová muzika Jarka Miškeříka jako v B. 11.

B. 29 JATELÍŇKA (DO VČELÍŇKA) II Z VELKÉ NAD VELIČKOU (1:55.49)

Píseň jako v B. 28.

Tančí pětice v řadě. Uprostřed CH, z každé strany 2 D. Drží se za vnitřní ruce. CH s prvními D po pravé a levé ruce je uvnitř spojen ještě vyšívaným šátečkem.

1. - 4. takt: 4 přísunné kroky vpřed, vykročí pravá noha. Přísunné kroky jsou doprovázeny kmihy spojených paží při každém kroku vpřed a vzad.
5. - 8. takt: 4 přísunné kroky vzad, vykračuje levá noha. Kroky jsou provázeny kmihy spojených paží při každém kroku vzad a vpřed.
9. - 12. takt: D po pravici chlapcově, vedeny první obloučkem, vbíhají běhovými krůčky do brány pod šátkem mezi CH a první D po levici. CH a obě D po levici přeshlapují stejnými krůčky jako podbíhající D na místě. První pravá D po vběhnutí pod branku obíhá okolo CH, vede za sebou i 2. D a nakonec se

za nimi podtáčí i CH. Dívky dobíhají až na své místo a CH se přetáčí do původního postavení. Nyní začíná podbíhat levé dívčí křídlo vedeno krajní D, která v taktech 13. a 16. obloučkem vbíhá do branky mezi CH a D po jeho pravici (pod šátkem), vede za sebou další D a nakonec i CH, který se podtáčí opět do původního postavení. Obě D po pravé straně CH, které nyní nepodbíhají, přešlapují na místě ve stejném rytmu.

Celý tanec se může několikrát opakovat podle hry hudeců. Druhá část tance (podbíhání pod brankami) se může ještě jednou opakovat, hudba ji může opakovat několikrát po sobě, případně může i zrychlit tempo obíhání.

Tančí členové souboru Velička z Velké nad Veličkou: Dušan Prášek (1966), Hana Bobčíková (1970), Pavla Bobčíková (1976), Veronika Grabcová (1976) a Miroslava Jurenová (1977), Pavel Zemčík (1965), Blanka Grabcová (1978), Jana Prachařová (1976), Jana Staňková (1976) a Renata Trýsková (1977), hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeříka jako v B. 11.

B. 30 JATELÍKA (DO VČELÍKA) III Z VELKÉ NAD VELIČKOU (1:56.49)

Píseň jako v B. 28.

Tančí děvčata, 10 - 12 (někdy méně i více) v řadě, držení za vnitřní paže. První a poslední D v řadě jsou spojena se svými sousedkami vyšíváním šátečkem.

1. - 4. takt: DD postupují buď 4 přísunnými nebo 8 drobnými krůčky (začíná pravá) vpřed. Střední jen nepatrně vpřed, krajní uzavírají postupně řadu do půlkruhu.
5. - 8. takt: Stejnými krůčky se vracejí zpět do původního postavení v řadě. Vykračuje opět pravá noha.
9. - 16. takt: První D zprava vyběhá vpřed po kružné dráze k první dívce zleva, která ji postupuje s celým levým křídlem několika krůčky vstříc. Jakmile se setkají, utvoří první D zleva se svojí

sousedkou zvednutím spojených paží se šátkem bránu, kterou probíhá levá D běhovými krůčky (dva v taktu) a vede za sebou celý řetěz děvčat. Po proběhnutí branky běží zpět na své místo. Poslední D v řadě (jedna z branařek na levém křídle) se po proběhnutí podtočí do původního postavení.

Takt 9. - 16. se ještě jednou opakuje. Nyní vbíhá první D z levého křídla do branky tvořené pravým křídlem (1. a 2. D), podbíhá brankou, vedouc celý zástup děvčat za sebou a vrací se zase na své původní místo. Po dokončení podbíhání se jedna z branařek na pravé straně musí podtočit.

Pozn. Podobně jako u předcházející verze jatelinky u této rejovité formy může hudba opakovat podbíhání i několikrát za sebou, tzn. místo 16 taktů může zahrát i 32 taktů.

Tančí členky souboru Velička z Velké nad Veličkou Hana Bobčíková (1970), Pavla Bobčíková (1976), Blanka Grabcová (1978), Veronika Grabcová (1976), Marie Jandzíková (1978), Miroslava Jurenová (1977), Jana Matulová (1977), Jana Prachařová (1976), Jana Staňková (1976) a Renata Trýsková (1977), hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeříka jako v B. 11.

B. 31 JATELINKA (DO VČELÍNKY) IV Z VELKÉ NAD VELIČKOU

(1:57.58)

Píseň jako v B. 28.

1. varianta

Tančí CH a D střídavě (D po pravici CH) v kruhu čelem do středu. Všichni tanečníci se uchopí za ruce.

1. - 8. takt: Přenášení váhy těla za zpěvu písně, a) vpřed na pravou nohu a současně kmit spojenými pažemi všech do středu kruhu, b) vzad na levou nohu, současně kmit spojenými pažemi vzad. Nohy jsou na místě. Takto až do konce 8. taktu.
9. - 10. takt: Všichni se pustí. CH se zavěsí za pravé loky s D a zatočí se s ní čtyřmi běhovými kroky o 360° do kruhu. Vykračuje pravá noha (všichni se vrátí na místo). Pustí se,

nyní se CH natočí k D po levé straně, zavěsí se s ní za levé lokty a zatočí se s ní 4 běhovými kroky o 360°.

11. - 12. takt = 9. - 10. taktu.

13. - 14. takt = 9. - 10. taktu.

15. - 16. takt = 11. - 12. taktu (zátočky se opakují až do konce této části tance).

2. varianta

Postavení a držení jako v 1. variantě.

1. - 8. takt: Přenášení váhy těla střídavě na pravou nohu vpřed a levou vzad s doprovodnými kmity spojených paží jako v 1. variantě.

9. - 12. takt: CH se natočí k levé D (všechny dvojice jsou čelem proti sobě, CH pravým, D levým bokem ke středu).

Následuje částečný řetěz střídavým podáváním pravé a levé ruky svým protějškům:

9. takt: Dvojice v držení za pravé ruce. postoupí dvěma běhovými krůčky vpřed, D proti hodinovým ručičkám, CH ve směru hodinových ručiček. Obejdou se kolem pravé ruky a pustí se.

10. - 12. takt: Nyní každý podá levou ruku svému novému protějšku a dvěma běhovými krůčky opět postoupí dál ve směru své běhové dráhy. Na konci taktu se pustí levicemi a s dalším svým protějškem si podají pravé ruce a otočí se 4 běhovými krůčky o 15° kola. Na konci je D levým bokem a CH pravým bokem do středu. Pustí se.

13. - 16. takt: Zpětným směrem se podobným způsobem vracejí zpátky. Tzn. v 13. taktu si podají se svým protějškem levé ruce a dvěma kroky se obejdou. D proti hodinovým ručičkám, ve 14. taktu si se svým protějškem podají pravé ruce a 2 běhovými krůčky postoupí vpřed a v 15. a 16. taktu si s dalším protějškem podají opět levé ruce a 4 běhovými krůčky se otočí zase 15° až do původního postavení v kruhu.

Takt 9. - 16. se ještě jednou opakuje.

Pozn.: Tuto verzi a ještě další zapsala Lucie Bakešová podle Kateřiny Hudečkové-Zemanové ve Velké nad Veličkou v době kolem Národopisné výstavy československé r. 1895.

Tančí členové souboru Velička z Velké nad Veličkou: Jiří Hrbáč (1978), Jan Jagoš (1968), Stanislav Jagoš ml. (1973), Petr Maňák (1976), Dušan Prášek (1966), Miroslav Prášek (1966), Vlastimil Škopík (1965) a Pavel Zemčík (1965), Hana Bobčíková (1970), Pavla Bobčíková (1976), Blanka Grabcová (1978), Veronika Grabcová (1976), Miroslava Jurenová (1977), Jana Matulová (1977), Jana Prachařová (1976) a Jana Staňková (1976), hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeříka jako v B. 11.

B. 32 FAŠANKOVÝ PRŮVOD
Z VELKÉ NAD VELIČKOU
(1:58.53)

a)

Fa - šan - ku, fa -

- šan - ku, fa - šan - ku, fa - šan - ku,

ej, už je fa na má - le.

[: Jako tej rosenky :] ej, na zelenéj trávě.

b)

Kruš - pán - ku, kruš - pán - ku,
ze - le - ný kruš - pán - ku,
ne - bu - dem ta no - sit,
e - nom do fa - šan - ku.

Už sa fašank krátí, už sa nenavráti,
staré baby lajú, že sa nevydajú.

Veselo, muziko, veselo ňe hrajte,
šak já vám zaplatím, nic sa nestarajte.

Kdo nemá galánku na koniec fašanku,
ani met nebude, pretože púšť bude.

V souvislosti s verbuňky jsme se zmínili o jednom z domácích pramenů pohybové motiviky tanečníků. Je to zdobená - cifrovaná chůze, prokládaná různými poskoky, skoky, zadupáním, zatleskáním v rytmu písní charakteru sedláckých, která se objevuje při každé příležitosti, kdykoliv kráčejí chlapci s hudci za zpěvu písní např. fašankových, hodových, svatebních atd. Některé skočné prvky jsou drobnějšího charakteru, více přízemní, jiné jsou většího rozsahu. Zhusta se objevuje kromě zadupání i výskok a sražení pat k sobě, lusknutí prsty na holenky, zatleskání, zavýsknutí

(zajuchání) atp. Podobné prvky se objevují v sólovém chlapeckém projevu při sedlácké. Hudecká hudba podtrhává původní starobylý charakter cifrování, zatímco dechovka, která se v ostatních obcích v této souvislosti objevuje, celý taneční projev zjednodušuje a zplošťuje snad i proto, že místo tanečního rytmu sedláckých se objevuje pochodové tempo.

Tančí členové souboru Velička nad Veličkou: Jiří Hrbáč (1978), Jan Jagoš (1968), Martin Jagoš (1975), Stanislav Jagoš ml. (1973), Jan Kománek st. (1951), Petr Maňák (1976), Dušan Prášek (1966), Miroslav Prášek (1966), Jiří Šácha (1955), Vlastimil Škopík (1965) a Pavel Zemčík (1965), hraje Cimbálová muzika Jarka Miškeříka jako v B. 3 kromě Petra Galečky.

C. LUHAČOVSKÉ ZÁLESÍ

(2:05.59)

O tancích z Luhačovského Zálesí

Luhačovské Zálesí je přechodnou oblastí mezi Slováckem, Valašskem a Hanou. Hranice vede přibližně od vlárské trati v úseku od Újezdce u Luhačovic a Bojkovic směrem severním až po trať z Otrokovic do Vizovic. Střediskem oblasti uprostřed mezi oběma tratěmi jsou lázně Luhačovice. Východní hranice Zálesí se blíží k bývalému okresu valašskoklobouckému (ke Slavičínu). Západním směrem pak k Uherskému Brodu. V okolí Zlína navazuje Zálesí na Zlínsko a v okolí Uh. Brodu na Dolňácko. Jako v každé přechodné oblasti, i na Zálesí lze v tanci a zpěvu pozorovat vlivy oblastí sousedních. Od Bojkovic jsou to vlivy Moravských Kopanic. Na východ valašské, směrem severozápadním od Tlumačova a Otrokovic vlivy hanácké. Na západě a jihu vlivy slovácké. Je to patrné na melodice i rázu písní, zvláště tanečních, a na nástrojovém složení i stylu hry hudby (v okolí Březnice Janáček objevil ještě koncem minulého století výborného cimbalistu Kaláče). Jinak hrávala např. v okolí Slavičína tři až pětičlenná kapela hudecká. V poslední fázi životnosti lidových tanců na Zálesí (od konce první světové války až do konce třicátých let, někde až do padesátých let) doprovázela lidové tance dechovka, která se večer u zábavy doplňovala o nástroje smyčcové. Tak tomu bylo v Provodově podle sdělení kapelníka dechovky - štrajchu a současně výborného zpěváka a tanečníka Aloise Slovákova (nar. 1892). Výzkum u něho byl prováděn v letech 1971 - 1973. Alois Slovák byl pamětníkem i staršího nástrojového obsazení hudby - např. slyšel hrát cimbál o svatbě v Březůvkách. Slovákova dechovka hrávala na Luhačovicku a po celém Zlínsku. Rovněž jednotliví muzikanti se sdružovali z několika blízkých i vzdálenějších obcí. Podobných kapel bylo na Luhačovsku více.

Po prozkoumání kolem padesáti obcí ve vymezeném území byla zjištěna existence všech základních tanečních druhů téměř po celém Zálesí. Tančily se zde tance točivé, figurální, obřadní i četné tance mužské rázu tanečních her i s ohlasem cifrování (Velký Ořechov), popř. s ohlasem zbojnického tanečního projevu z moravsko-slovenského pohraničí. Totéž se jeví podle Josefa

Černíka, významného sběratele lidových písní na Zálesí, i v lidových písních.

Nejdůležitější z tanečních druhů byly tance točivé. Ve všech částech Zálesí (s výjimkou snad území na pokraji Hané) se tančily tance točivé. Liší se od sebe jak názvy, tak i některými písněmi. V některých záleských obcích, které měly spád ke slováckému Dolňácku, jsou taneční písně blízké tomuto regionu. Naopak písně v sousedství Valašska přejímají určité znaky této oblasti. V blízkosti regionu Slovácka je točivý tanec v jednotlivých obcích označován hlavním názvem "sedlcká", ve druhém případě v sousedství Valašskokloboucka a Vizovska "točená". V blízkosti Zlína (Kudlov, Březnice) se blíží točivý tanec Bartošem popsané zlínské "kúlané". Takto uváděl např. příbuznost točivého tance z Březnice u Zlína s "kúlanou" místní rodák a pamětník J. Hanačík, pozdější řídící. Podle jeho sdělení i podle Bartoše bydlel v minulém století na kudlovských pasekách i v celém kraji proslulý gajdoš.

Přesto se však názvy místního točivého tance v jednotlivých obcích navzájem mísily. Často se používaly oba názvy: sedlcká-ý nebo točená-ý (Hřivínův Újezd). Jindy se připojoval název, odvozený od některé charakteristické taneční figury: podtáčaná-ý (tamtéž, Biskupice), skákavá-ý (podle skočného kroku při víření, který je pro Zálesí ve střední a východní části typický), šátečková-ý (podle šátečku, pod kterým se podtáčelo v pravidelných intervalech mezi vířením buď jen D nebo střídavě CH i D nebo oba současně). Další názvy se odvozovaly od obcí např.: sedlcká - točená - dobrkovská (z Dobrkovic). V Březnici a na Březnických Pasekách to byla již zmíněná točená - gúlaná. V Ludkovicích čapaná, na Petrůvce, v Březůvkách, Kladné, Lipině, Vlachovicích čardáš. Ve Zlámanci aj. se ujal m.j. název záleská, ve Svárově hopaná (od vyzvednutí tanečnice), v Žilině kromě čardáše i točák, ve Starých Luhačovicích vrtěná nebo čapaná atd. Tolik názvů a přece si jsou určitým způsobem jednotlivé druhy tohoto tance blízké. Úzká příbuznost je především mezi tanečními písněmi a stylem hry. Často tatáž píseň se zpívá na více místech (Pod kopcem Hostýnem hospoda malovaná - o zajaté dceři anglického krále). U sedlckých z Dolska je to např. píseň U Hradišťa stojí šibeničky, známá i na Slovácku. Pro Pozlovce je podle prof. Antonína Václavíka typická píseň Hore Provodovem

veliká povodeň. Podle pana Slováka z Provodova se zde zase nejčastěji zpívala píseň Hore dědinú voda běží...

Luhačovské točené - sedlecké - záleské - podtáčané atd. se však velmi diferencovaly co do tanečního kroku víření. Základní držení dvojice při tomto víření je jednak starší - polootevřené, jako u sedláckých atp., jednak bočné (podrobněji viz u popisu jednotlivých tanců). Z kroků víření tedy rozeznáváme u jednotlivých tanců: krok "zvrтанý" - provedený zvrtem na výkročné - obvykle vnitřní noze: krok "poskočný" - vlastně vygradovaný krok zvrтанý do kroku poskočného různého rozsahu výšky i délky. Oba dva kroky se tančí vždy jeden v taktu. Čím je držení těsnější, tím je krok kratší (Zlámanec - manželé Říhovi, postavení pravými boky u sebe. vnější paže spojeny jako u valčíku, podrobný popis viz dále). V Častkově na pokraji Slovácka se při kroku poskočném více pokrčovala druhá noha. Podobně v Provodově, kde se dvojice drží za lokty a vzdálenost jednotlivých tanečníků od sebe je větší. Tanečníci v tomto případě opisují větší kruh při víření a proto je krok delší, odraz mocnější a pokrčení druhé nohy větší (podle pana Slováka museli skákat "jak srny"). Na Zálesí se při točivých tancích v bočném postavení někdy i v polootevřeném držení víří pouze doprava. V některých obcích (Provodov) se střídá víření vpravo s vířením vlevo. V tom případě se pak noha výkročná nemění (viz popis). V závěru víření se objevuje v Provodově rovněž prvek velmi starobylý, který byl zaznamenán až na Vsetínsku v Jasenné, kde se tomuto prvku říká "vědmó". Tanečník na znamení, že tanec končí, zvedne pravou ruku nad hlavu tanečnice, která se na místě ještě několikrát rychle sama otočí kolem vlastní osy krokem jako při víření. V případě Provodova jde někdy i o širší taktový úsek této figury - je to vlastně individuální projev tanečníka a tanečnice, při kterém se tanečnice otáčí uvedeným krokem pod vztyčenou levicí tanečnickovou. Tanečník přitom buď klidně stojí nebo pohupuje napjatou levicí nahoru a dolů nad hlavou otáčející se dívky. Pokud je tato figura samostatná v delším časovém rozsahu, provádí se obvykle ihned po víření doprava.

Krokem zvrтанým v polootevřeném držení s vířením vpravo i vlevo předváděl točenou z Pozlovic prof. Antonín Václavík v padesátých letech v etnografickém semináři v Brně. Podotkl, že u mladší generace je tento krok prováděn skočně a že při víření

doleva ukončí se víření přeskokem tanečnice přes napjatou levou ruku tanečnickovu, tanečník ji přitom určitým způsobem dopomáhá. Tanečnice pak oběhne tanečníka až na své původní místo po jeho pravici. V Pozlovicích se rovněž po společném víření tančí individuální projev tanečníka a tanečnice, D se otáčí na místě nebo mírně po kruhu jako při kulané a CH ji následuje podupáváním a některými stylem tomuto kraji odpovídajícími ciframi (viz popis).

Mladší druhy točivých tanců ze Zálesí jsou založeny buďto na kroku chůze určitým způsobem vypérované nebo vláčněji provedené (podtácaná I., sedlcká - podtácaná, točená - podtácaná z Biskupic) nebo na rychlých krocích přízemního běhu. Někdy bývá tento krok zdůrazněn v první době taktu mírným přídupem, až napadnutím shora na celé chodidlo (Biskupice, Ludkovice).

Co do figur a jejich počtu nejsou všechny druhy záleských tanců stejné. Nejjednodušší forma tance je předzpěv taneční písně v několikerém postavení a držení (viz popis). Doprovodný pohyb při zpěvu taneční písně je provázen přenášením váhy těla vpřed na vnější nohy (liché takty), vzad na vnitřní nohy (sudé takty). Pro Luhačovské Zálesí je charakteristické přenášení těla s dvojnátřesení jak v sudých, tak v lichých takttech.

Druhou figuru základní formy tance tvoří společné víření dvojice na místě. Způsob držení, směr otáčení i druh kroku viz u jednotlivých popisů.

Víření bývá prokládáno podtáčením střídavě CH a D nebo obou společně pod spojenými pažemi, v nichž se obvykle drží šátek. Krok podtáčení je tentýž jako krok víření. Někdy při podtáčení uchopí CH šátek pravou rukou (změní držení).

Toto podtáčení většinou nahrazuje individuální projev tanečníka a tanečnice, tj. samostatné otáčení dívky krokem jako u víření a příslušný chlapecký projev, který se v některých družích doposud tančí (viz popisy). Lze tvrdit, že významnou rekvizitou při sedlckých točených atd. ze Zálesí je šáteček, kterým bývají spojeny buďto vnitřní paže tanečníka a tanečnice při předzpěvu anebo jej drží D v pravé ruce a při tanci s CH jej uchopí společně vnějšíma rukama (CH levou, D pravou).

Zvláštním druhem točené, tančené s rekvizitou, je točená s obuškem z Pozlovic a Podhradí. Připomněla ji v roce 1908 A. Václavíkovi Františka Kolaříková z Pozlovic. Podle jejího sdělení musel být mladík, který chtěl tento tanec tančit, "moc

hypký a ryzný", tj. pružný a rychlý, a který "uměl s valaškou i ženou zacházet". Jde prakticky o druh staré pozlovické točené v polootevřeném držení, kterou tančil muž s valaškou - obuškem v ruce. Použití obušku dodalo tanci dynamičtějšího a dramatictějšího rázu, zvláště ve třetí figuře, kdy tanečník a tanečnice tančí odděleně. Jde o individuální figuru, při které se D otáčí na místě a CH okolo ní posakuje ("hajdučuje"). V tomto případě jde zřejmě o tanec, ve kterém se objevují prvky mužského tance typu odzemku, podobně jako na moravsko-slovenském pomezí. Že mohlo jít o nějakou reminiscenci na mužský tanec typu zbojnického, odzemku nebo hajducha, o tom svědčí i široký zbojnický opasek, který se u starého záleského kroje při tanci používal.

Točivé tance patří k nejzávažnějšímu tanečnímu druhu, který se v celé této oblasti tančil.

Ucelený obraz o lidových tancích a jejich družích v okrese zlínském bylo lze utvořit na základě novodobých sběrů lidových tanců prováděných na popud prof. A. Václavíka a sběratele Joži Černíka Státním ústavem pro lidovou píseň v Brně od padesátých až do konce let osmdesátých tohoto století. Na základě těchto výzkumů byla teprve zjištěna existence všech základních tanečních druhů na Zálesí, jak na ně oba uvedení badatelé této oblasti poukázali. Prof. A. Václavík ve své knize Luhačovské Zálesí, uvedl podrobný seznam tanců figurálních, tj. tanců mladšího původu. Mezi nimi jsou četné tance, které známe jednak na Vizovsku a Valašskokloboucku, jednak na Fryštátsku, Uherskobrodsku i hradišťském Dolňácku. Tance uváděné prof. A. Václavíkem se podařilo při několika výzkumech v lokalitách jím uváděných doplnit o podrobnější pohybové nebo hudební záznamy. V dalších obcích Zálesí, které prof. A. Václavík neuvádí, byly zjištěny nejen tytéž druhy, ale i tance další, takže celkový počet figurálních tanců a tanečních her typu hubičkového nebo mlynářského kola dosahuje kolem tří set tanců.

Tance točivé se objevovaly na Luhačovském Zálesí zhusta i ve funkci obřadní (tanec na konopě atp.). V novější době se v tanec na konopě zúžil pouze na vysoké vyskakování při polce.

Poněvadž původní hudecké nebo cimbálové hudby nebo i štrajchy, kombinované s několika dechovými nástroji, na Luhačovském Zálesí zanikly, nahradily je hudby dechové.

C. 1 TOČENÁ S OBUŠKEM Z POZLOVIC A PODHRADÍ
(rekonstrukce Zdenka Jelínková podle prof. A. Václavíka)
(2:06.04)

Rú - bal Haj - čár o - bu - šen - kem
bě - ža - la k něm Ma - ry - šen - ka

1. ja - vo - ři - nu, 2. přes bo - ři - nu,

střeh - la ov - ce s Haj - čá - řeč - kem

do rá - na, o - šá - la - ná Ma - ry - neč - ka

Dohra

pla - ka - la.

Rači já mám svou ženu než Marušku,
dám si já ju vymalovat na obušku,
[: na obušku přivázaná šnorečka,
lepší moja Hajčárka než Maruška:].

Tanec zjistil prof. A. Václavík v Pozlovicích v r. 1908 od Františky Kolaříkové. Píseň zapsal Josef Černík v Podhradí (viz Záleské písně, č. 438). Zpívala Anna Gergelová z Podhradí.

Podle sdělení prof. Václavíka ústně i podle záznamů v Luhačovském Zálesí, oddíl Tanec (str. 493), prý při tomto tanci "musel býti mladík moc hybký a ražný, to je pružný a rychlý, který uměl s valaškou i ženou zacházet."

Podle charakteru písně jde patrně o druh točené, kterou tančil muž s valaškou - obuškem v ruce. Tempo je dynamické a podle sdělení A. Václavíka po pohybové stránce tanec vycházel z pozlovické točené. Použití obušku, zvláště ve třetí figurě, kdy tanečník a tanečnice tančí odděleně, způsobilo, že tanec působí poněkud dojmem zbojnického tance. Nápěv písně se ve 2. části podobá slovenské písni "Moja milá zadrímala".

Tančí dvojice před muzikou. Tanec zahajuje tanečník předzpěvem. Obušek drží v levé ruce. Tanečnice stojí opodál a sleduje zpívajícího tanečníka. Čeká na pokyn, kdy se má k tanečníkovi připojit.

Zpěv první sloky.

Tanečník v rytmu zpívané písně přenáší váhu těla z nohy na nohu a gestikuluje pažemi. Občas přidupne a ke konci předzpěvu k němu na zatleskání přibíhá tanečnice. Na místě u jeho pravého boku se dívka dvakrát otočí doprava krokem skočným (vygradovaným zvrtem): odrazem a výskokem v předtaktí z pravé nohy se otočí na a) asi o 180° doprava a dokročí současně celým chodidlem levé nohy na zem. (Špička levého chodidla je vytočena dovnitř před pravé chodidlo a levé koleno je vtočeno zevnitř.) Na b) pravá noha D se vysune na místě špičkou zevnitř, koleno vytočeno ven ("zvrt na místě", který se ke konci b) vygraduje až do mírného poskoku). Na konci b) se odrazem z pravé nohy opět připraví ke kroku v dalším taktu. Píseň se opakuje k tanci.

Dvojice se uchopí k víření v držení polootevřeném, D po pravici CH, spojené vnější paže jako při sedlácké napřažené šikmo vpřed.

1. - 8. takt: Dvojice víří kolem společné osy skočným krokem (viz dívka při otáčce), D couvá, CH postupuje vpřed. Odrazem z vnitřní nohy z předtaktí na a: D zakročí pravou nohou za

levou a CH předkročí téměř v pravém úhlu levou nohou před pravé chodidlo.

Na b: D zakročí levou nohou vzad, pata vytočena zevnitř, CH vysunutím pravé nohy vpřed zevnitř, malý krok pravou nohou vpřed. Na konci druhé doby se oba odrazí z vnitřní nohy a připraví se k následujícímu kroku v dalším taktu.

Takto se otáčí dvojice až do konce 8. taktu. Na a) 8. taktu krokem vnější nohou zastaví víření, na b) výdrž.

9. - 10. takt: Dvojice víří opačným směrem doleva (CH couvá, D postupuje vpřed), vykračuje opět vnější noha z odrazu na předtaktí na vnitřní (D klade chodidla jako prve, CH naopak).
11. - 13. takt: D ukončí víření doleva přeskokem (obě nohy skrčí co nejvíce) přes nataženou levici tanečnickou, ve které drží obušek. CH jí dopomáhá při výskoku mírným nadnesením pravou rukou. Po doskoku na obě nohy obíhá D dvěma krůčky v taktu (na a) vykračuje pravá noha) okolo chlapce až na místo po jeho pravici.
14. - 17. takt: Dvojice pohupuje na místě přenášením váhy těla z vnější nohy na vnitřní, čelem k hudbě. CH drží pravici D kolem pasu, D má položenu pravici na jeho rameně, levice CH jde vzhůru i s obuškem, pravice D připažena. Přenášení váhy těla se provádí s nátlakem, směrem vpřed na vnitřní nohu, směrem vzad na vnější nohu. Chodidla jsou přitom stále na svých místech, dvojnátřes se provádí s limity v kolenou.
18. - 26. takt = 9. - 17. taktu.

Zpěv druhé sloky.

Dvojice přenáší po celou dobu váhu těla s dvojnátřesy vpřed na vnější nohu, vzad na vnitřní jako v taktech 14. - 17. při přehrávce první sloky.

Hudba přehrává nápěv druhé sloky.

Individuální taneční projev CH a D:

1. - 4. takt: D se otáčí na místě kolem vlastní osy vpravo krokem jako na začátku tance, CH postupuje "holubcovými" skoky kolem D proti směru hodinových ručiček.

Holubcový krok (též tlučení, bití holubů):

1. takt - a: CH došlápne celým chodidlem levé nohy před chodidlo nohy pravé a prudce se odrazí a současně obě nohy vyšvihne únožmo doprava.
b: V této poloze prudce srazí chodidla patama nebo vnitřní stranou chodidel k sobě.
2. takt = 1. takt, ale naopak. Odrazem z pravé nohy sražení pat vlevo stranou.
3. - 4. takt = 1. - 2. takt. Takto může CH pokračovat kolem D až do konce 8. taktu, kdy tato část končí, nebo na začátku další fráze se otočí o 180° a vrací se na své místo zpět.
5. - 8. takt: CH se vrací zpátky a na konci 8. taktu přídupem zastaví.
9. - 17. takt: Společná cifra CH a D v postoji čelem proti sobě. D ruce v bok, CH v gestu i s valaškou v levici.

Dívčí krok:

9. takt - a: Poskok na levé noze. pravá se opře patou přednožmo mírně šikmo vpravo vpřed.
b: Poskok na levé noze. pravá překříží levou a dotkne se zleva špičkou země.
10. takt - a = 9. taktu a.
b: Odrazem z levé a výskokem stoj snožmo.
11. - 12. takt = 9. - 10. taktu, ale opačnými nohama.
13. takt: Trojdup, levá, pravá, levá noha.
- 14 - 17. takt: Dívka obíhá okolo chlapce ve směru hodinových ručiček až na své místo drobnými krůčky (dva v taktu), vykročí pravou nohou, při každém kroku potlesk pravou nikou do levé.
18. - 22. takt: Dívka jako prve, ale s malou obměnou v závěru cifry.
22. - 26. takt: Obíhání jako ve 14. - 17. taktu.

Chlapecký krok:

9. takt - a: Uvolněním pravé nohy podřep na levé, pravá mírně pokrčena přednožmo,
b: Napne levé koleno a současně přirazí nohu levým chodidlem k zemi.
- Takto až do konce taktu 13.

14. - 17. takt: CH stojí rozpažmo, valaška v levici vzhůru, s mírným natočením sleduje obíhající dívku.
18. - 19. takt = 9. - 10. takt.
20. takt: Holubec vpravo stranou, odrazem z levé nohy.
21. takt: Holubec opačným směrem.
22. takt: Přídup levou nohou, paže s obuškem v širokém gestu vzhůru.
23. - 26. takt = 14. - 17. takt.

Dohrávka:

1. - 8. takt: V držení polootevřeném víří dvojice skočným krokem doprava. D couvá, na a) vykračuje vnější noha. V 8. taktu dvojice víření rázně zastaví.
9. - 16. takt: Víření opačným směrem (chlapec couvá), vykračuje opět vnější noha. Dvojice ukončí víření v postavení čelem k sobě, CH uchopí D v podpaždí, D mu položí obě paže ze strany na ramena. D se lehce odrazí, CH ji vyzvedne a postaví zpátky.

Pozn.: Podle prof. A. Václavíka byl to tanec do určité míry improvizovaný, zvláště v části individuálního tanečního projevu chlapce a dívky. Některé společné cifry CH a D se podobaly valašskoklobouckému čardáši. Některé staré ženy prý v tanci místo těchto cifer srážely k sobě podpatky (tzn. na a) na přední části chodidel vzdálily paty od sebe, na b) je prudce srazily k sobě), to opakovaly několikrát a pak obcházely drobnými krůčky tanečnicka s čapuškáním do dlaní.

Tančí a hrají členové souboru Kašava z Lukova u Zlína Ivo Rochla (1965) a Markéta Pavlišťíková (1964), muzika ve složení Petr Král (1974) prim, Pavla Jurásková (1975) a Petra Kučerová (1978) housle-terc, Eva Kočičková (1974) housle-kontr, Jan Dudr (1976) viola-kontr, Martina Fuksová (1972) cimbál a Jiří Straka (1972) kontrabas.

C 2. TOČENÁ Z POZLOVIC
(rekonstrukce podle prof. A. Václavíka)
(2:08.01)

Ne - mo - žem, ne - mo - žem, a - le si

1. 3 po - mo - žem, 2. 3 po - mo - žem, mo - ja ga - lá -

1. 3 - neč - ka pro - bod - la sa no - žem,

2. Dohra sa no - žem.

[: Probodla sa no žem pro jedno slovečko :],
[: že sem jí neřekl, moja galánečko :].

Tančí dvojice volně rozestaveny před hudbou. Při zpěvu taneční písně stojí dívka po pravici chlapce. Držení polootevřené: CH obejmě D kolem pasu. D položí levici ohnutou v lokti na jeho rameno. Vnější ruce spojí vpředu před tělem: CH si vloží do své levé ruky otočené dlaní vzhůru pravou ruku D hřbetem nahoru.

Ruce obou - dlaň v dlani - jsou do sebe zaklesnuty palci. Prsty jsou volně sevřeny kolem partnerovy ruky.

Tanec má tři části:

I. Zpěv taneční písně s dvojítm pohupováním dvojice v uvedeném postavení na místě v rytmu písně, kterou předzpěvuje CH

V lichých taktech na a) CH i D vykročí vnější nohou vpřed s mírným nátlakem v kolenou. Spojené vnější paže současně provedou malý kmit vzhůru téměř do vodorovné polohy. Na b) druhý limit - váha je plně na vnějších nohou. Vnitřní noha je na místě odlepena patou od země. U některých tanečníků se může mírně přisunout k noze výkročné. V sudých taktech přenesou dvojice váhu těla podobně na vnitřní nohy dozadu rovněž s dvojhmitem (první na a) je poněkud hlubší, na b) menší). Spojené vnější paže se sníží stříškovitě dolů. Tyto pohyby se opakují až do konce zpěvu.

II. Víření dvojice kolem na místě kolem společné osy v polootevřeném držení (jako u zpěvu)

Hudba opakuje nápěv předzpívané písně (někdy i dvakrát), dvojice víří skočným krokem jedním i druhým směrem jako u točené s obuškem (C. 1). Změna směru víření se může provádět po frázích. D i CH vykročí vnější nohou, CH levou vpřed, D pravou vzad - krok začíná v předtaktí nadskokem na vnitřní noze. Na b) D vnitřní nohou malý krůček vzad, CH vpřed. Při změně směru couvá CH a D postupuje vpřed. Na a) vykročí opět vnější noha. Někdy se střídá víření směru i vícekrát (podle délky a frázování písně). Na konci víření, pokud vířila dvojice doleva (CH couval), může D podběhnout pod levou paži CH a oběhnout ho drobnými krůčky (2 v taktu) až na své místo. U mladých tanečníků mohlo při víření doleva D přeskočit jako u točené s obuškem napjatou levou paží tanečnickou a oběhnout jej až na své místo.

III. Individuální taneční projev CH a D

Na druhé opakování nápěvu písně k tanci nebo na určitou frázi CH D pustí. D se otáčí před ním na místě krokem jako u víření (viz točená s obuškem - C. 1) a CH podle svých schopností a sil

svůj projev na místě nebo podle ní improvizuje: obchází ji s přidřepáváním a přidupávacím, tleská do dlaní, poskakuje krokem poskočným, luská holuby (viz točená s obuškem - C. 1), tleská "čapušká" různě do dlaní i na holínky, luská prsty a výská. Čím šikovnější tanečník, tím dovedněji tyto prvky kombinuje.

Takto se postupně přezpívala a přetancovala celá píseň, kterou si tanečník na začátku předplatil a zvolil. Ostatní taneční páry se k němu postupně přidávaly (příště platil sólo další). V závěru tance se obvykle zazpívala některá živější píseň, často satirického rázu, která vlastně plnila funkci tzv. zasmažky (viz valaský).

Poznámka ke skladbě: Ve volbě tanečních figur a v jejich posloupnosti byla naprostá volnost. Všechny dvojice netančily stejně, některé po předzpěvu víří pouze na místě jedním nebo druhým směrem, jiné dvojice začínají hned po zpěvu individuálním tanečním projevem. Někteří tanečníci měli své ustálené figury - cifry, jiní jakoby inspirováni písní a hudbou si často přímo při tanci vymýšleli různé skoky (cifry) od drobných podupů a tleskání až k výskokům se srážením podpatků nebo poskokům s tleskáním na koleno, holeň atd. Některé dvojice tančily všechny 3 části tance, jiné si vybíraly jenom tu, která jim nejlépe vyhovovala. Obraz tance byl živý a pestrý, zvláště u starších tanečníků byl projevem líbezné pohody mezi nimi. Prof. Václavík to charakterizoval, že tančí jako dva holubi nebo kohoutek kolem slepičky. Podle prof. Václavíka se objevovalo dříve v tanci ještě více prvků. Důležité je, že každá generace tančila svým vlastním způsobem: mladí živě, dynamicky, skočně prováděným krokem, zatímco starší jen krokem se zvrtem. Rovněž tempo u starších tanečníků bylo volnější, asi jako starosvětská a sedlácká. Prof. Václavík sám předváděl starší typ kroku se zvrtem, který připomínal krok sedlácké z Hornácka.

Tančí a hrají jako v C. 1.

C. 3 PODTÁČANÁ Z BISKUPIC
(sedlcká - podtáčaná, točená - podtáčaná)
(2:09.27)

[: Přijeli ta páni, před vrátečky stáli:],
[: šenkérku volali a vínečko ptali:].

[: Šenkýřko milá, nalej nám máz vína :],
[: jak ho nenaleješ, donese nám jiná :].

[: Šenkýřka vyšla, ej, vínečko donesla :],
[: od zlata, od stříbra ručka sa jí leskla :].

Tančí dvojice smíšené, volně rozestavěné před muzikou. Tanečnice stojí po pravici chlapce. Drží se za vnitřní ruce v připazení, někdy drží v těchto rukou šátek (bílý nebo červený kašmírový). Vnější paže volně podél těla.

Tanec má dvě části:

I. Zpěv taneční písně

CH zpívá 1. sloku taneční písně s výraznou gestikulací volně levice. Zpěv doprovází dvojice dvojnásobným pohupováním na místě v rytmu taneční písně, v lichých taktech vpřed na vnější nohu, v sudých vzad na vnitřní. Spojené vnitřní paže doprovázejí

přenášení váhy těla mírným kmihem v lichých taktech vpřed a v sudých vzad.

II. Víření dvojice kolem společné osy v postavě pravými boky u sebe

Tanečník uchopí tanečnici pravicí kolem těla, ona mu položí levici na jeho pravé rameno. Spojené druhé paže se šátkem jsou volně pokrčeny. V tomto postavení a držení se otáčí dvojice volnými kroky (2 v taktu), vykročí vnitřní noha kolem společné osy. Víření je prokládáno podtáčením pod šátkem:

a/ Jen samotné dívky v pravidelných intervalech (např. ve 2 taktech se dvojice otáčí dokola a ve 3 taktech se podtáčí dívka pod šátkem). Při podtáčení drží dívka šátek v pravé ruce a tanečník v levé nebo jej přechytne do pravé ruky. Krok podtáčení D je klidný, hladký, dvěma kroky se podtočí D o 360° vpravo, vykračuje pravá noha. CH přitom v postoji čelem k D ve stejném rytmu přešlapuje na místě, na a) na pravou nohu - koleno mírně povolí, na b) na levou nohu, koleno napjato.

b/ Jen chlapce - ve stejném držení - podobně jako u d/.

c/ Obou současně - držení stejné.

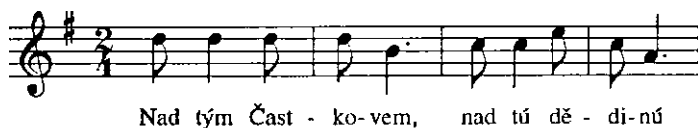
d/ CH a D se podtáčejí střídavě (např. první 2 takty víření pravými boky u sebe, vykračuje pravá noha, 3. takt podtočení dívky, 4. takt podtočení CH, 5. takt CH apod.).

Hudba opakuje předzpívaný nápěv k tanci vždy ve stejném tempu. (Pokud jde o hudbu cimbálovou nebo hudeckou.) Při dechovce je zpěv volnější (dechovka mlčí). Hudba pak přehrává přezpívaný nápěv rychleji. Tanec tím dostává dynamičtější ráz.

Tanec pro svůj lyrický ráz byl u souborů velmi oblíbený. Při jeho scénickém předvádění se zhusta objevovaly určité úpravy, např. dívka obešla v závěru tance tanečníka apod.

Tančí a hrají jako v C. 1.

C.4 SEDLČKA (ČÁSTKOVSKÁ, SKÁKANÁ) Z ČÁSTKOVA
(2:11.57)

Jak jí našla, ohlédala sa,
tam kde šohajek koně napásá,
haja, hojasa, koně napásá.

Když ho uhlédla, naňho volala,
pod' něju zdvihnutí, nemožu sama,
hoja, hojasa, nemožu sama.

Tanec má tři části:

I. Předzpěv taneční písně (zpívají CH, D jen výjimečně)

Zpěv je doprovázen obvyklými dvojnátřesy v lichých taktech vpřed na vnější nohu, sudých vzad na vnitřní.

II. Víření dvojice kolem společné osy

V postavení pravými boky u sebe. držení jako u podtáčané z Biskupic (C.3), vykračuje vnější noha. Víření může být prokládáno podobně jako u podtáčané z Biskupic podtáčením, hlavně dívky, skočným krokem, tanečník přitom skočným krokem přidupává.

III. Individuální projev

Tanečnice se stejným skočným krokem otáčení kolem vlastní osy vpravo (na a) vykračuje levá noha) a tanečník při ní poskakuje krokem stejného rytmu a tleská do dlaní, v libovolném okamžiku se spolu uchopí opět k víření, dívka při samostatném otáčení často zvedla pravici nad hlavu a mávala jí nebo mávala šátkem nad hlavou.

Skladba tance:

V tanci se pravidelně střídá přezpěv vždy jedné sloky dané písně s přehrávkou, při které dvojice tančí, buď víření s podtáčením tanečnice a přidupáváním chlapce nebo otáčením samotné tanečnice a poskakováním a přidupáváním CH s potlesky do dlaní.

Jakmile jsou všechny sloky písně vyzpívány a vytančeny, zazpívá CH krátký dovětek, často satirického rázu a dvojice tančí tytéž figury jako prve, ale v rychlejším tempu. V závěru následuje ještě dohrávka, při které obvykle skončí tanec společným vířením.

Pozn.: Při tanci se u jednotlivých generací objevovaly různé druhy držení dvojice a to jak při předzpěvu tak i při víření.

Tančí Josef Bazala (1960) a Jana Polášková (1952), hraje muzika souboru Dolina ze Starého Města u Uherského Hradiště ve složení Pavel Mitáš (1972) prim, Radim Snopek (1974) housle-terc, Petr Chmelík (1970) housle-obligát, Zbyšek

Janeček (1970) a Josef Strejček (1972) viola-kontr, Radek Doležal (1976) cimbál a Mojmír Kunc (1972) kontrabas.

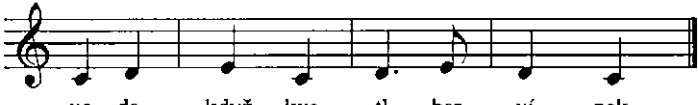
C.5 SEDLCKÁ (TOČENÁ, DOBRKOVSKÁ) Z DOBRKOVIC
(2:13.25)

Mě - la sem mi - lé - ho ja - ko

roz - ma - rý - nek, vza - la mně ho

vo - da, když kve - tl bar - ví - nek.

Když kvetl barvínek, evandula zrála,
vzala mně ho voda, nesla do Dunaja.

Půjdu já k Dunaju, budu volat hlasem,
voděňko dunajská, navrať mně ho na zem.

Já ti ho navrátím, ale né živého,
mosíš zaplakati, pohlédňa na něho.

Tančí dvojice smíšené, D po pravici CH, držení polootevřené.

Tanec má dvě části:

I. Zpěv taneční písně

Zpívají CH, při zpěvu přenáší dvojice váhu těla s dvojnátřesem, v lichých taktech vpřed na vnější nohu (vnitřní zůstává na

svém místě, odlepena pouze patou od země), v sudých taktech vzad na vnitřní nohu (vnější zůstává na místě, pata přilne k zemi). Spojené vnější paže doprovázejí zpěv v lichých taktech kmihem nahoru, v sudých dolů.

II. Víření dvojice

Víření v polootevřeném držení skočným krokem, prokládané v pravidelných intervalech podtáčením dívky doprava. D se drží s tanečníkem za vnější ruce (svojí pravici za jeho levici) nebo tanečník přechytne její pravici vlastní pravici. Podtáčení se střídá s vířením v pravidelných intervalech.

Krok víření a podtáčení:

Při víření v polootevřeném držení se otáčí dvojice pouze doprava (D couvá). Oba vykročují vnější nohou odrazem z vnitřní nohy. CH na a) dopadne levou nohou vpřed, chodidlo kolmo k noze pravé. D pravou nohou za levou nohu, pravé koleno vytočeno zevnitř. Na b) malý krok vnitřní nohou CH vpřed, D vzad. Po došlápnutí vnitřní nohy se odrazí opět dvojice k dalšímu kroku.

Podtáčení dívek se provede stejným krokem. D vykročí z odrazu na levé noze pravou nohou vzad (na a) při otočení o půl kola zakročí pravou nohou za levou nohu, koleno vytočeno zevnitř, na b) krokem levou nohou se dotočí čelem k CH.

Krok CH:

Při podtáčení D poskakuje na místě (na a) poskok na levé, pravá pokrčí a na b) levá pokrčená noha dorazí celou plochou na zem. Při podtáčení drží CH dívku za šáteček, buďto pravici nebo levici.

Tančí členové souboru Světlovan z Bojkovic Ladislav Brezinský (1966) a Hana Zemčíková (1971), Petr Knotek (1959) a Jaroslava Humpolová (1952), hraje Cimbálová muzika Jaroslava Pavlíka z Bojkovic ve složení Jiří Dostal (1971) prim, Pavel Vaňhara (1955) a Petr Vaňhara (1947) housle-terc, Petr Humpola (1979) housle-kontr, Jaroslav Pavlík (1955) viola-kontr, Jan Jevčák (1959) a Soňa Perďochová (1976) klarinet, Barbora Strommerová (1962) cimbál a Jiří Koláček (1952) kontrabas.

C.6 SEDLCKÁ (SELSKÁ, PODTÁČANÁ, TOČENÁ,
SKÁKAVÁ) Z HRVÍNOVA ÚJEZDA
(2:15.13)

Zrá - na ja - bloň - ku, zrá - na ja -
- bloň - ku, zrá - na ja - bloň - ku sa - di -
- la, z ve - če - ra sa jí u - ja - la.

[: Urostjabloňko :], urostjabloňko veliká,
bys měla do roka jablíčka.

[: A když už bylo :], a když už bylo po roce,
vyšla Anička k jabloňce.

[: Fúkaj větříčku :], fúkaj větříčku z Dunaje,
zhoď nějablíčko nebo dvě.

Tančí dvojice smíšené před hudbou, D po pravici CH. Držení polootevřené, vnější paže připaženy nebo spojeny jako v Pozlovicích (C. 2), D drží šátek v pravé ruce podél těla nebo jej drží spolu s chlapcem ve spojených vnějších pažích.

Tanec má tři části:

I. Zpěv taneční písně

V uvedeném držení s dvojnátřesem v lichých taktech vpřed na vnější nohu, v sudých vzad na vnitřní.

II. Víření dvojice na místě kolem společné osy

Postavení pravými boky u sebe, držení:

- a) CH i D se drží pravou rukou zpředu kolem pasu, levá ruka volně podél těla, při víření buďto krokem poskočným (vykračuje na a) vnější noha vpřed) nebo zvrtným bez poskoku, pouze jen pouhým zvrtem (vykračuje opět vnější noha), popleskává chlapec levicí po levém stehně na a).
- b) Držení v objetí jako při podtáčené (C. 3), ve spojených napjatých pažích drží CH levou, D pravou rukou šátek.

III. Víření prokládané podtáčením (provádí se buďto skočným nebo zvrtným krokem).

V pravidelných intervalech se podtáčí buďto jen dívka doprava pod šátkem (CH jej drží nahoře v levé ruce nebo jej přechytne do pravé, CH při podtáčení dívky poskakuje jako v jiných případech nebo pouze přešlapuje) nebo se podtáčí CH a D poskakuje nebo přešlapuje na místě. Podtáčky jak CH, tak D se provádí v delších časových intervalech.

IV. Individuální otáčení

D se otáčí poskočným nebo zvrtným krokem na místě vpravo (vykračuje levá noha přes pravou) a stejným přešlapováním CH na místě s potlesky dlaní ("křísnutím" pravou dlaní o levou).

V závěru tance se zpívají obvykle veselé dovětky, přičemž D při samostatném otáčení mává pravicí se šátkem nad hlavou.

Tančí a hrají jako v C. 5.

C. 7 TOČENÁ Z PROVODOVA (2:16.53)

Na začátku tance přistoupí tanečník nebo více tanečníků, kteří si tanec zaplatili, před muziku a s bohatou gestikulací předzpěvují první sloku taneční písně, ke konci zpěvu zatleskáním přivolají tanečnice a na opakovaný náпев začínají tančit (víření - viz dále). V průběhu tance pak při zpěvu jednotlivých slok stojí dvojice čelem k muzice, D po pravici CH. Zavěsí se za vnitřní lokty, dlaň

v dlani (obvykle CH pravice vespod). V tomto postoji přenáší obvyklým způsobem váhu těla s dvojnátřesem (v lichých taktech vpřed na vnější nohy, v sudých vzad na vnitřní nohy).

Pozn.: v některých případech také tanečník zpívá sám a tanečnice stojí za ním a jenom náznakově přenáší sama váhu těla jakoby se držela s tanečníkem.

Ho - re dě - di - nú vo - da bě -

- ží, ho - re dě - di - nú vo - da bě - ží,

u mo - jej mi - léj kdo - si le - ží,

u mo - jej mi - léj kdo - si le - ží.

[: Aj, leží, leží, lebo zaspal:],
[: aj, veru bych i ho tam zastal:].

[: Pověděl bych mu povídačku :],
[: odvázal z volků ohýbačku :].

[: Aj, veru bych ho vyzpovídal:],
[: až bych sa na něm vyohýbal:].

Tanec má dvě až tři části:

I. Zpěv - postoj, pohyby a držení viz nohoře. Zpěv je velmi výrazný a text je podtrháván gesty tanečnickových paží.

II. Víření dvojice kolem společné osy

Nejčastěji vpravo, ale též i vlevo. V postavení pravými boky k sobě se uchopí dvojice zespod za lokty mírně pokrčených pravých rukou (CH i D podloží dlaň pod loktem svého protějšku). Držení není těsné, naopak dvojice je od sebe dosti vzdálena. Víření se provádí skočným krokem, vykračuje vnější (levá) noha z odrazu na pravé noze. Výkrok vnější nohou je dosti dlouhý, na druhou dobu pak přikračuje vnitřní noha k noze vnější. Tanečník Alois Slovák (muzikant, tanečník a zpěvák v jedné osobě) tvrdil, že při tanci musí všichni "skákat jak srnci". Vnější paže jsou připaženy. Mění-li dvojice při víření směr otáčení (levými boky u sebe), zůstává noha výkročná jako prve (opět levá noha, nyní vnitřní z odrazu na pravé noze. která ve druhé době taktu přikročí k noze levé).

III. Někdy se tančí i třetí figura s individuálním projevem obou tanečníků: buďto z víření nebo na začátku se dvojice pustí. D se otáčí na místě sama vpravo stejným krokem jako u víření, vykračuje stále stejná noha. ruce v bok, CH stojí při dívce, levici

upaženou šikmo vzhůru nad její hlavu ("žehná jí"). Tímto buď tanec končí nebo se opět uchopí k víření a víří jedním i druhým směrem. Pokud je tanečník už hodně rozkurážen, při žehnání tanečnici se mírně pohupuje v rytmu písně nebo předupává.

Tančí členové souboru Světlovan z Bojkovic Pavel Humpola (1948) a Marie Špiritová (1953), Bohumír Strommer (1949) a Jaroslava Humpolová (1952), hraje Cimbálová muzika Jaroslava Pavlíka jako v C. 5.

C.8 SEDLCKÁ (ŠÁTEČKOVÁ, ZÁLESKÁ) ZE ZLÁMANCE (2:19.10)

U Hra - diš - ta stó - jí ši - be - nič -

ky, u Hra - diš - ta stó - jí

ši - be - nič - ky, a na ně vě -

ša - jú a na ně vě - ša - jú

dvě ses - třič - ky.

[: Kdyby ty sestřičky byly moje :],
[: třeba o půl noci, o jednéj hodině šel bych pro ně:].

[: Ale to sestřička není žádná:],
[: je to galánečka :] starodávná.

Ráno žabu podojila, odpoledňa skokana,
večer sa šla podívati, jak je na tom smetana.

Tančí dvojice smíšené, v hloučku před muzikou čelem
k hudbě, D po pravici CH.

Držení ke zpěvu:

a) CH obejmě D pravicí kolem pasu. ona mu položí levici ohnutou
v lokti na jeho pravé rameno, vnější paže připaženy.

b) Za vnitřní ruce v připažení.

Tanec má dvě části:

I. Zpěv s doprovodnými pohyby dvojice

Trhavé přenášení váhy těla v mírném stojí rozkročném s dvojnátřesem v lichých taktech vpřed na vnější nohu. v sudých vzad na vnitřní.

II. Víření dvojice

Většinou jen vpravo (podle informátorky Filomeny Říhové, nar. 1908), dvojice stojí pravými boky u sebe, CH uchopí D kolem pasu, D mu položí levici ohnutou v lokti přes jeho pravou paži (prsty směřují k lopatkám), levou rukou pokrčenou v lokti uchopí CH nataženou pravici D, ve které drží šáteček. V tomto postavení a držení víří dvojice od začátku až do konce přehrávaného nápěvu úsečným plochým skočným krokem: na a) z odrazu na vnitřní pravé noze dopad levou nohou na celé chodidlo, mírně vtočeně dovnitř před prsty pravého chodidla, na b) se vysune nebo provede malý krůček vnitřní, pravá noha mírně vpřed (ke konci druhé doby se odrazí ke skočnému kroku levou nohou v dalším taktu).

Víření mohlo být uvedeno nebo zakončeno v prvním jednom nebo dvou taktech podtočením tanečnice skočným krokem jako při víření doprava pod šátkem, který drží CH buďto levou nebo pravou rukou. Filomena Říhová říkala, že když se jim na konci tance už nechtělo skákat, že se podtočili pod šátkem otočením na pravé noze jednou kolem ("zavrtěli sme sa enom na pravěj noze").

Tančí a hrají členové souboru Rozmarýn z Újezdce u Luhačovic Miroslav Jančář (1966) a Martina Šedová (1971), Radan Mojžíšek (1968) a Alena Jurásková (1970), František Vlčnovský (1958) a Jitka Janíčková (1968), Petr Vozár (1967) a Dana Doležalová (1970), Ladislav Zapletal (1963) a Dagmar Zapletalová (1969), muzika ve složení Roman Daněk (1976) prim, Richard Pančocha (1976) housle-terc, Martin Slabák (1976) viola-kontr, Aleš Řezníček (1975) klarinet a Bohumil Vráblík (1972) kontrabas.

Prameny a literatura

(V závorce za údajem je uvedena signatura té části publikace, které údaj přísluší.)

- Bartoš, F.: *Dialektologie moravská I.* Brno 1886. (B, C)
- Bartoš, F.: *Lid a národ I., II.* Velké Meziříčí 1883 a 1885. (A, B, C)
- Bartoš, F.: *Moravský svatba.* Praha 1892. (A)
- Bartoš, F.: *Moravský lid.* Telč 1892. (A)
- Bartoš, F.: *Národní písně moravské v nově nasbírané.* Brno 1889. (A, B, C)
- Bartoš, F.: *Nové národní písně moravské s nápěvy do textu vřaděnými.* Brno 1882. (B, C)
- Bartoš, F.: *Ze života lidu moravského.* I. Panství Zlínské. IV. Zpěv, hudba i tanec. Časopis Matice moravské, roč. 11, 1879, s. 4n. Podobně i v předmluvě ke Slovákým písním ze Zlínska v písňové sbírce *Nové národní písně moravské...*, Brno 1882, s. 3n. (C)
- Bartoš, F. - Janáček, L.: *Národní písně moravské v nově nasbírané.* Praha 1901. Předmluva L. Janáčka O hudební stránce národních písní moravských. (A, B, C)
- Běňa, M.: *Súchovská republika.* Luhačovský lázeňský zpravodaj, r. XIII, 1940, č. 28 - 30, r. XIV, 1941, č. 1 - 5, 8 - 19. (B)
- Černík, J.: *Po našem.* Praha 1944. (B)
- Černík, J.: *Umění hudební.* Moravské Slovensko II., Praha 1922, s. 645n. (B)
- Černík, J.: *Zálezské písně z okolí Luhačovic.* Praha 1957. (C)
- Černík, J.: *Zpěvy moravských Kopaničářů.* Praha 1908. (A)
- Černík, J.: *Zpěvy moravských Kopaničářů.* Praha 1946. S klavírním doprovodem J. Černíka. (A)
- Holý, D.: *Hudební umění.* In: Horňácko, Brno 1966, s. 378n. (B)
- Holý, D.: *Instrumental and Vocal Performance of Dance Music in the Horňácko District of South East Moravia.* Journal of the IFMC, XV, 1963, s. 85n. (B)
- Holý, D.: *Mudrosloví primáše Jožky Kubíka.* Praha 1984. Další literaturu k hudbě na Horňácku viz s. 141 této publikace. (B)
- Holý, D.: *Probleme der Entwicklung und des Stils des Volksmusik.* Brno 1969. (B)
- Holý, D.: *Rytmičké zvláštnosti v lidové taneční hudbě na Horňácku.* SN XII, 1965, s. 57n. (B)
- Húsek, J.: *Hranice mezi zemí Moravskoslezskou a Slovenskem.* Praha 1931. (A)
- Janáček, L.: *Hudba pravdy.* Lidové noviny, r. I, 16. 12. 1893, s. 1. Nově vyšlo in: Janáček, L.: *O lidové písni.* Připravil dr. J. Vysloužil. Praha 1955, s. 183. Zde jsou i všechny ostatní Janáčkovy studie o lidové písni, hudbě a tanci. Viz též Janáček, L.: *Fejetony z Lidových novin.* Brno 1958, s. 65n. (B)

- Janáček, L.: *O lidové písni*. Dokumenty a studie. Praha 1955 (A, B, C)
- Janáček, L.: *Osnovy hudební lidových tanců na Moravě*. ČL II , 1893, s. 499n. (B, C)
- Janáček, L. - Bakešová, L. - Běhálková, X. - Zeman, M.: *Národní tance na Moravě*. III. sešit, Brno 1893. Nově všechny tři sešity souhrnně v edici B. Štědronek a s choreografickými prepisy tanců M. Úlehlové-Hradilové, Praha 1953. (B)
- Jančář, J.: *Strážnická ohlédnutí*. 50 let Mezinárodního folklorního festivalu ve Strážnici. Strážnice 1995. (B)
- Jelínková, Z.: *Arten und Formen der Hochzeitstänze in der Tschechoslowakei*. In: Zbornik XII. Kongresa jugoslovanskih folkloristov Celje 1965. Ljubljana 1968, s. 243n. (B)
- Jelínková, Z.: *Der altertümliche Bauern- und Hirtenpaartanz auf dem Gebiet Mährens und Schlesiens in der Tschechoslowakei*. In: Der ältere Paartanz in Europa. Stockholm 1980, s. 123n. (B)
- Jelínková, Z.: *Fašankové tance na Slovákku*. Slovákko XXXIII - XXXIV, 1991 - 1992, s. 41n. (A, B, C)
- Jelínková, Z.: *Figurální tance z Valašskokloboucka*. Gottwaldov 1977. (C)
- Jelínková, Z.: *Hornácká sedlácká*. Monografie lidového tance. Hodonín 1983. (B)
- Jelínková, Z.: *Hornácko a slavnosti lidových písní a tanců*. Slovákko XXXVI, 1994, s. 35n. (B)
- Jelínková, Z.: *Choreografické typy chorovodů, kol a chorovodových her na území ČSSR (Příspěvek k systematice lidových tanců)*. Věstník Národopisné společnosti československé 1967, č. 1 - 2, s. 3n (B)
- Jelínková, Z.: *Kůlaná*. Praha 1978. (C)
- Jelínková, Z.: *La danse populaire en Boheme, en Moravie et en Silésie*. Paris - Prague. Revue de l'Association France - Tchécoslovaquie. Praha 1963, zvl. číslo 17 - 18: Art populaire de Boheme, de Moravie et de Silésie, nestr. (B)
- Jelínková, Z.: *Lidové tance na Hornácku*. Cyklostilované vydání textu průvodního slova ke Klenotnici na Hornáckých slavnostech 1961, KSLU Strážnice jako materiál pro školení (B)
- Jelínková, Z.: *Lidové tance na Slovákku*. Praha 1964. (A, B, C)
- Jelínková, Z.: *Lidové tance z Kopanic*. Brno 1957. (A, C)
- Jelínková, Z.: *Lidové tance z Uherskobrodská*. Brno 1957. (A, C)
- Jelínková, Z.: *Lidový tanec*. In: Československá vlastivěda III. Lidová kultura. Praha 1968. s. 364n. Spolu s H. Laudovou a H. Podešvovou. (B)
- Jelínková, Z.: *Lidový tanec*. In: Zlínsko, Vlastivěda moravská, Brno 1995, s. 303. Zde viz další prameny a literaturu ke Zlínsku a Luhačovskému Zálesí. (C)

- Jelínková, Z.: *Lidový tanec na Moravě a ve Slezsku ve sběratelském a publikačním díle F. Bartoše*. Slovákco XXX, 1988, s. 147n. (A, C)
- Jelínková, Z.: *Mužské skočné tance prestižního rázu na jihovýchodní Moravě a v sousedních územích*. Slovákco XXXV, 1993, s. 59n. (B, C)
- Jelínková, Z.: *Mužské taneční projevy na Slovákcu*. Svatobořice- Mstřín 1991. (B)
- Jelínková, Z.: *Ostatkový tanec "konopice" na Nové Lhotě na Horňácku*. Československá etnografie 10, 1962, s. 127n. (B)
- Jelínková, Z.: *Slámečková a příbuzné tance z Moravy*. Lidová tvořivost 11, 1960, s. 184n. (A)
- Jelínková, Z.: *O výzkumu lidových tanců na Moravě a ve Slezsku*. In: Lidový tanec, píseň a hudba v tradici a v současné praxi. Sborník příspěvků z 12. etnomuzikologického semináře, Valtice 17.-19.5. 1982. Brno 1983, s. 25n. (C)
- Jelínková, Zdenka: *Sedlcká a příbuzné tance na Luhačovickém Zálesí*. In: Černík J.: *Záleské písně z okolí Luhačovic*. Praha 1957, s. 31n. (C)
- Jelínková, Z.: *Tance z Horňácka I. Velká nad Veličkou, Javorník*. Hodonín 1978. (B)
- Jelínková, Z.: *Tance z Horňácka II. Lipov, Louka*. Hodonín 1980. (B)
- Jelínková, Z.: *Tance z Horňácka III. Suchov a Suchovské mlýny*. Hodonín 1985. (B)
- Jelínková, Z.: *Tance z Horňácka IV. Nová Lhota, Vápenky*. Hodonín 1990. (B)
- Jelínková, Z.: *Tanec*. In: Horňácko, Brno 1966, s. 431n. (B)
- Jelínková, Z.: *Tanec klátková na Slovákcu*. Hodonín 1981. (B)
- Jelínková, Z.: *Točivé tance*. Lidová kultura východní Moravy I., Gottwaldov 1960, s. 103n. Zvláštní otisk Gottwaldov 1959. (A, B, C)
- Jelínková, Z.: *Záleské tance I. Tance točivé*. Brno 1977'. Ostrava 1980'. (C)
- Jelínková, Z.: *Zprávy o lidovém tanci a hudbě na Moravě a ve Slezsku v Bartošově pozůstalosti*. (Z nepublikovaných archivních pramenů ve St. archivu v Brně.) Slovákco 29, 1987, s. 89n. (A, C)
- Klusák, V.: *Slovácké písně s hudeckým doprovodem*. Praha 1952. (B)
- Kos, B. - Struska, F.: *Mužské lidové tance*. Praha 1953. (A)
- Kovářů, V.: *Účast Horňácka na národopisných slavnostech*. Lidová kultura východní Moravy II. Gottwaldov 1961. (B)
- Lísa, V.: *Slovácké a lidové písně z Uherskohradištska*. Kroměříž 1911 a 1919. (B)
- Májíčková, M.: *Bilovská sedlcká a častkovská*. Zpravodaj K S L U Strážnice 1962, č. 4, s. 3n a 5n. (C)
- Moravské Slovensko I., II.* Praha 1922-1923. (A, B, C)

- Poláček, I: *Slovácké písničky I. - VII.* Brno 1936 - 1947, Praha 1950 - 1960. (A, B)
- Pospíšil, F.: *Mečový tanec na slovanské půdě.* Národopisný sborník československý 6, 1911, s. 39n. (A)
- Robuř, M. K.: *Pod šable.* Malovaný kraj 5, 1950, č. 1 - 2, s. 6n. (A)
- Rudczinski, C: *Die Straniaken. Taschenbnch für Mähren und Schlesien.* Brünn 1808, s. 138n. (A)
- Rutte, L.: *Horňácko ve zpěvu, hudbě a tanci.* Zlín 1942. Gottwaldov 1950. (B)
- Růžní: *Slavnosti a obyčeje lidové z Moravy na Národopisné výstavě v Praze r. 1895.* (B)
- Sušil, F.: *Moravské národní písně.* Praha 1951. (C)
- Šebestík, J.: *Dědiny u Brodu.* In: *Krásná země* 13, č. 5, 30. 6. 1939, s. 36n. (A)
- Špičková-Matoušková, M.: *Tance a písně ze Strání.* Taneční listy 3, 1949, s. 4n. (A)
- Tomeš, I: *Svatební tance na Horňácku.* Národopisné aktuality I, 1964, s. 10n. (B)
- Úlehla, V.: *Živá píseň.* Praha 1949. (B)
- Václavík, A.: *Luhačovské Zálesí.* Luhačovice 1930. (C)
- Václavík, A.: *Slovanské prvky v české lidové kultuře.* In: *Slovanství v českém národním životě.* Brno 1947, s. 190n. (B)
- Vetterl, K.: *Guberniální sbírka písní a instrumentální hudby z Moravy a Slezska z roku 1819.* K tisku připravila O. Hrabalová. Strážnice 1994. (A)
- Vetterl, K. - Jelínková, Z.: *Lidové písně z Valašskokloboucka II.* Praha 1960. (C)
- Zálešák, C: *Horňácky odzemok a verbunk.* Praha 1950. (B)
- Zeman, M.: *Horňácké tance.* Praha 1951. (Souborné vydání Zemanových poznámek o tanci v Bartošovi II v Katalogu národopisné výstavy atd. a z pozůstalosti - k tisku připravil A. Pek.) (B)
- Zíbrt, Č.: *Veselé chvíle v životě lidu českého.* Praha 1950³. (A)

Archivní prameny:

Písně sbírky ÚEF ČAV v Brně (zejména rkp. sbírky písní z Kopanic J. Černíka, který obsahuje i pojednání o kopaničářských tancích, jejichž záznamem sběratel pověřil Z. Jelínkovou pro chystanou edici; dále rkp. sbírky písní a korespondence A. Doufalíka)

Bartošova a Sušilova pozůstalost ve Státním archivu v Brně

Archiv rukopisů Slováckého muzea v Uh. Hradišti

Rkp. záznamy figurálních tanců a tanečních her z Luhačovského Zálesí v soukromém archivu Z. Jelínkové.

Abecední seznam tanců

	číslo na kazetě	čas na kazetě	strana
Brezovská (sedlcká) I			
z Březové u Uh. Brodu	A. 3	0:06.24	20
Brezovská (sedlcká) II			
z Březové u Uh. Brodu	A. 4	0:10.09	29
Čardáš ze Starého Hrozenkova	A. 7	0:16.28	39
Částková (sedlcká, skákaná)			
z Částkova	C. 4	0:11.57	186
Dobrkovská (sedlcká, točená)			
z Dobrkovic	C. 5	2:13.25	188
Do skoku z Velké nad Veličkou	B.11	1:19.44	134
Do včelínka (jatelínka) I			
Z Velké nad Veličkou	B.28	1:54.49	163
Do včelínka (jatelínka) II			
z Velké nad Veličkou	B.29	1:55.49	164
Do včelínka (jatelínka) III			
z Velké nad Veličkou	B.30	1:56.49	165
Do včelínka (jatelínka) IV			
z Velké nad Veličkou	B.31	1:57.58	166
Dúpaná (sedlácká, zpívaná) I			
z Nové Lhoty	B. 6	1:03.39	113
Dúpaná (sedlácká, zpívaná) II			
z Nové Lhoty	B. 7	1:07.13	118
Ďúpaná (sedlácká) I z Lipova	B. 9	1:12.08	126
Ďúpaná (sedlácká) II z Lipova	B.10	1:15.29	131
Dvojpalicový z Vyškovce	A.10	0:32.36	58
Fašankový průvod z Velké nad Vel.	B.32	1:58.53	168
Hojačky z Velké nad Veličkou	B.27	1:52.23	162
Hrozenká ze Starého Hrozenkova	A. 1	0:03.00	8
Jatelínka (do včelínka) I			
z Velké nad Veličkou	B.28	1:54.49	163
Jatelínka (do včelínka) II			
z Velké nad Veličkou	B.29	1:55.49	164
Jatelínka (do včelínka) III			
z Velké nad Veličkou	B.30	1:56.49	165
Jatelínka (do včelínka) IV			
z Velké nad Veličkou	B.31	1:57.58	166
Káčer z Lipova	B.26	1:45.51	161
Káčer z Velké nad Veličkou	B.23	1:44.17	153
Kerý vyšjěj z Nové Lhoty	B.12	1:21.19	137
Konopě (konopná) ze Suchova	B.22	1:41.42	151

Krkatá (sedlácká III) z Nové Lhoty	B . 8	1:09.15	121
Obtáčaná ze Starého Hrozenkova	A . 2	0:05.49	15
Odzemek z Velké nad Veličkou	B.19	1:33.57	145
Pod šable a straňanská ze Strání	A . 8	0:18.36	40
Pod šable s vytínáním			
a straňanská ze Strání	A . 9	0:24.49	53
Podtáčaná z Biskupic	C . 3	2:09.27	184
Podtáčaná (sedlcká, selská, točená, skákavá)			
z Hřivínova Újezda	C . 6	2:15.13	190
Prechýtaný čardáš			
z Hrozenkovských Kopanic	A . 6	0:14.16	37
Prešlapovaný čardáš			
z Hrozenkovských Kopanic	A . 5	0:12.46	33
Předzpěv k sedlácké z Hrubé Vrbky	B . 4	0:55.23	104
Saročka z Březové u Uh. Brodu	A.12	0:34.29	62
Sedlácká z Hrubé Vrbky (předzpěv)	B . 4	0:55.23	104
Sedlácká (ďúpaná) I z Lipova	B . 9	1:12.08	126
Sedlácká (ďúpaná) II z Lipova	B.10	1:15.29	131
Sedlácká (zpívaná, dúpaná) I			
z Nové Lhoty	B . 6	1:03.39	113
Sedlácká (zpívaná, dúpaná) II			
z Nové Lhoty	B . 7	1:07.13	118
Sedlácká III (krkatá) z Nové Lhoty	B.8	1:09.15	121
Sedlácká ze Suchova	B . 5	0:59.42	107
Sedlácká I z Velké nad Veličkou	B . 2	0:44.53	89
Sedlácká II z Velké nad Veličkou	B . 3	0:49.24	101
Sedlácká, verbunk, ztratený			
(vdovská) z Nové Lhoty	B.21	1:38.16	148
Sedlcká (brezovská) I			
z Březové u Uh. Brodu	A . 3	0:06.24	20
Sedlcká (brezovská) II			
z Březové u Uh. Brodu	A . 4	0:10.09	29
Sedlcká (částkovská, skákaná)			
z Částkova	C . 4	2:11.57	186
Sedlcká (točená, dobrkovská)			
z Dobrkovic	C . 5	2:13.25	188
Sedlcká (selská, podtáčaná, točená, skákavá)			
z Hřivínova Újezda	C . 6	2:15.13	190
Sedlcká (šátečková, záleská)			
ze Zlámance	C . 8	2:19.10	194
Selská (sedlcká, podtáčaná, točená, skákavá) z Hřivínova Újezda	C . 6	2:15.13	190

Skákaná (sedlcká, částkovská)			
z Částkova	C.4	2:11.57	186
Skákavá (sedlcká, selská, podtáčaná, točená) z Hřivínova Újezda	C.6	2:15.13	190
Starosvětská z Velké nad Veličkou	B.1	0:36.41	78
Straňanská a pod šable ze Strání	A.8	0:18.36	40
Straňanská a pod šable s vytínáním ze Strání	A.9	0:24.49	53
Šátečková (sedlcká, záleská)			
ze Zlámance	C.8	2:19.10	194
Štyrpalicový z Vyškovce	A.11	0:33.23	59
Verbunk Jací tací z Velké nad Vel.	B.13	1:22.42	138
Verbunk, ztratený (vdovská)			
a sedlácká z Nové Lhoty	B.21	1:38.16	148
Verbuňk z Hrubé Vrbky	B.16	1:27.14	143
Verbuňk z Lipova	B.17	1:28.58	143
Verbuňk Pres uavky z Louky	B.18	1:32.02	144
Verbuňk I z Velké nad Veličkou	B.14	1:23.36	140
Verbuňk II z Velké nad Veličkou	B.15	1:25.26	142
Vdovská(ztratený),verbunk			
a sedlácká z Nové Lhoty	B.21	1:38.16	148
Záleská (sedlcká, šátečková)			
ze Zlámance	C.8	2:19.10	194
Zpívaná (sedlácká, důpaná) I			
z Nové Lhoty	B.6	1:03.39	113
Zpívaná (sedlácká, důpaná) II			
z Nové Lhoty	B.7	1:07.13	118
Ztratený(vdovská),verbunk			
a sedlácká z Nové Lhoty	B.21	1:38.16	148

Resumé:

The Slovácko (Moravian Slovakia) region is situated in the southeast tip of East Moravia and as to its area, it belongs to the largest Moravian ethnographic regions. It reaches from the Napajedla town in the north as far as to the confluence of Morava and Dyje rivers in the south, nearby the Austrian border. Further, the Slovácko region borders on Slovakia in the east, on Haná and Brno regions in the north and north-west. In the west direction, from the Pálava mountain range to the area of Moravský Krumlov, new settled territory is situated.

From the ethnographic point of view, the Slovácko region is divided into numerous sub-regions the folk culture of which is different as to its costumes, architecture, dances, songs as well as music. In the respect of dances, the Slovácko region is characterized mainly by old pair dances with typical motional expression and composition, i.e. by rotative dances and men's jump dances. The old men's dance games of agility and imitation, some women's dance games and mixed entertaining dance games belong to the older type of dances. The youngest group of dances is mainly based on steps of round dances (waltz, polka, třásák, obkročák, mazurka etc.) and it is represented by so-called figure dances bound together - as to the respect of composition - with one dance songs, and by already mentioned round dances. The special group of dances consists of ritual dances concerning the annual and family traditional cycle.

On the video-cassette you can find dances from Moravské Kopanice (part A), Hornácko region (B) and Luhačovské Zálesí (C), thus mountain sub-regions of Slovácko which are - to the different degree - related with the Carpathian folk culture. The dances in the text are marked with alphabetic-numeric marking, with the same as on the video-tape, and in the brackets underneath the name of the dance, there is mentioned the time of dance beginning on the video-tape with following order: hour, minute, second; dates given behind the performers' names indicate the year of their birth.

The Moravské Kopanice region with the centre in the village called Starý Hrozenkov and with many mountain villages has kept mainly the dynamic rotative dance called hrozenké (A.1) to the present days. This dance has ties to large number of dancing songs the singing of which is lead by the dancers (usually men) strophe by strophe. After each singing, the dance itself follows. By this dance, the pair whirls around its own axis, with other dancing posture and steps in the first and second part consecutively. The dance has its local variants, according to separate villages. One of such variants is also the dance called obtáčaný (A.2) where the girls dances around the boy. The czardas dance has penetrated here from the Slovakian side of the border (A.7) which type of steps has been adapted to the hrozenská dance and which has more variants: the

czardas called "prechýtaný" (grasped from one side to another) (A.6) where the dancers change their girls among each other, and the czardas called "přešlapovaný" (shifted from one foot to another) (A.5) with special type of two-step-motion in the first part of dance. The individual expression of the boy and the girl occurs at the czardas dance. In villages Vyškovce and Vápenice, the cudgel dances used to be danced (A.10 and A.11) which had been known over the whole Europe since middle-age. Only few dances of the younger group of dances have taken on in the Moravské Kopanice region and they have not been recorded on the video-cassette.

The bag-pipe music band or only bag-pipe used to accompany the dances, later on the musical trio (two violins and double-bass) extended sometimes by other violin. This cast of the music band played in the fifties, sixties of this century sometimes too.

The village called Březová nearby the town of Uherský Brod is very special village of this Kopanice region. Together with the Strání village it was also aim of Leoš Janáček's collecting journeys. According to Alois Doufalík, teacher and collector from Strání, there were three types of songs in Březová in that time: the long-drawn songs from mountains, songs sung by work on fields and meadows and dancing songs of the brezovská dance (A.3 and A.4). This dance is very similar to the so-called "dúpaná" (clumped) dance, the variant of the hrozenká dance from the Lopeník village. The saroczka, a quadrille-type four-pair-dance, belonged to some figural dances.

The straňanská dance (closing parts A.8 and A.9) is a rotative dance from Strání, other village fully different from central Starý Hrozenkov surrounding. The dance has quick ground running steps of whirling and its variant is the dance called palagrija, danced only together with one song and decorated by other dancing figure. The most important dance in Strání is the dance with swords called Pod šable (A.8 and A.9) which has been dancing on the Shrove Tuesday till today. This dance has become a symbol of the village, expressing the self-consciousness of its own specification. It used to be dances with bag-pipe, later on with the music band without dulcimer.

The Hornácko region consists of ten villages and other settlements and secluded places located on the White Carpathian hillside, below the Velká and Malá Javořina mountains. These villages are celebrated for their rich musical and dance culture and they build a territory of singers, dancers and musicians till the present time. Thanks to them, the sedlácká (peasant's dance) dance, treasure among pair dances, age-old dance of rotative type being founded on the large tune repertoire, has been kept till the present days. One of the richest kinds is the sedlácká dance from the town of Velká nad Veličkou, and Javorník, Hrubá na Malá Vrbka and Kuželov villages (B.2, B.3 and B.4). This dance is of improvisational

nature and grows up from the number of traditional and deep-rooted dance figures and compositional procedures, for which the musicians create an inspirative musical outline with rich embellishments of the basic tune, with numerous interludes and finales. The singing, music, motion as well as poetic text are connected together into the very ancient unity. To the greater extend it goes for the starosvětská (old-world) dance, the older type of the sedlácká dance, as well (B.1).

The brass bands taking control of the territory after the folk music bands in Lipov, Louka and Suchov had perished, have changed the dancing tempo as well as the shape and character of the dancing steps of local sedlácká dances (B.5, B.9, B.10 and partially B.24). The sedlácká dance from Nová Lhota and Vápenky villages belong to the mountain type of the sedlácká dance from the Horňácko region (B.6, B.7, B.8 and the final part B.21). The younger form of this dance was danced accompanied by brass bands.

The men individual "jump" expression called "cifrování", danced also at wedding, fair and Shrove processions (B.32) is a part of all kinds of the sedlácká dance in the Horňácko region. Together with the older dance of competitive nature called Jací, tací, it creates basis for the verbuňk (recruits') dance (B.14 to B.18), the always improvised and youngest of a group of three men's jump dances in the Horňácko region. The next one is the dance called odzemek (B.19) and the third, obviously oldest one is Do skoku (B.11) and Kerý vyšjěj (B.12), the old dance of competitive nature, extended also outside the Slovácko region.

The dancing games called holúbek, káčer (pigeon, drake) (B.23 and B.24) which bear the name ztratený (a lost one) (2nd part B.21) in Nová Lhota, belong to the old dances in the Horňácko region. The dance na husára, (hussar's dance) called also verbířská (the recruits' one) was the starting point for playing the above games at weddings. Playing this game the pairs were put together imitating the recruits' procedures. Only the final part under the name verbunk (1st part B.21) has been kept in Nová Lhota village. The most typical men's dancing games are so-called hojačky (B.27), trefa (hit) danced by three dancers (B.26) and imitative game žabská (like frogs) (B.25) danced usually on the occasion of weddings. During carnival, the konopice dances (hemp dances) (B.20 and B.22) were danced in some villages of the Horňácko region. This dance of magic importance should support the hemp growth.

The figural dances mostly transferred from other ethnographic areas were danced in the Horňácko region too. The dances for three dancers called hrášek, hruška and jatelinka (green peas, pear and clover) (B.28 to B.31) belonged to the spread and well-liked ones.

The musical accompaniment of the Horňácko dances has been developed from the bag-pipe music through music band playing string

instruments (three or five musicians, enlarged with clarinet) to the youngest dulcimer music.

The region of Luhačovské Zálesí is a intermediate area between Slovácko, Valašsko and Haná regions, the Luhačovice spa is its centre. The influences of neighbouring areas can be seen by singing, dancing and music. In the south and in the east, there are the influences of Valašsko region, namely from areas around Zlín and Valašské Klobouky; in the southeast, east and west there are the Slovácko influences coming from Moravské Kopanice area, Dolňácko area around the towns of Uherský Brod and Uherské Hradiště; in the northwest, there are influences from the Haná region. The rotative dances were the most important and generally spread kind here and the above mentioned influences were reflected not only in the motional respect but also as to the repertoire and character of dancing tunes. The basic whirling step of rotative dances was very different from other areas. The jump step was the most spread step here; starting from the very decided form (C.7) to more gentle (C.4, C.5 and C.8); the most old-age step was the twisted one (C.1 and C.2), further the running step with bigger or smaller limping with the inside leg (C.6) and finally the soft springed step, lightly tread on the full sole of the foot (C.3). The whirling is often decorated by rotating of boy or girl alternately underneath the connected arms. Headscarfs held in the hands are very important properties of local rotative dances (C.3, C.5). The special type of dance is *točená s obuškem* (rotative dance with small axel) from Pozlovice and Podhradí villages (C.1). The figure called "vědmo" (the dancer's arm is stretched out above the girl's head as for blessing - C.7) has penetrated from the Valašsko region here.

Beside rotative dances, all other kind of dances has been found out here, especially the very large repertoire of figural dances and dancing games the number of which makes about three hundred.

The original music bands playing string instruments or dulcimer and following "štrajch" (i.e. mixture of string and woodwind instruments) have perished here and have been replaced by brass bands.

J. M. Krist

Resumé:

Slovácko (Mährische Slowakei) liegt in dem meist südlichen Zipfen Ost-Mährens und mit seinem Flächenraum gehört zu den ausgedehntesten mährischen ethnographischen Gebieten. Es erstreckt sich von der Stadt Napajedla in Norden bis zu dem Zusammenfluss der Flüsse March und Aala im Süden, wo es an Österreich grenzt. Weiterhin grenzt Slovácko an Slowakei im Osten, und an die ethnographischen Gebieten Haná und Brno-Umgebung im Norden und Nord-Westen. In der westlichen Richtung breitet sich das neu besiedelte Gebiet von dem Pálava-Gebirge bis zu dem Gebiet von Moravský Krumlov aus.

Von dem ethnographischen Gesichtspunkt gesehen, gliedert sich Slovácko in zahlreichen Untergebieten, die Volkskultur von welchen sich durch Trachten, Architektur, Tänze, Lieder und Musik voneinander unterscheidet. Was die Tänze anbelangt, ist Slovácko vor allem durch sog. Drehtänze und Männerspringtänze, alte Paartänze mit eigenartigen Bewegungsduktion und -komposition charakterisiert. Auch die Männer-tanzspiele der Gescluneidigkeit und Nachahmungssucht, einige Frauen-tanzspiele und gemischte Tanzunterhaltungsspiele gehören zu der älteren Tanzschicht. Die neueste Tanzschicht ist oft auf den Schritten der Rundtänze aufgebaut (Waltz, Polka, Zitiertanz, Mazurka usw.) und ist durch die sog., in komponistischer Hinsicht mit einem Lied verbundenen figuralen Tänze und durch die schon erwähnten Rundtänze vertreten. Die besondere Gruppe ist von den rituellen Tänzen gebildet, sowohl vom Jahres-, als auch Familiengewolmheitszyklus.

An dieser Videokassette sind die Tänze von den Gebieten Moravské Kopanice (Teil A), Hornácko (B) und Luhačovské Zálesí (C) aufgenommen, also von den Slovácko - Berguntergebieten, die zum verschiedenen Mass mit der karpatischen Volkskultur verwandt sind. Die Tänze sind in der Publikation mit demselben alphabetisch-numerischen Symbol wie an der Videokassette bezeichnet; in den Klammern unter der Tanzname ist die Zeit des Tanzanfanges an der Videokassette ab Anfang der Aufnahme angeführt; die Reihenfolge ist: Stunde, Minute, Sekunde; die nach den Interpretersnamen angeführten Zeitrechnungen bezeichnen ihr Geburtsjahr.

Moravské Kopanice mit dem Zentrum in dem Dorf Starý Hrozenkov und mit ganzer Reihe der Bergdörfer hat sich bis zu den heutigen Tagen vor allem den dynamischen Drehtanz hrozenké (A.1) bewahrt, welcher mit grosser Menge der Tanzlieder verbunden ist. Diese Lieder sind von den Tänzern (gewöhnlich von Männern) nach einzelnen Strophen vorgesungen. Nach jedem Vorgesang folgt dann der Tanz, welcher in Wirbeln des Paares rund tun die gemeinsame Achse besteht, immer mit anderer Tanzhaltung und -schritten in dem ersten und zweiten Teil des Tanzes. Der Tanz hat auch die lokalen Varianten nach einzelnen Dörfern. Eine

der Varianten ist sog. obtáčaná ("Umdrehtanz" - A.2), wo die Tänzerin rund um den Knaben umhergeht. Aus der slowakischen Seite der Grenze ist hier der Tschardasch (A.7) eingedrungen, die Schritte von welchem sich meistens dem Hrozenská-Tanz angepasst haben und welcher auch von einigen Varianten verfügt: Tschardasch genannt "prechýtaný" ("übergefasst" - A.6), wobei die Tänzer untereinander die Tänzerinnen eintauschen, und Tschardasch genannt "přešlapovaný" ("umgetreten" - A.5) mit der besondere Sorte der Zwei-Schritten-Bewegung in dem ersten Teil des Tanzes. In den Dörfern Vyškovec und Vápenice sind die über die ganze Europa seit dem Mittelalter bekannten Holzhammertänze getanzt worden (A.10 und A.11). Aus der jüngeren Tanzgruppe sind nur wenige Tänze in Moravské Kopanice heimisch geworden und sind nicht an der Videokassette aufgenommen.

Die Tänze wurden hier von Dudelsackkapelle oder nur Dudelsack begleitet, später dann von Streichtrio (zwei Geigen und ein Kontrabass), das manchmal mit der dritten Geige erweitert wurde. In dieser Besetzung spielten die Musikanten hier noch in den 50. und 60. Jahren dieses Jahrhunderts.

Das besondere Hackbaudorf in Březová bei Uherský Brod, wohin auch die Sammelwege von Leoš Janáček am Ende des vorigen Jahrhunderts führten, ebenso wie ins Dorf Strání. Nach Alois Doufalík, Lehrer und Sammler aus Strání, waren damals in Březová drei Liedersorten: gedelmte aus den Bergen, Feld- und Wiesenlieder und Tanzlieder zu dem Březovská-Tanz (A.3 und A.4). Dieser Tanz ist sehr ähnlich der Hrozenská-Variante aus Lopeník, die "dúpaná" ("gestampfte") genannt ist. Zu den wenigen figuralen Tänzen auch saročka, der Vier-Paar-Tanz von Quadrillentyp gehörte (A.12).

Der Straňanská-Tanz (die letzten Teile von A.8 und A.9) ist ein Drehtanz aus Strání, nächstem Dorf, das sich von dem Zentrum rund um Starý Hrozenkov unterscheidet. Der Wirbeltanz hat den schnellen flachen Laufschrift und seine Abänderung ist die nur zusammen mit einem Lied getanzte und mit anderer Tanzfigur durchgeschossene Palagrija. Der wichtigste Tanz in Strání ist der Schwerttanz Pod šable (A.8 und A.9), der bis heute bei dem Faschingsrundgang getanzt wird und es ist zu einem Symbol des Dorfes, zum Ausdruck des Besonderheits-Selbstbewusstseins geworden. Dieser Tanz wurde mit Dudelsackbegleitung, später mit Streichkapelle getanzt.

Horňácko besteht aus zehn Gemeinden, einem Ortschaft und einem Einzelhof, die sich an Talwand der Weissen Karpaten, unter den Bergern Grosse und Kleine Javořina, erstrecken. Diese Gemeinden sind durch ihre reiche Musik- und Tanzkultur berühmt; bis zu dem heutigen Tag sind sie die Landschaft der Singer, Tänzer und Musikanten. Sie haben sich Verdienste um Bewahrung des Sedlácká-Tanzes ("Bauerntanz"), des Kleinods unter den Paartänzen, erworben. Dieser Tanz ist ein uralter,

sich auf dem umfangreichen Liederrepertoire stützende Tanz aus dem Stamm der Drehtänze. Ein der figural reichsten Sorten ist der Sedlácká-Tanz aus Velká an Velička, Javorník, Hrubá und Malá Vrbka und Kuželov (B.2, B.3 und B.4). Der auf den ersten Blick durch Improvisation charakterisierte Tanz erwacht einer Menge der traditionellen Tanzfiguren und Kompositionsverfahren, für die die Musikanten mit reichem Schmücken der Grundmelodie, zahlreichen Zwischenspielen und Nachspielen die inspirative Musikkette bilden. Gesang, Musik und Bewegung, aber auch das poetische Wort werden in diesem Tanz in die fast Antikeinheit gebunden. Das gilt noch mehr auch für den Staro-světská-Tanz (altväterlich), den älteren Typ des Sedlácká-Tanzes (B.).

Die Blasmusik, die den Spielraum nach Zusammenbruch der Streichkapellen in Louka, Lipov und Suchov beherrscht hat, hat auch Tanztempo, Form und Charakter der Tanzschritte von dortigen Sedlácká-Tänzen geändert (B.5, B.9, B.10 und teilweise B.24). Der Sedlácká-Tanz aus Nová Lhota und Vápenky (B.6, B.7, B.8 und der letzte Teil von B.21) ist ein typischer Beispiel der Bergvariante, die jüngsten Formen von der bei der Blaskapellenbegleitung getanzt worden sind.

Bestandteil von allen Sorten der Sedlácká-Tänze in Hornácko ist der Männerspringausdruck "cifrování-Ziffertanz", welcher auch bei Hochzeit-, Kirchweih- und Faschingzügen gezeigt worden ist (B.32). Zusammen mit dem älteren Tanz von Wettbewerbscharakter Jaci, taci (B.13) bildet es Grund für den immer improvisierten, jüngsten der drei Männertänze in Hornácko, den Verbuňk (Werbetanz) in Hornácko (B.14 bis B.18). Der nächste ist der Odzemek-Tanz (B.19) und der dritte und vielleicht der älteste ist der Tanz Do skoku (B.11) und Kerý vyšjěj (Wer höher - B.12), der alte, auch ausser Slovácko verbreitete Wettbewerbtanz.

Zu den alten Tänzen in Hornácko gehören auch die Tanzspiele holúbek, káčer (Tauben-, Entrichspiel - B.23 und B.24), die in Nová Lhota ztratený (der Verlorengegangene) genannt sind (zweiter Teil B.21). Der Ausgangspunkt zu diesen Spielen war der Husar-Tanz, auch Verbířská-Tanz genannt, im Laufe welches die Tänzer, imitierend Assentierungen, die Paare gebildet haben. In dem Dorf Nová Lhota ist nur der letzte Teil unter der Name Verbunk (1. Teil B.21) erhalten worden. Die meist charakteristischen Männertanzspielen sind sog. Hojačky (B.27), trefa (Dreien-Glückwurf - B.26) und nachgemachte žabská (Froschspiel - B.25), die gewöhnlich bei Hochzeiten getanzt werden. In der Faschingzeit tanzte man in einigen Dörfern sog. konopice (Hanftanz - B.20 und B.22), den magischen, Hanfwuchs unterstützenden Tanz.

In Hornácko wurden auch die figuralen, meistens aus anderen ethnographischen Gebieten übertragenen Tänze getanzt. Zu den allgemein verbreiteten und beliebten Tänzen gehörten auch die

Dreientänze hrášek, hruška und jatelinka (Erbse, Birne und Klee - B.28 bis B.31).

Die Musikbegleitung der Tänze hat sich von den Dudelsackkapellen durch Streichkapellen (drei oder fünf Musikanten, manchmal mit Klarinette bereichert) bis zu den neuesten Zymbalkapellen.

Luhačovské Zálesí ist ein Übergangsgebiet zwischen den Gebieten von Slovácko, Wallachei und Hanna, das Zentrum von dem der Kurort Luhačovice ist. Die Einflüsse der Nachbargebiete kann man in Gesang, Tanz und Musik beobachten. Im Norden und Osten tauchen die wallachischen Einflüsse aus den Gebieten von Zlín und Valašské Kloubouky auf, im Süd-Osten, Süden und Westen die mährisch-slowakische Einflüsse aus den Gebieten von Moravské Kopanice, Uherský Brod und Uherské Hradiště, in Nord-Westen dann die hannakischen Einflüsse. Die wichtigste und allgemein verbreitete Sorte waren hier die Drehtänze. Die genannten Einflüsse wurden nicht nur in Bewegung, sondern auch in Repertoire und Charakter der Tanzlieder reflektiert. Was der Wirbelschritt anbelangt, haben sich die Tänze stark differenziert. Der verbreitetste Schritt war der Springtanzschritt von der sein ausdrucksvollen Form (C.7) bis zu den sanfteren Formen (C.4, C.5 und C.8); der meist altertümliche Schritt ist der mit Wende auf dem Schrittbein durchgeführte, hier bis zum Aufsprung geführte Wendeschritt, (C.1 und C.2), weiterhin war hier der Laufschrift mit dem grösseren oder kleineren Hinken auf dem Innenfuss (C.6) und letztendlich der weich ausgefederte, auf der ganzen Fusssohle leicht aufgetretene Schritt (C.3). Das Wirbeln ist hier oft mit Drehen des Knaben oder des Mädchens oder beider zusammen unter den verbundenen Armen durchgeschossen. In den Händen halten die Tänzer gewöhnlich Tücher, welche die wichtige Requisite dortiger Drehtänze sind (C.3, C.5). Die besondere Tanzsorte ist točená s obuškem, der Drehtanz mit kleiner Axt aus Pozlovice und Podhradí (C.1). Aus der Wallachei ist hier die Figur eingedrungen, die "vědma" ("wissend") genannt ist (der Arm des Tänzers ist über dem Kopf der Tänzerin ausgestreckt, wie beim Segnen - C.7).

Neben den Drehtänzen sind hier auch alle andere Tanzsorten festgestellt, hauptsächlich das reiche Repertoire der figuralen Tänze und Tanzspiele, die Anzahl von welchen ungefähr 300 macht.

Die ursprünglichen Streich- und Zymbalkapellen und anknüpfenden "Streichen" (d.h. Kombination der Streich- und Blasinstrumenten) sind hier zusammengebrochen und sind von den Blaskapellen ersetzt worden.

J. M. Krist

Resumé:

La région appelée Slovácko (Slovaqui Morave) se trouve dans la pointe extrême du sud de la Moravie de l'est et quant à la surface, elle est une des plus vastes régions ethnographiques moraves. Elle s'étend de la ville de Napajedla au nord jusqu'au confluent de la rivière de Morava et de la rivière de Dyje au sud, où elle voisine avec l'Autriche. À l'est, elle voisine avec la Slovaquie, au nord et au nord-ouest avec les régions ethnographiques de Haná et des environs de Brno. Vers l'ouest, de la chaîne de montagne de Pálava jusqu'à la région de Moravský Krumlov, il y a un territoire nouvellement peuplé.

Du point de vue de l'ethnographie, Slovácko se divise en nombreuses régions plus petites, dont les cultures populaires se distinguent par les costumes, architecture, danses, chansons et aussi par la musique. Slovácko est caractérisé, du point de vue de la danse, surtout par des danses anciennes par couples, par la dictrion originale de mouvements et de la composition, par les soi-disant danses tournantes et danses de saut d'hommes. Une couche des danses plus anciennes comprend aussi des jeux de danses d'hommes ayant le caractère de l'imitation, de certains jeux de danse de femmes et des jeux mixtes de danse diversants. La plus nouvelle couche des danses est fondée souvent sur les pas des danses rondes (valse, polka, třásák, obkročák, mazurka, etc.) et elle est représentée des danses appelées de figures, attachées, du point de vue de la composition, à une chanson de danse, et des danses rondes, mentionnées ci-dessus. Un groupe spécial est formé par les danses de cérémonie du cycle anniversaire et aussi du cycle des coutumes familiales.

La cassette présente les danses de la région de Moravské Kopanice (partie A), Hornácko (B) et Luhačovické Zálesí (C), donc des petites régions montagnardes de Slovácko qui font preuve de parenté de la culture populaire des Karpates. Les danses, se trouvant dans la publication, sont indiquées d'un signe alphabétique et numérique; le même signe se trouve sur la cassette et sous le nom de la danse, on indique - entre parenthèses - le temps de son commencement sur la cassette en égard à son ordre dès le début de l'enregistrement, l'heure, les minutes, les secondes; les années écrites derrière les noms des interprètes, indiquent les années de leur naissance.

La région de Moravské Kopanice (A.1) avec la commune de Starý Hrozenkov et de nombreux villages montagnards ont conservé jusqu'à nos jours surtout une danse dynamique tournante appelée hrozenká (A.1) qui est reliée avec une grande quantité de chansons de danse, chantées par les danseurs (d'habitude par les hommes) après chaque strophe. Chaque prélude chanté est suivi de la danse consistant dans le tourbillon du couple autour de l'axe commun dans les première et seconde parties,

mais avec la tenue de danse et avec les pas différents. La danse a ses variantes locales suivant les traditions des villages. Une de ces variantes est nommée obtáčaná (A. 2) avec une partie où la danseuse fait le tour du garç. C' est la danse čardáš (csardas - A. 7) qui vint du côté slovaque de la frontière. Son pas s' adapta à celui de la danse de hrozenká et il a plusieurs variantes: csardas "prechýtaný" (déplaçant - A. 6), où les danseurs changent réciproquement les danseuses et csardas "prešlapovaný" (piétinant - A. 5) avec une sorte singulière du double pas dans la première partie de la danse. Ce sont des manifestations individuelles du garçon et de la jeune fille qui s' apparaissent dans ce type du csardas. Dans les villages de Vyškovec et de Vápenice, on dansait des danses de mailloches (A. 10 et A. 11) connues presque par toute l' Europe depuis le Moyen âge. Les danses, d' une couche de danses plus jeunes, ne sont pas nombreuses dans la région de Moravské Kopanice et elles ne sont pas enregistrées sur la cassette.

Les danses étaient accompagnées de la musique de cornemuse ouseulement par la cornemuse, plus tard par le trio des ménétriers (deux violons et une contrebasse), qui était de temps en temps augmenté de l' autre violon. Cette composition des ménétriers était conservée souvent encore dans les aimées 50 et 60 du 20e siècle.

Le village de Brezová près de la ville d' Uherský Brod, de même que celui de Strání, est un village spécial de cette région; il attira, vers la fin du 19e siècle, le compositeur Leoš Janáček pour ses activités de collectionneur. D' après Alois Coufalík, instituteur et collectionneur de Strání, à cette époque-là, on eût à Brezová trois sortes de chansons: celles traînantes, celles de champs et de prairies et celles de danse accompagnant la danse brezovská (A. 3 et A. 4). Cette danse se ressemble bien à une variante de la danse hrozenká du village de Lopeník, appelée "d'úpaná" (trépignée).

La danse de quarte couples du type du quadrille "saročka" (A. 12) était une des danses de figures.

Straňanská (parties finales A. 8 et A. 9) est une danse tournante du village de Strání, un autre village qui diffère sensiblement du noyau de la région de Moravské Kopanice - autour du village de Starý Hrozenkov. La danse a son pas rapide de course du tourbillonnement. "Palagrija", danse n' accompagnée que d' une chanson unique, est une modification de cette danse, accompagnée de l' autre figure de danse. La danse la plus importante du village de Strání, c' est celle d' épées - Pod šable (A. 8 et A. 9). Elle est dansée jusqu' a' nos jours en faisant le tour du carnaval et elle devint même une sorte du symbol du village, l' expression de sa propre spécifité. La cornemuse accompagnait cette danse et plus tard la musique de ménétriers.

La région de Hornácko est formée par dix villages et plusieurs hameaux s'étendant sur le versant des Carpates Blanches sous les montagnes de Velká Javorina et Malá Javorina. Ces villages devinrent célèbres grâce à leur riche culture de musique et de danse et ils créent, jusqu'à nos jours, la région des chanteurs, danseurs et ménestriers. Grâce à cette culture, toujours vivantes, on conserve une danse - sedlácká, un vraibijou parmi les danses de couple. C'est une danse très ancienne, une sorte des danses tournantes, ayant un vaste répertoire de chansons. Une des sortes les plus riches en figures est représentée par sedlácká venant des villages de Velká nad Veličkou, Javorník, Hrubá Vrbka et Malá Vrbka et Kuželov (B. 2, B. 3 et B. 4). La danse qui a apparemment le caractère d'improvisation, est fondée sur une quantité de figures et de procédés de composition, enracinés et fermés par la tradition. Ce sont les ménestriers qui, en enrichissant et en ornant l'air essentiel par de nombreux interludes et finales, créent un canevas musical inspirateur pour ces procédés. Le chant, la musique, le mouvement, mais aussi le texte poétique sont joints en cette danse dans une unité presque antique. Une autre forme de cette danse, encore plus ancienne, appelée starosvětská (patriarcale - B. 1) en est aussi la preuve.

La musique des instruments à vent, qui resta maître du terrain après la disparition de la musique des ménestriers dans les villages de Louka, Lipov et Suchov, changea le rythme et aussi la tonne de la danse et le caractère des pas de danse des sedlácká de cet endroit (B. 5, B. 9, B. 10 et une part de B. 24). Sedlácká des villages de Nová Lhota et Vápenky (B. 6, B. 7, B. 8 et part finale de B. 21) est un type montagnard de cette danse, dont les formes les plus jeunes furent dansées en étant accompagnées de la fanfare.

La partie composante de toutes les sortes de la danse sedlácká dans la région de Hornácko est représentée d'une manifestation individuelle de sauts d'hommes appelée "cifrování", exécutant dans les cortèges de mariage, de fête et de carnaval (B. 32). Ensemble, avec une danse plus ancienne ayant le caractère de compétition, appelée Jací, tací (Quels, tels - B. 13) ils forment la base de la danse de recrues - verbuňk (B. 14 à B. 18), improvisée et la plus jeune de trois danses de sauts d'hommes dans la région de Hornácko. La deuxième d'elles, c'est odzemek (B. 19), la troisième et peut-être la plus ancienne - Do skoku (au saut - B. 11) et Kerý vyšej (Qui plus haut - B. 12), danse ancienne ayant le caractère de compétition, élargie aussi dans les autres parties de la région de Slovácko.

Les jeux de danse - holúbek (petit pigeon), kačer (canard) - (B. 23 et B. 24) appelé ztratený (perdu) dans le village de Nová Lhota (deuxième partie de B. 21) sont aussi des sortes des danses anciennes de la région de Hornácko. Le point de départ de cette danse, ce fut - au cours des

mariages - la danse na husára (au hussard) nommée aussi verbířská (de racolage); au cours de cette danse, en présentant la scène plaisante imitant descriptions des soldats, on formait des couples. Au village de Nová Lhota, on n' en conserva que la partie finale nommée verbunk (danse de recrues - première partie de B.21). Ce sont les danses de hojačky (B.27), trojicová trefa (bon coup du trio - B.26) et zabská imitative (de grenouilles - B.25), dansée d' habitude pendant les mariages, qui représentent les jeux de danse d' hommes les plus caractéristiques. Au cours du carnaval, dans certains villages de Horňácko, on dansa konopise (B.20 et B.22), danse de la signification magique (appuyant la croissance du chanvre).

Dans la région de Horňácko, on dansa également les danses de figures, transférant en majorité des autres régions ethnographiques. C étaient les danses appelés hrášek (pois), hruška (poire) et jatelinka (petit trèfle) - (B.28 à B.31) qui étaient diffusées et préférées généralement dans cette région.

L' accompagnement musical des danses en Horňácko se transforma de la musique de cornemuse par celle des ménétriers (trio ou quintette enrichi plus tard de la clarinette) à la musique de cymbalum.

Luhačovské Zálesí représente la région transitoire entre Slovácko, Valachie et Haná, dont le centre est formé des bords de Luhačovice. Il est possible d' observer les influences des régions voisines dans le chant, la musique et aussi dans la danse. Au nord et à l' est, il y a des influences de la région de la Valachie, précisément des régions autour des villes de Zlín et Valašské Klobouky, au sud-est, au sud et à l' ouest il y a des influences de la région de Dolňácko - autour des villes d' Uherské Hradiště et Uherský Brod, au nord-ouest - les influences de Hanácko. Les danses tournantes étaient les plus importantes et généralement diffusées et les influences mentionnées se manifestaient non seulement dans les mouvements, mais aussi dans le repertoire et dans le caractère des chansons de danse. Les danses tournantes étaient très différentes en ce qui concerne le pas fondamental du tourbillonnement. Le pas qui était le plus préféré, c' était celui de saut, de sa forme très marquante (C.7) aux formes plus douces (C.4, C.5, C.8); c' est le pas "zvrtaný" (tordu), fait par le retour du pied avançant et faisant une sorte de saut, qui est le plus ancien (C.1 et C.2). Puis il s' agit du pas de course, accompagné de plus grand ou moindre docilement du pied intérieur (C.6) et enfin le pas légèrement marché par la plante entière du pied - le pas doux et souple (C.3). Le tourbillonnement est souvent interrompu par des tours du garçon et de la jeune fille, l' un après l' autre, ou des tours de tous les deux ensemble sous leurs bras joints qui tiennent d' habitude un foulard qui est essentiellement un accessoire important de ces danses tournantes (C.3, C.5). Les villages de Pozlovice et de Podhradí ont leur danse

particulière - danse tournante avec des bâtons (C.1). Cette danse conserve une figure venant de la région de Valachie, appelée "vedmo" (le bras du danseur est tenue au-dessus de la tête de la danseuse comme pour la bénir - (C.7).

A part des danses tournantes, on constata dans cette région aussi toutes les autres sortes de danses, notamment un riche repertoire des danses de figures et des jeux de danse, dont le nombre atteint presque trois cent.

Les musique originales des ménétriers et de cymbalum et plus tard "štrajchy" (c' est-à-dire la combinaison des instruments à vent et ceux des ménétriers) y disparurent et furent remplacées par des fanfares.

J. M. Krist

Obsah

	čas na kazetě	strana
Úvod		3
A. Moravské Kopanice	0:02.55	8
O tancích z Moravských Kopanic, Březové u Uh. Brodu, Strání a Květné		
A. 1 Hrozenká ze Starého Hrozenkova	0:03.00	8
A. 2 Obtáčená ze Starého Hrozenkova	0:05.49	15
A. 3 Sedlcká (brezovská) I		
z Březové u Uh. Brodu	0:06.24	20
A. 4 Sedlcká (brezovská) II		
z Březové u Uh. Brodu	0:10.09	29
A. 5 Prešlapovaný čardáš		
z Hrozenkovských Kopanic	0:12.46	33
A. 6 Prechýtaný čardáš		
z Hrozenkovských Kopanic	0:14.16	37
A. 7 Čardáš ze Starého Hrozenkova	0:16.28	39
A. 8 Pod šable a straňanská ze Strání	0:18.36	40
A. 9 Pod šable s vytínáním a straňanská ze Strání	0:24.49	53
A. 10 Dvojpalicový z Vyškovce	0:32.36	58
A. 11 Štyrpalicový z Vyškovce	0:33.23	59
A. 12 Saročka z Březové u Uh. Brodu	0:34.29	62
B. Hornácko		
O tancích z Hornácka		68
B. 1 Starosvětská z Velké nad Veličkou	0:36.41	78
B. 2 Sedlácká I z Velké nad Veličkou	0:44.53	89
B. 3 Sedlácká II z Velké nad Veličkou	0:49.24	101
B. 4 Předzpěv k sedlácké z Hrubé Vrbky	0:55.23	104
B. 5 Sedlácká ze Suchova	0:59.42	107
B. 6 Sedlácká (zpívaná, dúpaná) I z N. Lhoty	1:03.39	113
B. 7 Sedlácká (zpívaná, dúpaná) II z N. Lhoty	1:07.13	118
B. 8 Sedlácká III (krkatá) z Nové Lhoty	1:09.15	121
B. 9 Sedlácká (ďúpaná) I z Lipova	1:12.08	126
B. 10 Sedlácká (ďúpaná) II z Lipova	1:15.29	131
B. 11 Do skoku z Velké nad Veličkou (rekonstrukce)	1:19.44	134
B. 12 Který vyšjěj z Nové Lhoty	1:21.19	137
B. 13 Verbunk Jací taci z Velké nad Veličkou (rekonstrukce)	1:22.42	138
B. 14 Verbuňk I z Velké nad Veličkou	1:23.36	140
B. 15 Verbuňk II z Velké nad Veličkou	1:25.26	142
B. 16 Verbuňk z Hrubé Vrbky	1:27.14	143

B. 17 Verbuňk z Lipova	1:28.58	143
B. 18 Verbuňk Pres uavky z Louky	1:32.02	144
B. 19 Odzemek z Velké nad Veličkou	1:33.57	145
B. 20 Konopice z Nové Lhoty	1:36.09	146
B. 21 Verbunk, ztratený (vdovská) a sedlácká z Nové Lhoty	1:38.16	148
B. 22 Konopě (konopná) ze Suchova	1:41.42	151
B. 23 Káčer z Velké nad Veličkou	1:44.17	153
B. 24 Káčer z Lipova	1:45.51	155
B. 25 Žabská z Velké nad Veličkou	1:50.07	159
B. 26 Trefa z Lipova	1:51.14	161
B. 27 Hojačky z Velké nad Veličkou	1:52.23	162
B. 28 Jatelinka (do včelínka) I z Velké nad Veličkou	1:54.49	163
B. 29 Jatelinka (do včelínka) II z Velké nad Veličkou	1:55.49	164
B. 30 Jatelinka (do včelínka) III z Velké nad Veličkou	1:56.49	165
B. 31 Jatelinka (do včelínka) IV z Velké nad Veličkou	1:57.58	166
B. 32 Fašankový průvod z Velké nad Veličkou	1:58.53	168
C. Luhačovské Zálesí	2:05.59	171
O tancích z Luhačovského Zálesí		
C. 1 Točená s obuškem z Pozlovic a Podhradí (rekonstrukce)	2:06.04	176
C. 2 Točená z Pozlovic	2:08.01	181
C. 3 Podtáčaná z Biskupic	2:09.27	184
C. 4 Sedlcká (částkovská, skákaná) z Částkova	2:11.57	186
C. 5 Sedlcká (točená, dobrkovská) z Dobrkovic	2:13.25	188
C. 6 Sedlcká (selská, podtáčaná, točená, skákavá) z Hřivínova Újezda	2:15.13	190
C. 7 Točená z Provodova	2:16.53	191
C. 8 Sedlcká (šátečková, záleská) ze Zlámance	2:19.10	194
Prameny a literatura		197
Abecední seznam tanců		201
Cizojazyčná resumé		204

LIDOVÉ TANCE Z ČECH, MORAVY A SLEZSKA. Díl VU. Slovácko.
1. část: Moravské Kopanice, Hornácko a Luhačovské Zálesí.

Popisy tanců ke stejnojmenné videokazetě. Zpracovala Zdenka Jelínková.
Přepisy písní Jana Švábová, sazba písní Editio Moravia, Brno.
Seznamy účinkujících, rejstřík, resumé a redakce Jan Miroslav Krist.
Vydal Ústav lidové kultury ve Strážnici 1996.
Tisk: LELKA, Dolní Bojanovice

1996